

3 1761 04656669 1

Lewin, Aron
Match Aharon

BM
740
L495
1905
c.1
ROBA

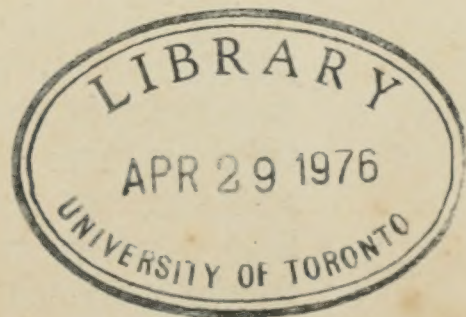

PURCHASED FOR THE
University of Toronto Library

FROM THE
*Joseph and Gertie Schwartz
Memorial Library Fund*

FOR THE SUPPORT OF
Jewish Studies

אחת למילה ואחת לפריעה עיי"ש וכתב במפרש שם שהירושלמי ס"ל
 דנתנה פריעה לאברהם אבינו, ח"כ י"ל דגם רבא ס"ל הכי דנתנה
 פריעה לאחז"ה, ולכן שפיר מפיק קרא למילה שלב"ז דאיתא בק"ו
 וכנ"ל. — ועיי' בירושלמי שם שאמרו דילפותא דא תלי' אס אמרינן
 דברה תורה כלשון בני אדם או לא, דאס ס"ל ל"א ד"ת כלב"א שפיר
 י"ל כנ"ל המול ימול אחת למילה ואחת לפריעה, וממילא מוכח דנתנה
 פריעה לאברהם אבינו, אבל אס נאמר ד"ת כלב"א ל"ש למימר הכי
 עיי"ש, ולפ"ז י"ל דרבא דדריש הלימוד הזה הוא לצדו יעשה לכס ולא
 מילה שלב"ז דאיתא בק"ו אזיל לשטתיה, דס"ל ל"א ד"ת כלב"א, כאשר
 הוכיח צדק במלא הרועים ערך דברה תורה מדמפיק בחולין קמ"א
 ע"א, קרא דשלה תשלה לדרשא עיי"ש, וא"כ לדידי' יש לדרוש כדרשת
 הירושלמי המול ימול אחת למילה ואחת לפריעה, וש"כ גס על הפריעה
 נכרתו י"ג בריתות, ולכן שפיר קאמר דאלטרין קרא לאסור מילה
 שלב"ז, דסד"א דניתי בק"ו מנדוכ"ד דלא נכרתו עליהן י"ג בריתות ואפי"ה
 דחי יו"ט מכש"כ מילה דנכרתו עלי' י"ג בריתות וכנ"ל. — והנה זה
 דוקא אס ל"א דברה תורה כלשון צ"א אבל אס נאמר ד"ת כלב"א ח"כ
 נסתר גס לימודו של רבא וכדברינו למעלה, — והנה ר"א הי' ס"ל
 ג"כ דתכלב"א ולא יכול להוכיח חיפוא מקרא דהוא לצדו וכו' כרבא
 ע"כ צא להוסיף מלדו עוד לימוד אחד, אשר יעלה יפה אף אס יסתרו
 כל הלימודים הראשונים, והיינו דבלא"ה אין לומר דשריפת קדשים תדחה
 יו"ט דשבתון עשה היא והו"ל יו"ט עול"ת ואין עשה דוחה לתו"ע, והבין
 כי הדברים נכונים צדק הפלפול והחידוד, ויש להאריך עוד בזה לסתור
 ולבנות כדרכה של תורה, אכן יען כי העניינים רחבים ומסתעפים מאד,
 ע"כ פה תהי' שציתת הקולמוס.

אבל לשטת רבא דס"ל כמדארל"ת אעל"מ ע"כ ל"ל כתי' הירושלמי, וא"כ שוב מוכח מן הקרא דעולת חול קריבה ציו"ט ולפ"ז נסתר לדידי' לימודו של אביי, וע"כ בא רבא והוסיף מלדו עוד לימוד אחר דאין שורפין קדשים ציו"ט, דאמר קרא הוא לבדו יעשה לכם, הוא ולא מנכשירין לבדו ולא מיילה שלא בזמנה דאיתא נק"ו.

(כב) **והנה** התוס' בד"ה ולא פי' דברי רבא ולא מיילה שלא בזמנה דאיתא בק"ו, הכונה דאיתא בק"ו מנדרים ונדבות דהו יו"ט, אע"ג שלא נכרתו עליהם י"ג בריתות, וקסבר רבא דנדרים ונדבות קריבין ציו"ט עיי"ש — וי"ל בהגת דברי התוס' שהוכיחו כן דרבא ס"ל נדו"ד, קריבין ציו"ט כ"ד כיון דרבא ס"ל כמדארל"ת אעל"מ א"כ ליכא לתרץ לדידי' דקרא דלא ילין הלכ' חגי' מיירי צי"ד שחל להיות בשבת, ושזב מוכח משם דנדו"ד קריבין ציו"ט מדאמר תורה דעד הבוקר הוא דלא ילין הא כל הלילה ילין וכאמור. (ולפ"ז לריך לומר דהגירסא הנכונה בפסחים כ"ט שם רמי ל"י ר"ס לרז' ולא לרבא דאל"כ הרי מוכח משם דרבא ס"ל נדו"ד אין קריבין ציו"ט, מדדחיק לאוקמי קרא דלא ילין צי"ד שחל להיות אחר השבת, ולא ת"י ק"י ר"ס בפשיטות דא"ה דעולת חול קריבה ציו"ט, ואולי אף אם נגרוס רבא אין צדך כלום די"ל דרבא השיב דאפי' אם נאמר דעולת חול אין קריבה ציו"ט ג"כ ל"ק מידי די"ל דקרא מיירי צי"ד שחל להיות בשבת, אבל לעולם הוא ס"ל דנדו"ד קריבין ציו"ט) — אולם צעיקר דברי רבא שאמר, דלכן לריך קרא למיילה שלא בזמנה, משום דסד"ה דיתי בק"ו מנדו"ד, דלא נכרתו עליהם י"ג בריתות, קשה לי לפי המבואר ביצמות ע"א דלא נתנה פריעה לאח"ע"ה עיי"ש, וליתא לפ"ז על הפריעה י"ג בריתות, (ע"י רש"י שבת קל"ג ע"א ד"ה י"ג בריתות), וא"כ איך מוכל לומר דמיילה שלצ"ז תדחה יו"ט הואיל שנכרתו עלי' י"ג בריתות, הרי על הפריעה לא נכרתו י"ג בריתות, ומניילא לא יוכל לעשות הפריעה ציו"ט, וכיון דלא יוכל לעשות הפריעה לא יוכל למוול ג"כ דקיי"ל מל ולא פרע כאלו לא מל כדאיתא בש"ס דשבת קל"ז ע"ב. — וע"י בתשו' ה"ס חו"ד סי' רמ"ט שהקשה כן על הא דאמרין בש"ס דשבת קל"ג ולכתוב רהמנא צמיילה וליתי הקך ולגמרו מיני' ומשני משום דאיכא לנייפקך מה למיילה שלא נכרתו עלי' י"ג בריתות עיי"ש, וקשה ליימא פריעה תוכיח דדחי שבת אע"ג דלא נכרתו עלי' י"ג בריתות. — וע"י יצמות ה' ע"ב ר"ה הש"ס להוכיח דעדל"ת שיצ"כ מניילה, ודחי מה למיילה שכן נכרתו עלי' י"ג בריתות עיי"ש, וקשה ג"כ לילף מפריעה דד"ש אע"ג דלא נכרתו עלי' י"ג בריתות דלא נתנה לאברהם אבינו — ונראה עפ"י דברי הירושלמי שבת פ"ט ה"ב וביצמות שם, דדריש המול ימול גזירה לשתי מיילות

לדרשה להורות דאין שורפין קדשים ציו"ט) — והנה אצ"י לא ס"ל כראצ"ע, ויש להוכיח כן מדלא ניהא ל"י לאוקמי סתמא דמתניתין בזבחים כ"ו ע"ב דקתני הפסח נאכל עד חלות כוותי, ורק דחק עלמו לאוקמי מתניתין מדרבנן ולהרחיק מן העבירה כר"ע עיי"ש צדף כ"ז ע"ב ח"כ ע"כ דל"ל כותי, ורק ס"ל כר"ע דפסח נאכל כל הלילה וכיון שכן שוב לא יכול לסבור כברייתא הג"ל, דקרא דלא ילין אחיה לחגיגת י"ד, וע"כ ס"ל דאחיה להזכיר על פסח דורות דקרא דלא תותירו אחיה רק לפ"מ, וממילא אין להוכיח משם דאין שורפין קדשים ציו"ט, ונסתר לפ"ז לימודו של חזקי, ולכן בא אצ"י והוכיח ממשק"א דאין שורפין קדשים ציו"ט, דכתיב עולת שבת בשבתו ולא עולת חול ציו"ט ודוק.

(כא) **וברהא** דיליף אצ"י דאין שורפין קדשים ציו"ט, מדכתיב עולת שבת בשבתו, ולא עולת חול בשבת ולא עולת חול ציו"ט,

הקשו בתוס' שבת שם צד"ה ולא, כיון דקרא בשבת חיירי מנ"ל למידרש ולא עולת חול ציו"ט, דילמא דוקא ולא חול בשבת דחמיר מיו"ט, ותי דאצ"י ס"ל כר"ע דדריש בשבת שם צדף קי"ד עולת שבת בשבתו וכו' לימד על חלבי שבת שקריבין ציו"ט, ח"כ דייק מדאילטרין קרא למישרי עולת שבת ציו"ט, ש"מ דעולת חול ציו"ט חסור וס"ל נדונ"ד אין קריבין ציו"ט. הנה התוס' כ' כן מנ"ד הסברה, ולדברינו למעלה יש לבאר הדבר ביותר לפמ"ש דלכן מיהא אצ"י בלימודו של חזקי, משום דל"ל כראצ"ע דפסח נאכל עד חלות, ורק ס"ל כר"ע דנאכל כל הלילה ח"כ קרא דלא תותירו לא קאי רק על פסח מזרים, ואין להוכיח משם מידי כנ"ל, ח"כ כיון דכל לימודו של אצ"י לא נאמר רק לשטת ר"ע שפיר כ' התוס' דאצ"י מדייק מדאילטרין קרא להורות דעולת שבת קריבה ציו"ט, ש"מ דעולת חול אין קריבה, אחרי דבלח"ה קאי חליבא דר"ע וכאמור — חולם בעיקר לימודו של אצ"י יש להעיר, איך נוכל לדייק מקרא דעולת שבת בשבתו דעולת חול אין קריבה ציו"ט, הו' מדאמרה תורה לא ילין לבוקר זבה חג הפסח, משמע דכל הלילה ילין, וש"מ דעולת חול קריבה ציו"ט וכקי' הש"ס בפסחים כ"ט המוצא למעלה בדברינו — אכן באמת דהה"ש"ס שם קי' זו ותירן דמשם אין רא"י דל"ל דקרא מיירי צי"ד שחל להיות בשבת ועולת שבת קריבה ציו"ט — אמנם עדיין קשה קי' הירושלמי מקרא דלא ילין חלב חגי וכו' דשם ח"ה לתרן דמיירי צי"ד שחל להיות בשבת, דהא חגי וחגיגה חגיגה ח"ד שבת, וי"ל דאצ"י לשטתו דס"ל בתמורה ה' דכמדארל"ת חע"מ, ח"כ יתרון קי' זו כאשר תירנה בירושלמי שם דלעולם גם הקרא הזה מיירי צי"ד שחל להיות בשבת, וכגון שעבר קריב החגיגה דהקרבן כשר, וכמבואר למעלה בדברינו בלות ו' ולכן שפיר מדייק אצ"י — והנה זה ניהא לשטת אצ"י, אבל

שהאריך צוה צמט"ו, וכתב דלהרמז"ס אס גדול האכיל דבר איסור לקטן
לקי ומיפסל לעדות והדברים עתיקין.

(כ) **ואחר** שהארכנו מעט בדברי פלפול וחיודוד מענין לענין צאותו
ענין, נבוא לבאר דברי הש"ס אשר הלגנו בפתח דברינו
להבין מדוע כ"א מהחכמים הוכיח ממק"א דאין שורפין קדשים ציו"ט,
ונבאר אותם בסגנון אשר יעדנו למעלה ואען ואומר — הנה זה
ההוכיח חזקי' דאין שורפין קדשים ציו"ט מדכתיב ולא תותירו ממנו עד
בוקר, והנותר ממנו עד בוקר וכו' זה הכתוב ליתן לו בוקר שני לשרפתו.
קשה לי טובא לפמ"ש רש"י עה"ת צפ"י ראה, דקרא דלא ילין מן הצער
אשר תזבח בערב ציום הראשון לבוקר הנאמר שם אתיא אזוהרה למוותיר
פסה דורות, דקרא דלא תותירו לא נאמר רק בפסה מנרים עיי"ש ועי'
בשפתי חכמים שם שביאר דבריו בשם הרא"ס דלכן לריך אזוהרה מיוחדת
לפסה דורות דמפסה מנרים אין להוכיח כיון די"ל דשאני פ"מ שהי'
נאכל בחפזון עיי"ש, וא"כ איך יליף חזקי' מקרא הזה דאין שורפין
קדשים ציו"ט, הרי הקרא לא קאי רק על פסה מנרים אבל לא לדורות
זה קי' הראוי לתת עלי' לב— ונ"ל דחזקי' יסבור כלישגא בתרא צרש"י
שם דקרא דלא ילין מן הצער מיירי בחגיגת י"ד ולימד עלי' שנאכלת
לשני ימים ולילה אחת כצרייתא המובאת בש"ס דפסחים ע"א ע"ב,
ולישגא דא ע"כ קרא דלא תותירו ממנו עד בוקר אתיא גם לפסה
דורות דאין סברא לחלק בין פ"מ לפ"ד, וכיון שכן שפיר יליף חזקי'
משם דאין שורפין קדשים ציו"ט— ועיין בש"ס דפסחים שם מדייק הש"ס
דהצרייתא הנ"ל דמפקא קרא דלא ילין לחגיגת י"ד ע"כ ס"ל דכל היכי
דכתיב בוקר סתמא בוקר ראשון משמע וזה כראצ"ע דס"ל בפסחים
ק"ב ובצרכות ט' דפסה אינו נאכל רק עד חלות, דאילו ר"ע דס"ל
דפסה נאכל כל הלילה עד שעת חפזון ע"כ ס"ל בוקר סתמא בוקר
שני משמע כדאיתא בש"ס שם — וממילא לפ"י חזקי' דמפיק מקרא דלא
תותירו דאין שורפין קדשים ציו"ט, משום דס"ל כצרייתא הנ"ל דלא ילין
איתא לחגיגת י"ד, ע"כ כראצ"ע ס"ל דפסה אינו נאכל רק עד חלות.
(ועי' בתוס' פסחים שם ד"ה מלא שהקשו איך יליף חזקי' מקרא דלא
תותירו דאין שורפין קדשים ציו"ט, הרי קרא זה אינטיך לראצ"ע
להורות דפסה אינו נאכל לשני לילות ויום אחד כשאר קדשים קלים
ותירנו דה"נ דראצ"ע יליף מקרא אחרינא דאין שורפין קדשים ציו"ט
עיי"ש, ומוכח מדצרייהס דחזקי' לא ס"ל כראצ"ע היפוך דברינו —
אכן דברי התוס' תמוהים מאד כאשר תמה עליהם בלדק במהרש"א
במקומם דמה ענין זה לזה, דהרי ראצ"ע יליף סברתו מבוקר קמא
ואילו חזקי' דריש סיפא דקרא והנותר ממנו עד בוקר דמיותר ואתיא
לדרשה

פי"ד מנגעים בסופו מ"ש בזה — וגדולה מזו מלחתי במהרש"א עלמו
 דגם בימי ר' יוחנן בעל המאמר בצרכות שס שחי שנים רבות אחר
 חורבן הבית, עוד הי' מדקדקין בנגעים ע"י כתובות ע"ז ע"צ מכרין
 ר' יוחנן הזהרו בזבזין של בעלי רחמן ר' אלעזר ל"ה עייל בזהלנו ר'
 חמי ור' חסי לא הי' אכלו מביעי דההיא מבואה, וכתב במהרש"א
 דלכן לא הי' עייל ר"א בזהלני משום עומאת אוהל שהמזורע הציב
 כמת עי"ש הרי להדיא דעת מהרש"א דבימי ר' יוחנן עוד הי' נוהרין
 בנגעים, וזה ממש להיפוך נמ"ש הוא בעלמו בצרכות ודברי המהרש"א
 סותרים עלמס מעיין לעיין.

וכדי לישב קצת דברי מאור עיננו המהרש"א ז"ל חולי י"ל דשחני
 ר' אלעזר (הוא ר' אלעזר בן פדת המכונה בגמ' בשם סתם
 ר' אלעזר כדאיתא ברש"י גטין ל"ה ע"ב) שהי' כהן כמבואר בירושלמי
 פ' חין עומדין הוצא ברא"ש מגילה פ"ג ה' כ"ב, דר' אלעזר הי' נפיק
 לברא כלומר הי' יולא לחוץ כדי שלא ילערך לעלות לדוכן, כשהחזן קורא
 כהנים ולא יעבור בשלשה עשה, ומלינן שהי' אוכל תרומה עיין ש"ס מו"ק
 כ"ח ע"א ר' אלעזר הוה קאכיל תרומה, וכיון שכן הי' נוהר מכל
 טומאה ואף מטומאת לרעת — וחולי מה"ט גס ר' חמי ור' חסי ל"ה
 אכלו מביעי דההוא מבואה, ולדברי מהרש"א בכתובות שס הי' זאת
 מפאת כי עבדי הרחקה טפי עי"ש, וי"ל ג"כ שהס הי' כהנים כדאיתא
 בגיטין נ"ט ע"ב ר' חמי ור' חסי כהני חסיבי דא"י והי' אוכלין תרומה
 ולכן הי' נוהרין בנגעים, אצל העס בכלל אה"ל דל"ה הי' מוזהר. —
 אולם אף אם נתרן דברי מהרש"א כמ"ש עדיין דבריו מרפסין איגרא שבי
 דבא"י לא הי' נוהרין רק בטומאת קרי וגדה ולא בטומאת מת ונגעים
 וזוה תמה תמה הקרא דהרי בלותו מאמר עלמו בצרכות שס מביא
 הש"ס אח"כ דברי ר' יוחנן דקאמר דין גרמא דעשיראה ציר, ופירש"י
 עלס פחות מכשעורה מכן עשירי שמת לו עי"ש ומדלקח ר"י עלס
 פחות מכשעורה, ע"כ היינו טעמא שלא יטמא במגע ובמשא, אח"כ ש"מ
 דבא"י הי' נוהרין בטומאת מת בימי ר' יוחנן וזה לע"ג על המהרש"א
 ובמק"א הארכתי בישוב דבריו ופה קלר המלע מהשתרע.

והגני להזכיר עוד במ"ש למעלה דלכן ל"ש לומר דקרא דוישלחו
 אתיא להורות שלא יקון בהרתו, כיון דלזו הי' בשבת ואין
 רואין הנגעים בשבת, לכאורה יב להעיר לפמ"ש הרמב"ם פ"ט מה'
 עומאת לרעת ה"ב דראיית נגעים תוכל להיות ע"י כהן קטן, אח"כ הי'
 יכול המזורע לקון בהרתו והטהרה תהי' ע"י כהן קטן — אולם גס
 לקטן אסור לספות איסור תורה מדאוריתא ע"י בפנ"ג חו"ח סי' שמ"ג
 שהאריך

דחין הצילות בשבת, משום דשבת נקרא יום שמחה גדולה בירושלמי
הג"ל, להיפוך מדברי התוס' בג"ק שהבאתי, וזה שאמר המתאבלים צו
אחור נסוגים, דחין הצילות נהג כלל בשבת, וזה לאות כי יום שמחות
הוא ותשמחנה, דשבת יש בה שמחה ובג"ל וזה הערה נכונה, והרבה
יש לדבר בפרט זה ואין עת האסף פה.

(יה) וְדָרְךָ אֲנִי אֲכַתּוּב בְּמִנְחָה בְּרַחֲמֵי שֵׁנִי מִנְחָה קַע"ג שֶׁבִּיאָה
בְּשֵׁם הַגָּאוֹן מוֹהַר"ר ר' זַלְמָן מוֹוִילְנָא זְלַלְהֵם בְּסִפְרֵי
תוֹלוֹת אֲדָם לַהֲבִין מִדּוּעַ בְּטוֹלוֹ דִּינֵי נִגְעִים בְּזוּ"ה אֲף דְקִי"ל דְּנִגְעִים
וּוְהִגִּין בְּאֶרֶץ וּבְחו"ל בְּפָנֵי הַבַּיִת וּשְׁלָלָהּ בְּפָנֵי הַבַּיִת כְּדֹאֲתָא בְּרַחֲמֵי פִי"א מִהֵ'
טוֹמֵאת לָרַעַת, מִשּׁוּם דְּרַחֲמֵי נִגְעִים בְּעִי כִּהֵן כְּדֹאֲתָא בִּירוּשָׁלַיִם פְּסָחִים
הַמּוֹבָא לְמַעְלָה בְּדִבְרֵינוּ בְּאוֹת ח"י וְהָיוּ בְּזוּ"ה אֲף לְנוּ כְּהֵינִי מִיּוֹחֵסִים
וְרַק כְּהֵי חֻזְקָה עִי"ש וּלְפָלֵא כִי לֹא רָאוּ דְשָׁבְרָא זֹו מוֹזְכֵרַת בְּרַדְדִין
עַל הַרְמַזִּים פ"ז מִתְרַוּמוֹת ה"ט עִי"ש שְׂכִי וְז"ל וְנִמְנָה הַטַּעַם אֲף טוֹמֵאת
נִגְעִים וְהִגִּת בְּזוּ"ה שֶׁהָרִי טַהֲרַת הַמְּאֻרַע וְהִגִּת בְּאֶרֶץ וּבְחו"ל וְכוּ'
מִשּׁוּם שֶׁאֵין עֵתָה כִּהֵן מִיּוֹחֵס עכ"ל. — וְהָיוּ קָשָׁה רַחֲמֵי בְּמִהְרַש"א
בְּרַכּוֹת ה' ע"ב שֶׁהִקְשָׁה עַל דְּבָרֵי הַתּוֹס' שֶׁס' ד"ה הָאֵל שְׂפִי דְבָרֵי הַש"ס
שֶׁס' הָאֵל לֵן וְהָאֵל לְהוּ לַעֲטִין טוֹמֵאת שְׁמַהֲרִין בְּח"י וְלֹא בְּבַבֵּל. — וְהָרִי
בְּזוּ"ה גַם בְּח"י אֲף מוֹהַרִין רַק מִטוֹמֵאת קָרִי וְכֵדָה וְלֹא מִטוֹמֵאת מִת
וְנִגְעִים עִי"ש וְנִמְנָה מִדְּבָרֵינוּ דְּפִשְׁטָא דְּנִגְעִים אֲף וְהִגִּין כִּי אֵס בְּפָנֵי
הַבַּיִת, וְזֶה תְּמוּנָה מֵאֵד דְּהָרִי נִגְעִים וְהִגִּין אֲף שְׁלָלָהּ בְּפָנֵי הַבַּיִת וּבְדִבְרֵינוּ
לְמַעְלָה בְּשֵׁם הַר"מ, וְעִי' בְּחִיּוֹךְ שֶׁס' שְׂכִי דְּטַהֲרַת מְאֻרַע וְהִגִּת כ"ז
שֶׁכֵּן כִּהֵן בְּקִי, וְעִי' בְּרַמְזִין ע"ה"ת שְׁרָלָה לֹמֵר דְּנִגְעִי' בְּגִדִים אֲף וְהִגִּין
בְּחו"ל מִשּׁוּם דְּלֹא מִשְׁכַּחַת לֵה בְּחו"ל, וּבְחֵמַת מִנְחָתִי בְּתו"כ סוּף פ' תִּזְרִיעַ
שְׂרִיבָה לַהֲדִיא דְּנִגְעֵי בְּגִדִים וְהִגִּין בְּחו"ל עִי"ש דְּרִיבָה לְטַהֲרוֹ אִזּוּ לְטַמְאֹ
כֶּסֶם שְׁמֵנָה בְּאֶרֶץ כִּךְ מִנְחָה בְּחו"ל—וְעִי' בְּר"ש ר"פ י"ב דְּנִגְעִים שְׂכִי
דְּחִין נִגְעֵי בְּתִים וְהִגִּין בְּחו"ל מִשּׁוּם דְּמִיַּעֲטָה הַתּוֹרָה לַהֲדִיא מִדְּכַתִּיב
אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶם—אֲבָל נִגְעֵי אֲדָם וְדָאִי וְהִגִּין בְּכ"מ וְאֲף שְׁלָלָהּ בְּפָנֵי הַבַּיִת,
וְז"ל דְּכֹונֵת הַמִּהְרַש"א לֹאֵו לְמִימְרָא דְּחִין נִגְעִים וְהִגִּין כִּלְלָהּ שְׁלָלָהּ בְּפָנֵי
הַבַּיִת רַק הַכּוֹנֵה שְׁלָלָהּ הִי מוֹהַרִין בְּסֵן אֲף דְּמַלְלֵד הַדִּין הִי וְהִגִּין,
אֲוֹלַס בְּחֵמַת מִנְחָתוֹ דְּהִי מִדְּקַדְקִין בְּנִגְעִים אֲף שְׁלָלָהּ בְּפָנֵי הַבַּיִת עִיין
בְּסִפְרָא פ' מְאֻרַע א"ר יְהוּדָה בְּתִי הִי וְהִלְכְתִי אַחַר ר' טַרְפוֹן לְבִיתוֹ
אָמַר לִי יְהוּדָה בְּנִי תֵן לִי סְגֻלָּה, וְנִתְתִי לוֹ וּפְשַׁט יָדוֹ לְהַלְקוֹ, וְנִתֵּן לִי
מִמֶּנָּה מִקְלָה, וְאָמַר לִי יְהוּדָה בְּנִי בְּזוֹ טַהֲרַתִּי שְׁלֹשָׁה מְאֻרַעִין וְלִמְדַתִּי בְּזוֹ
שְׂבַע הַלְבוּת וְכוּ' וּמִטַּהֲרִין בְּפָנֵי הַבַּיִת וּשְׁלָלָהּ בְּפָנֵי הַבַּיִת וּמִטַּהֲרִין
בְּגִבּוֹלֵין עִי"ש דְּר"ט הִי אַחַר חוֹרְבֵן הַבַּיִת כְּדֹאֲתָא בְּפְסָחִים ע"ב וְהִגִּין
דְּהִי מוֹהַרִין בְּנִגְעִים אֲף שְׁלָלָהּ בְּפָנֵי הַבַּיִת וְעִי' בְּפִי"מ לְהַרְמַזִּים ז"ל

יום שח"א רוחה וכו' וכן ברגל וכ"ל) יש לדקדק קצת חמא' בחמת לא
 הזכירו בש"ס רק רגל ולא השיב גם שבת בין הימים שאין רוחין בהן
 את הגעיס, וחולי יש לנודד לסיפוק מדבריו ולומר דהש"ס ס"ל דרק
 ברגל אין רוחין מה"מ, אבל בשבת ח"מ דרוחין מה"מ, והסברה עפ"י
 מ"ש רש"י במו"ק שם דלכן אין רוחין הגעיס במועה, בלא לומר את
 המלורע ולבטלו משמחת יו"ט דכתיב ב"י ושמחת בהגך עי"ש, ח"כ י"ל
 דזה דוקא ביו"ט דשי"ך ב"י שמחה, אבל בשבת בלא כתיב בה שמחה
 ח"מ דרוחין מה"מ, וכעין שבי התוס' במו"ק כ"ג ע"ב ד"ה מאן דלכן
 שבת עולה למנין שבעה ורגל אינו עולה דברגל ל"ש כלל הצילות משום
 דכתיב ב"י שמחה, אבל שבת לא כתיב בה שמחה ולכן ח"מ דאין הצילות
 נוהגת בה למנין ז' עולה עי"ש. — וי"ל דלכן בחמת פי"ה הר"ע
 נבדטמורה דה"ע דאין רוחין הגעיס בשבת משום דנראה בדין את הדין
 כמו שהבאתי למעלה, ולא פי"ה בפשיטות בלא לבטלו משמחת שבת כמו
 שפירש"י לענין יו"ט, דבשבת ל"ל הכי בלא כתיב בה שמחה, ולכן כתב
 טעם אחר — ועי' בצכור שור בחידושי' לתענית שבי ב"ב ק"י הט"ז
 בחו"מ סי' תקנ"ג סק"ב, על דאיתא שם ברמב"מ דאם הל' ע"כ בשבת,
 אסור ללמוד אחר חלות, מ"ש מחבילת צמר דמותה, ותי' דבשבת ליכא
 רק חיוב עונג ולא חיוב שמחה ח"כ חבילת צמר דהוה בכלל עונג אין
 איסור בשבת ע"כ, אבל ללמוד תורה דהוה בכלל שמחה ח"מ דאסור
 עי"ש, וחידוש גדול צעירי בלא הרחה מקום לדברי התוס' במו"ק ה"ל
 דנבואה להדיא כדבריו דבשבת ליכא חיוב שמחה. — ועי' בירושלמי
 נגילה פ"ה ה"ד הובא בש"ע חו"מ סי' תרפ"ח סעודת פורים שחל
 בשבת מאחרין אותה עד לאחר השבת משום דכתיב צפורים לעשות
 אותם ימי נשחה ושמחה, את שמחתו תלוי' בצ"ד י"א שבת שמחתו
 תלוי' ציד"ש — וזה לסיפוק מדברי התוס' במו"ק ה"ל דבשבת ל"ש
 כלל שמחה — וע"ע בספרי פי"ה בעלותך על מקרא וציוס שמחתכם
 דדריש חלו השבתות, חלמא דשבת נקרא יום שמחה, וי"ל דהירושלמי
 יסבור כמ"ד במו"ק שם דאין הצילות בשבת ולדדי' הוה שבת דומיה דרגל
 ואינו עולה ג"כ למנין שבעה ושפיר ס"ל דבשבת יש ג"כ שמחה אבל התוס'
 כ' סברתם למאן דס"ל יש הצילות בשבת, וכוז הסברה לומר דשבת
 לית בה שמחה מדעולה למנין ז' והבן. — וחולי בעצור זה בחמת
 חולק ר"ג בספרי שם ולא ר"ה לדרוש וציוס שמחתכם חלו השבתות
 רק דריש חלו תמידים, משום דהוא ס"ל דיש הצילות בשבת וח"כ ל"ל
 דשבת נקרא יום שמחה ולכן דרש דרש אחרת — ועי' בפיוט כי
 חשמרה שבת שבי הפייטן ח"ל המתחבלים בו אחר נסוגים, כי יום
 שמחות הוא ותשמחי — וי"ל דבשבת הדברים האלה דהפייטן ס"ל ג"כ

לראות הנגעים אף בשבת — אכן דברינו נכונים לפמ"ש התוס' בסנהדרין ל"ה ע"א ד"ה לגמריי, דהא דאמרין צבילה שס דאיסור לדון בשבת ל"ה רק מדרבנן לא קאי רק על דיני ממונות עיי"ש, א"כ י"ל דשאר דינים אסור מה"ת לדון בשבת, וה"ה דאין רואין הנגעים בשבת מדאורייתא ועי' ירושלמי כתובות פ"א ה"א ר"ה שס ר"א אמר אסור לדון דיני ממונות בע"ש, והא דמתניתין פליגי לפיכך אין דנין לא בע"ש ולא בעיו"ט דיני נפשות הא דיני ממונות דנין וכו' כאן להלכה כאן לדבר תורה, ופי' צפני משה דמתניתין איירי מד"ת, וקאמר דמה"ת ליכא איסור לדון בע"ש רק בד"ה אבל ד"מ שרי לדון מה"ת בע"ש, והא דאמר ר"ה שס ר"ש דאסור לדון ד"מ בע"ש היינו מדרבנן עיי"ש ועי' צב"י חו"מ רס"י ה' וצ"ע שס, ואס בע"ש יש איסור תורה בד"ה עאכ"כ בשבת גופי, וא"כ בנגעים דהוה בד"ה שפיר י"ל דאין רואין הנגעים בשבת מה"ת. — ועי' בירושלמי סנהדרין פ"ד ה"ו הוצא ג"כ המאמר הנ"ל ואח"כ קאמר בכל מושבותיכם ר' אילא שס ר' ינאי מכאן לצתי דינים שלא יהי' דנין בשבת עיי"ש, הרי להדיא דאיכא איסור תורה לדון בשבת. — ועי' בסנהדרין פ"ה ע"ב דשבת לא הוי סנהדרין יושבין בלשכת הגזית רק בחיל, ופירש"י בחד לישנא שלא יהי' נראין כיושבין דנין עיי"ש ואס נאמר דהאיסור לדון בשבת ל"ה רק דרבנן ל"ה לנו לחוש לזה לפמ"ש בנזב"ת או"ח ס"י ק"ג דאיסור דרבנן דרבנן כ"ע מודה דלי"ש חשדא עיי"ש, ועי' ברמ"א ביו"ד ס"י פ"ז ס"ג וצ"ך וטו"ז שס מה שפלפלו אי באיסור דרבנן שייך לאסור משום מראית העין ועי' בנזב"ת שס בחא"ה ס"י ל'—ויש להעיר מנדברי הש"ך יו"ד ס"י קמ"א ס"ק כ"ז שס רבינו ירוחם דאף דרבנן ליכא חשדא מ"מ מכוער הדבר להם עיי"ש וא"כ נסתרו דברינו ובלא"ה מוכח מירושלמי דאיסור לדון בשבת הוה יונה"ת כמ"ש לעיל, ועי' במג"א או"ח ס"י של"ט והרבה יש לדבר בפרט זה ואכ"מ.

(ח) **רע"י** ת"ק ז' ע"ב וביום הראות בו יש יום שאתה רואה בו ויש יום שא"א רואה בו, מכאן אמרו חתן שנולד בו נגע נותנין לו ז' ימי המשחה וכו' וכן ברנל וכו', הנה מדיליף הגמ' זאת מקרא מוכח דמה"ת אין רואין הנגעים ברנל וה"ה בשבת, ועי' ברמב"ם פ"ט נהי' טומאת הגרפת ה"ז שכלל יחד וכו' דכל יום רואין הנגעים חוץ משווי"ט אלמא דשניהם שוים, ואס ביו"ט הוה מדאורייתא ע"כ בשבת ג"כ הוה מדאורייתא (ונפלאתי נאחד על דברי הכ"מ שס שכי' דהרמב"ם הוליא דינו מדאיתא במשנה דנגעים פ"א, דאין רואין הנגעים בשבת, והי' משמע ל"י להרמב"ם דה"ה דביו"ט אין רואין עיי"ש, וצ"ס יש דרשה ניוהדת דאין רואין הנגעים ביו"ט, דכתיב וביום הראות וכו' יש יום

ע"ז שטמחו ח"ע נתצטלו גם לפי דעתם מנזות חכילת הפסח, דהו
 מנזו צפ"ע כדחיתא ברמז"ס פ"ה נו"ה קרבן פסח ה"ה חכילת צבר
 הפסח זליל ע"ז מנזות עשה שחנמר וחכלו את הצבר וכו', וחפ"ה לה
 השניחו ע"ז ולה חבו למנחות ח"ע ח"כ שפיר ילפינן מיני' דעוסק במנזו
 פטור מן המנזו וז"ל בספרא.

רמב"ם חכמה נא מרגימתה טבח' לבאר דברי רש"י בסוכה שם שבי' ד"ה
 בחל' ז' שלהן וז"ל שמועין מיני' דעוסק במנזו פטור מן המנזו
 שהרי נטמחו במיתיהן שבעה ימים לפני הפסח, וחפ"י שטמחה זו
 תעכב על ידס חכילת פסחיהן, חלמא מנזו קלה הצחה לידך ח"ק
 לריך לדחותה מפני המורה העתידה לצוה עכ"ל רש"י — ומעודי נתקשיתי
 טובה נה הכריח את רש"י לפרש, דדיוק הש"ס הוא דעוסק במנזו
 פטור מן המנזו מדטמחו עלמן ולה חבו ע"ז יתצטלו מחכילת
 הפסח, וחנמי לה פי' כפוטו דדיוק הש"ס הוא מדטמחו עלמן ולה
 חבו דע"ז יתצטלו מעשיית הפסח כל עיקר, וזה דקדוק עלום וכמעט
 הדוב צעירי שלה רחיתי לאחד מנפרשי הש"ס שרעים צוה — ולהכ"ל
 דברי רש"י מחירים ומזחירים, והעין נחמד ונעים, דמעשיית הפסח
 חין רח"י דעוסק במנזו פטור מן המנזו, דברי החנכים החלה בחנת
 חצו שיעשו הפסח ולה יתצטלו מנזו כלל ע"י הטמחה, וכאשר חזו
 רוחים שחלו למשה למה נגרע וכדברינו למעלה, ולכן פירש"י במתק
 לבנו דהש"ס מד"יק דעוסק במנזו פטור מן המנזו, מדלה חבו שטמחה
 זו תעכב על ידס חכילת פסחיהן, וסיינו דמחכילת הפסח נתצטלו
 עכ"פ גם לפי דעתם, כאשר חנרו צעלמס והצבר יהי' חכל לטחורים
 וחפ"ה לה השניחו ע"ז ח"כ ש"נ דעוסק במנזו פטור מן המנזו וזה
 דבר יקר בעוה"י והארכתי עוד צוה בחידושי בדברים עריצים ונעימים
 והענינים קנו מקומם בספרי למס' ברכות בדף י"ח ובחן קלר המלך
 מהשתרע.

ובעיקר (פ"ו) הסברה שכתבתי למעלה בחות י"ה ליבב ק"י מו"ז
 מחוס"ג שליט"ה דלכן הקשה חב"י יחמר זב וחל יחמר
 מנזרע, דבעת שחמרה החזרה דוישלחו ה"י ע"פ בשבת
 וח"כ לה ה"י ביד המנזרע לקון בהרתו דחין רוחין הנגעים
 בשבת — הנה לפיס ריהטא יב לשדות נגה צוה לפנ"ש הר"ע
 מברטנורה בפירושו לנשנה דנגעים פ"ה ד' דהא דחין רוחין הנגעים
 בשבת הוא נשוס דנראה כדן את הדין בשבת עי"ש וח"כ ליכא היסורא
 ברח"י נגעים בשבת רק מדרבנן כמו לדון בשבת דל"ה רק מדרבנן
 כדחיתא במתניתין ב"ה ל"ו ע"ב, וכו' ל"ב לומר דלכן חמרה תורה
 דמנזרע ישתלה ולה יקון בהרתו דחין רוחין הנגעים בשבת דמח"ת מותר
 לראות

דפסה שיצ"כ ל"ב צעידנה, דהרי בשעה שנאמרה החזרה הזאת עדיין לא ידענו דפסה הוה עשה שיצ"כ, וקשה לאיזה לורך אמרה תורה דמאורע לא יעשה פסה הרי אז הו' לנו להוכיח זאת בק"ו מוצ ודוק.

רע"י סוכס כ"ה ילף הש"ס דעוסק במלוה פטור מן המלוה, דכתיב בשבתך צביתך פרט לעוסק במלוה, ומקשה מהכא נפקא מהתם נפקא דתניה ויהי אנשים וכו' ר"י אומר טמאי מת מלוה הו' שחל ז' שלהן להיות בערב הפסה ועי"ש בפירש"י דהוכחה הש"ס היא, מדטמאו האנשים האלה ה"ע ז' ימים קודם הפסה ולא חבו ש"י יתצטלו ממ"ע דפסה ש"מ דעוסק במלוה פטור מן המלוה — וקאמר הש"ס שם לריבא דאי אשמעין התם משום דלא מטא זמן חיובא דפסה וכו', ואי אשמעין הכא משום דליכא כרת אבל התם (בפסה) דליכא כרת חיובא לא לריבא. ובמק"א כתבתי להעיר ע"ד הש"ס אלה חך מדייק דעוסק במלוה פטור אפי' מנמלוה שיש בה כרת, מדטמאו האנשים האלה ה"ע ולא חבו שיצאו לציטול מ"ע דפסה שיש בה כרת, הרי צוה שלא יעשו הפסה בזמנו ליכא עוד חיוב כרת לשטת ר"ה בן עקביא דשני תקנתא דרחבון, ודחיתי ג"כ כמ"ש למעלה דכיון דבשעה שטמאו האנשים האלה ה"ע עדיין לא ידעו דיש תקנה בשני, דהדין דפ"ס נאמר על שאלתם צו' שלהן וא"כ ע"כ הלכו בסברה דליכא חיוב כרת דרחבון, ואפ"ה לא חשו לטמאות עלמין ולהתצטל מנמ"ע דפסה, א"כ שפיר מוכח דעוסק במלוה פטור אפי' מנמ"ע שיש בה כרת — אכן דא עקא דאז לא ידעו ג"כ אס יש חיוב כרת בפסה, דעוגב זה נאמר בפירש"י וכנ"ל, וא"כ מאי ראי' משם דעוסק במלוה פטור אפי' מנמלוה שיש בה כרת מדצטלו ה"ע מפסה, הרי אז לא ידעו עוד דפסה יש צו כרת וזה תנאי גדולה.

ומלבד כל אלה לא זכיתי להזין דברי הש"ס שם, דבשלמא אס הו' האנשים האלה יודעין צבירור שיתצטלו מנמלות הפסה ואפ"ה לא חבו לזה, שפיר הו' מוכח דעוסק במלוה פטור מן המלוה, אבל הרי אס לא ידעו כלל שיתצטלו מעשיית הפסה, ואדרבה הו' צרור צעיניהם דיעשו הפסה מדשאלו למה נגרע, א"כ מאי ראי' משם דעוסק במלוה פטור מן המלוה, הרי אס לפי דעתם לא פטרו ה"ע כלל.

רבינו ק"י זו האחרונה כתבתי בחידושי שם עפי' דברי רש"י בחומש צפי' בהעלותך, שהביא שם ספרי לפרש שאלת הטמאים למה נגרע, וז"ל אמר להם חין קדשים קריבין צטומאה, אמרו לו יזרוק הדם עלינו ויאכל הגשר לטהורים (כן היא הגירסא הגבוהה) ומוכח מזה דאף דאס חבשו שיוכלו לעשות הפסה, אבל זה הו' ידוע וצרור להם דלא יוכלו לאכלו כי הגשר יהי' נאכל לטהורים, וא"כ עכ"פ

הללו גופי מניל שהי צוי בלהק עוז מציח השים דברי רי יחק דדייק
 בן מקרה דצוים הסוה חבל לעולם הלימוד מקרה לחיב חייב בשאר
 בתוקפה וחייב ספיר פירשי לחין שווי על עייב ילפינן מאיב לחיב זה
 ענין נחמד כפתור ופרה כס"ד.

(יד) וְיָרֵץ דַּהֲקִי חֶבֶר הַבְּחֵתִי לַמַּעֲלָה בְּחֹת הִי הַקֶּסֶה מוֹרֵז בְּלִיטֵיָהּ
 כַּסְפָּרו שֶׁס כַּסְגָּנוֹן חֶהֱר קֹלֶת מִה מַקְשָׁה חֲצִי יִחְמֹר זֶז
 וְחֵל יִחְמֹר מְלוֹרֵעַ וְכוּ' דִּילְמָא חֵס לֵא לֵא נִחְמֹר מְלוֹרֵעַ הִיא דְמְלוֹרֵעַ לֵא
 יְדָהָה כֻּלָּל מַפְסָה וְרַק יִקְוֶן בְּהִרְתּוֹ וְיַעֲשֶׂה פַסְהָ וְחֵי דְלִיב בְּעִידְנָה
 כַּדְבָּרֵי הַשֵּׁס כַּסְכַּת הַמוֹצֵא לַמַּעֲלָה בַּדְבָרֵינוּ הִרִי פַסְהָ הוּא עֲשֶׂה שֵׁס
 עַה כֶּרֶת וְהַתּוֹסִי בּוֹצְחִים לִיג עֵיב דֵּה לַעֲוִין כִּי דַעֲשֶׂה שֵׁיבִיכ לִיב בְּעִידְנָה
 (וְחָפּוּי) לְדָחֹת לְתוֹיַע מוֹכַח מַדְבָּרֵי הַתּוֹסִי שֶׁס דְלִיב בְּעִידְנָה). וְכַפְכִּיטוֹת
 יִלֵּל דְחָצִי יִסְבּוֹר כֶּרֶיָה בֵּן עַקְבִּיָהּ בַּכַּסְחִים לִיג דַּעֲלֵי הַרְחִיבֹן חֵיָה כֶּרֶת
 אֲחִיב לֵא עֲשֶׂה חֵת הַשֵּׁי עֵיבִיכ חֵיב סְפִיר מַקְשָׁה לְחִזְבוֹ לִוְךָ חֵמְרָה
 תוֹרָה דְמְלוֹרֵעַ שְׁתַּלַּח וְלֵא יַעֲשֶׂה פַסְהָ הִרִי נִדַע וְחֵת בְּקָוֵי מוֹצֵא וְלֵאֲבַמְעִינָן
 בְּלֵא יִקְוֶן בְּהִרְתּוֹ לִיג גֵּיב קֶרֶאָה כִּיֹּן דְלַכְטִיתוֹ פַסְהָ לִיָּה כֻּלָּל עֲשֶׂה שֵׁיבִיכ
 וְחֵיָד בְּעִידְנָה. — וְעֵי יִבְמֹת הִי עֵיב רֵלֵה הַשֵּׁס לְהוֹכִיחַ דַּעֲשֶׂה
 דוּחָה לִיָּת שֵׁיבִיכ מַפְסָה וְדָחִי לֵה מֵה לַפַּסְה שֶׁכֵּן כֶּרֶת עֵיבִיכ וְלַדְבָרֵינוּ
 חֵס נִחְמֹר דְשֵׁי תַקְוָתָה דְרַחֲשׁוֹן הוּא וְלִיָּה כֻּלָּל פַּסְהָ עֲשֶׂה שֵׁיבִיכ סְפִיר
 יָש לְהוֹכִיחַ מַפְסָה דַּעֲשֶׂה דוּחָה לִיָּת שֵׁיבִיכ. וְיָש לְחַקֵּן וְלִוְמֹר דְכִיֹּן דְמֵיַע
 דַּפְסָה מַשְׁכַּחַת לֵה שֵׁיבִיכ חֵלְלֵה חֵיבֵב כֶּרֶת כִּנּוֹן בְּלֵא עֲשֶׂה חֵת הַשֵּׁי
 גֵיבֵה שׁוֹב חֵיָן לְהוֹכִיחַ שְׂאֵר מֵיַע מֵיָנֵה. — וְיָש לַכַּתּוֹר דְבָרֵינוּ דַּחֵף חֵס
 סִיל לְחָצִי כֶּרֶיָה בֵּן עַקְבִּיָהּ גֵיב לֵא הִי לֹו לְהַקְשׁוֹת יִחְמֹר זֶז וְחֵל יִחְמֹר
 מְלוֹרֵעַ כַּקִּי מוֹרֵז בְּלִיטֵיָהּ הַיֵּל דַּעֲמָה מֵחֵי סִיל לֶרֶה בֵּן עַקְבִּיָהּ
 דְחֵיָה כֶּרֶת עַל הַרְחִיבֹן מַבּוֹס דִּיש תַקְוָה בְשֵׁיָה וְחֵיב הֵא תֵינָה לְכַתֵּךְ
 דִּידַעְנוּ הַדִּין דַּפִּיָּס חֲבֵל בַּשֵּׁה בְנִחְמֹר הַנּוֹי דְוִיבְלָחוּ עַדִּין לֵא יַדַעְנוּ
 כֻּלָּל הַדִּין דַּפִּיָּה דַּהֲךְ חוֹבֵרָה דְוִיבְלָחוּ נִחְמֹרָה צוֹס בְּהוֹקֵס הַמַּשְׁכָּךְ
 בְּתוֹךְ הַחֵי פְרַשְׁיוֹת בְּנִחְמֹרוֹ צוֹ צוֹס כַּדְחִיתָהּ בַּשֵּׁיָס דַּיַעֲפִין סִי הַמוֹצֵא
 לַמַּעֲלָה בַּדְבָרֵינוּ חוּה הִי כֶּרֶה וְהַדִּין דַּפִּיָּס נִחְמֹר עַל בְּחֹלֶת הַטַּמְחִים
 בִּיָּד לְחוֹדֵל וְכִיֹּן שֶׁכֵּן דָּחוּ לֵא הִי תַקְוָה בְשֵׁיָה סִי חֵיבֵב כֶּרֶת בְּרַחֲשׁוֹן
 לְכֵיַע וְחֵיב סְפִיר הִיא דִיקוֹן בְּהִרְתּוֹ דַּעֲשֶׂה שֵׁיבִיכ דוּחָה לִיָּת חֵף בְּלֵא
 בְּעִידְנָה וְכֻלָּל — חוֹלֵס זֶה לִיָּתָה דָּחֵס לֵא יַדַעְנוּ הַדִּין דַּפִּיָּה לֵא יַדַעְנוּ
 גֵיב חֵי חֵיבֵה חֵיבֵב כֶּרֶת בַּפַּסְה בְּכֻלָּל דַּעֲוֹב כֶּרֶת עַל צִיטוֹל מֵיַע דַּפְסָה
 לֵא נִחְמֹר רַק בַּפְרָשָׁה דַּפִּיָּה כַּמִּחְמֹר הַכְּתוּב צַפִּי בְּהַעֲלוֹתְךָ וְהֵאִיב חֶבֶר
 הוּא טַבּוֹר וְכוּ' וְחֵדֵל לַעֲבוֹת הַפַּסְה וְנִכְרַתָּהּ וּמַקּוּדֵס לֹוה לֵא מִגִּינָן
 חֵיבֵב כֶּרֶת בַּפַּסְה — חֵכֵן לַפִּיָּז בְּלֵאֵה לִיָּק קִי מוֹרֵז בְּלִיטֵיָהּ דְחָצִי
 סְפִיר מַקְשָׁה יִחְמֹר זֶז וְכוּ' וְלִיל דַּקְרָה קַמִּיל בְּלֵא יִקְוֶן בְּהִרְתּוֹ מַטַּעַס

דהם שאלו צו' שלהם כמו דדריש ר' יצחק ולא יכלו לעשות ציוס ההוא וכו', ח"כ ע"כ התשובה היתה מענין הנשאל, ואפ"ה כללה התורה בחדה נחתה ואמרה לכס או לדורותיכם לא יעשה פסח ט"מ צו' שלו ולדורות לא יארע תמיד בשבת וש"מ דאין שו"ז על ט"ש וכנ"ל.

והערה מה נחננו הדברים בביאור דברי הש"ס הנ"ל דמרי יצחק גופי לא הי' יכול הש"ס לדייק דאין שו"ז על ט"ש מחדתו הטמאים צו' שלהן ד"ל דה"ט שהי' בשבת ולא יכלו להזות ואין ראי' לשאר ט"מ צו' שלהן הל' בחול, דיכולין להזות וכפיר עושין פסח וע"כ הוכיח הש"ס מקרא דחיש חיש דכתיב צו' לכס או לדורותיכם, והשנה ט"מ שיהי' לדורות לטמאים הללו כמו שלא שחטו עליהן צו' שלהן, כן לא ישחטו גם על ט"מ אחרים צו' שלהן, אף שיהי' ע"פ בחול, ח"כ מוכח דאין שו"ז על ט"ש. ואמר הש"ס וכ"ת מנאי דהכי הוא וכו' אין הכונה לסתור הלימוד מקרא דחיש חיש דקדים מיני' ולהוכיח מנא"ה דבחמת הלימוד הזה עומד בתוקפה ורק כונת הש"ס לשלול מנאי דהכי הוא, כיון דעיקר הסוכה היא מדהשנה התורה ט"מ שבזמנים הבאים לטמאים שהי' או צימני משה וטמאים הללו הי' צו' שלהן וקשה מנאי דהכי הוא, דינמא בחמת גם הטמאים הללו לא הי' צו' שלהן ורק ציוס ו' שלא יכלו להזות אף חס הי' ע"פ בחול, וע"ז קאי קרא דלכס או לדורותיכם לומר דלעולם אין עושין פסח, אבל ט"מ צו' שלו ח"כ דשו"ז עליו, ע"ז משיב הש"ס סבר לה כר' יצחק דאמר ט"מ הי' שחל ז' שלהן להיות צע"פ שחומר ולא יכלו לעשות הפסח ציוס ההוא, ציוס ההוא דאין יכולין לעשות וכו', היינו כי בנוגע לטמאים שהי' צימני משה יש לנו ראי' מן המקרא דהי' ז' שלהן כמו שהוכיח ר' יצחק מדכתיב ציוס ההוא, וכיון שידעין דטמאים הללו הי' צו' שלהן שוב יש להוכיח דאין שו"ז על ט"ש, מדאמר קרא חיש חיש וכו' לכס או לדורותיכם, ונ"ש לומר דינמא שאני הטמאים הללו שלא יכלו להזות דהי' ע"פ בשבת, דהרי בקרא כתיב לדורותיכם, והשנה טמאים אשר יהי' צימני הבאים, אשר או לא יהי' ע"פ בשבת לטמאים הללו לומר לך דלעולם אין שו"ז על ט"מ צו' שלו ח"כ שוב מוכח דאין שו"ז על ט"ש.

ק"פ מנילה נכונים דברי רש"י שפי' צוברים דאין שו"ז על ט"ש ילפינן מאיש חיש, ובש"ס ילפינן מדרי יצחק, להג"ל נכון דבחמת עיקר הסוכה היא מקרא דחיש חיש, דכתיב צו' לכס או לדורותיכם וכנ"ל והא דהביא הש"ס דברי ר' יצחק היא רק שלא תאמר ערבך ערבא לריך, וכיון דכל הסוכה היא מדהשנה טמאים שבדורות לטמאים הללו שהי' צו' שלהן ואפ"ה אמרה התורה שידהו ח"כ קשיא טמאים הללו

בערב הפסקה ולאמר רחמנא נידחה וכ"ת מנמחי דהכי הוא סבר לה כרי ילחק דלאמר מנמחי ננת מנחה היי שחל זי שלהן להיות בערב הפסקה, שנאמר ולא יכלו לעשות הפסקה ביום ההוא וכו' עכ"ל הש"ס. ודקדקו המפורשים לחיובו לורך הביא הש"ס מנקרא דחיש חיש, הלא מיניי לא מוכה מידי כמו דדחו וכ"ת מנמחי דהכי הוא, ודי היי חילו הביא הש"ס מנקרא השני לבדו ולאמר סבר לה כרי ילחק וכו' אחרי שיעקר ההוכחה בלתי לה כי אם מר"י וזה דקדוק עלום. — ועיי רש"י זכחיס כ"צ ע"ב ד"ה אי קסברי שכי וז"ל, ואיכא למייד בפסקחים הכי (דחין שו"י על ט"ש) ויליף לה מנחיש חיש כי יהי טמנה לנפש עיי"ב, וזה תמוה נאחוד, דהרי בחמת הש"ס דחה להך הוכחה מנחיש חיש וכו' כמו שהקשה וכ"ת מנמחי דהכי הוא ועיקר ההוכחה היא רק מרי ילחק.

ובביאור דברי הש"ס חני חומה, דלכאורה יש להבין ח"ך יליף וכ"ת דחין שו"י על ט"ש, מכלה שחטו הפסקה על

הטמאים ביום זי שלהן, אשר חזו היי טומאתן כטומאת שרף, הרי שני ובני צין ט"ש לט"מ ביום זי שלו, דט"ש חינו ממוסר רק טבילה משח"כ ט"מ צו' שלו דממוסר טבילה והזאה, ומה רחי מטי"מ לט"ש. ועיי בלתי פסקחים שם נו"ש בזה. ול"ל דהש"ס קחי בסברה אם לאמר דשו"י על ט"ש חף דממוסר טבילה, כיון דביד הטמנה לטבול ל"ה זאת מניעה כלל היי דשו"י על ט"מ צו' שלו חף דממוסר טבילה והזאה, דאחר דגם בט"מ בידו להשלים החסרון לה איכפת לך, אם לריך להשלים דבר אחד או שני דברים, ולפי"י חילו היי ס"ל דשו"י על ט"ש היי דהיי לנו לומר שיבטלו על ט"מ צו' שלו, וא"כ מדוע נדחו הטמאים חף שהי זי שלהן, ועיי מוכה דחין שו"י על ט"ש ובפיר מדייק הש"ס. — חמנס עדיין קשיא דילמנה בחמת שו"י על ט"ש, וה"ה דשו"י על ט"מ צו' שלו, והא דנדחו הטמאים דחו היי ע"פ בשעת, כשטת הצרייתה דעשר עטרות הכל ולא יכלו לעשות ההזאה, וא"כ לא היי צידס לתקן ולכן נדחו ובאשר כי הסמ"ג המובה למעלה בדבריה, חבל לעולם חינוח לך דעל שחר ט"מ צו' שלו דבידו לטבול ולהזות ח"י דשו"י עליו כמו על ט"ש. חולם יחא הדבר דנקרא כתיב חיש חיש כי יהי טמנה לנפש לכס או לדורותיכם, ולדורות הלא לא יקרה תמיד שפי"פ יהי בשעת, ואפ"ה לא חילקה התורה ואמרה בדרך כלל בט"מ צו' שלו ידחה מפסקה חעפי"י שבידו לטבול ולהזות, וב"מ דמה שבידו ג"כ מייחשב לטיבוב, ח"כ שוב מוכה דחין שו"י גם על ט"ש דממוסר טבילה, כאמור. חמנס מי יגיד לנו דקרא הזה מיירי בט"מ צו' שלו דילמנה מיירי צו' שלו דחין בידו להשלים ולכן אמרה תורה שידחה, חבל צו' שלו ח"י דעושה פסקה — וגוה י"ל דכיון דקרא דחיש חיש הוא תשובה על שאלת הטמאים, וכיון

מ"ה אות ד' נה שפלפלו בדבריו. והם נאמר כתי' הסמו"ג שוב נסתר דינו של הרמז"ס ד"ל דלעולם שוחטין חף על טבויי מט"מ, והא דגדחו הטומאים משום שלא יכלו לקיים ההזאה דהי' בשבת, ויש להצין לפ"ז חנוחי לה תי' גם הרמז"ס לנפשי' כן. ונראה דהרמז"ס יסבור כשטת החולקים על צרייתא זו (וקלת יש להציה סמוכין לזה, דש"ס דשבת פ"ו חמריקן דראצ"ע דס"ל פולטת ש"ז ציוס השלישי טהורה ס"ל כרצון, דהי' עמיד פריכה, וס"ל דר"ה סיון בשנה הראשונה לנחת בני ישראל ממצרים הי' ציוס ב' וצ"ס שם מקשינן עליו מצרייתא דעבר עטרות ס"ל דר"ה ניסן בשנה השנה הי' ציוס ה' וע"כ ר"ה ניסן בשנה שילאו ישראל ממצרים הי' ציוס ד', לכפרת אחרים דחין צין שנה לשנה הלה ד' ימים בלבד וממילא הי' ר"ה סיון בשבת ומשני דראצ"ע לה ס"ל כאחרים עיי"ש — וא"כ הרמז"ס דפסק צפ"ה מהי' חבות הטומאה ה"ה כראצ"ע, ופסק ג"כ כאחרים מדפסק צפ"ה שבת הכ"ה דיוה"כ שחל להיות צנו"ש לה הי' מצדילין, וזה לא יתכן רק לשטת אחרים כנצואר צ"ס דסוכה כ"ד עיי"ש, ה"כ ע"כ לא ס"ל כצרייתא דעבר עטרות — ויש לעיין עוד בזה כי הא מילתא הי' הרמז"ס ס"ל כאחרים עדיין לא ציריח, כאשר האריכו בזה מפורשי הרמז"ס), וכיון דהרמז"ס לא ס"ל כצרייתא ד"י עטרות חין לנו הוכחה דע"פ הי' אז בשבת ול"ש לומר כתי' הסמו"ג ולכן שפיר הוליה דינו והחליט דעל טבויי דט"מ חין שוחטין מדגדחו הטומאים וכנ"ל. — והנה ר' יוחנן יליף צ"ס דפסחים ס"ו ע"ב דפסקה ד"ט מדכתיב ח"ש וכו' ח"ש גדהו וחין ליצור נדחין, ופליג על רשב"ל שר"ה להוכיח מקרא דוישלחו וכו' דיש לך שצין ומנורעין משתלחין וחין ט"מ משתלחין, וע"כ משום שהי' קשה לו קיי' חציי יאמר זב ואל יאמר מנורע וכדחיתא צ"ס שם. וקשיא דילמא לריך קרא דמנורע נדחה מופסה שלא נאמר שיקון צהרתו ועכ"ל דס"ל כצרייתא ס"ל דע"פ הי' בשבת, וצלא"ה היינו יודעין שלא יקון צהרתו וכאשר הארכנו לעיל. וכיון שכן שוב לשטת ר' יוחנן חין להוכיח דחין שוחטין על טבויי דט"מ חף לאחר שבעל מנדחו הטומאים ד"ל דה"ט משום שלא יכלו לעשות ההזאה דהי' בשבת וכתי' הסמו"ג, ולכן שפיר הולך לדייק דערל מנקבל הזאה מדלח מלו בעשור דחילו מלו בעשור חין רחי' לשטתו דערל מנקבל הזאה ד"ל דחינו מנקבל צחמת וחבותינו קבלו הזאה לאחר שמלו, כיון דלשטתו חף חס קבלו הזאה ג' בעשור ג"כ הי' יכולין לעשות הפסה, דשו"ז על טבויי מט"מ וכאמור ודו"ק.

(ג) **ובמה** מעליה שמעתתא דה צביחור דברי הש"ס בפסחים ל' ע"ב, דמדדייק הש"ס דחין שו"ז על ט"ש מדאורייתא דכתיב ח"ש ח"ש כי יהי' טומא לנפשי, מי לא עסקין שחל ז' שלהן להיות

היינו כי הלך בשטח חכמי דרום דק"ל ש"ז על ע"ש וממילא ס"ל כצרייתא הג"ל דחותו יום נטל " עטרות וא"כ יב לנו רח"י אחרת מבלעדי הג"ש דפסקה ד"ש, וכוז קשה תדחה חגיגה ג"כ שבת, כיון דהוקשה לפסקה. וא"כ אם יבא חל"י ויאמר להם לישראל, מפני מה לא חגגתם חגיגה בשבת מזה הן חונמרים לו ודו"ק.

(יב) **וּבְדַבְרֵינוּ** חלה תעלה ארוכה לדברי הרמב"ם ז"ל, שפסק בריב פ"ו מה' קרבן פסח, דהנוגע בשרץ ובזבילה

ביום י"ד טובל ובוטחין עליו הפסח לאחר שטבל חבל ע"מ שחל ז' שלו ביום י"ד, חפ"י שטבל והוא חין בוטחין עליו, חלה נדחה לפ"ש, שנאמר ויהי חגשים אשר היו טמאים לנפש אדם וכו', מפני השמועה למדו שז' בלחן ה"י, וע"ז שאלו אם ישחצ עליהן, ופירש להן דחין בוטחין עיי"ש — והקשו המפורשים מהא דחמרינן ביצמית ע"ה ע"כ ח"ר יוחנן ערל מקבל הזאה, שכן מלינן באבותינו שקבלו הזאה כשהן ערלים, דכתיב והעם עלו מן הירדן בעשור לחודש, בעשור לא מהול ממש חולשת דאורחא הזאה חיומתי עבד להו לחו כשהן ערלים עיי"ש וקשה לדברי הרמב"ם ל"ל להקדים שבעשור לא מהול ממש חולשת דאורחא הרי חפ"י אם מהלו בעשור ג"כ מוכח דערל מקבל הזאה, דע"כ היתה ההזאה קודם לזה דאם היתה הזאת ג' ב"י לחודש ח"כ ה"י חל בביעי שלהם בע"פ, וכוז לא ה"י בוטחין עליהן לדעת הרמב"ם, ועכ"ל דהזאת ז' ה"י ביום י"ג וממילא היתה הזאת ג' ב"י לחודש וא"כ חף אם מלו ב"י לחודש ג"כ מוכח דערל מקבל הזאה, וע"י כפי דורש לנין לרבינו בעל הל"ה מ"ש בזה. — ולהג"ל נאמר דהנה בסדרת הרמב"ם שחילק בין טבוי דע"מ לטבוי דע"ש, כבר ביארו נושא כליו, דלרמב"ם ה"י קשה ק"י התוס' בפסקים ל"י ע"כ ד"ה שחל, חמתי לא השיב משה רבינו לטמאים שיטבלו ויעשו פסח, כיון דה"י ז' בלחן ולאחר טבילה לכ"ע בוטחין, ולח"ה ה"י ניחא ל"י בתירוק התוס' שם שהשיב להם דאם לא יטבלו לא יעשו פסח, דחף יעלה על הדעת שלא יטבלו, הרי מחויבים הנה לטבול ולעשות פסח כמו ערל שלא מל — כמו כן לא ניחא ל"י בתירומו של הרמב"ד דשאלתם ה"י אחרי שחיטת הפסח, שלא ה"י להם עוד זמן לטבול, דמדוע לא שאלו באמת מקודם לזה, וכי אתר דעבדין מתמלכין ע"כ מכה ק"י זו הוליה הרמב"ם דינו דעל ע"מ חפ"י לאחר טבילה חין בוטחין ולכן לא לזה להם משה שיטבלו. — חולם הסנ"ג ת"י ק"י התוס' הג"ל בענין אחר דלכן לא לזה משה לטמאים שיטבלו דה"י לריבין הזאה ולא לא ה"י יכולין להזות, דה"י ע"פ בשבת לשבת הצרייתא דעשר עטרות הג"ל וכבר נזרה בימי משה הגזירה שלא להזות בשבת — וע"י בתשו' ח"ס ח"ה ס"י קמ"ה ובתשו' בית יצחק למו"ז מחו"ג שליט"ה ח"ה ס"י

ילפינן ממועדו דפסח ד"ש וזה שאמר לו ר"ה עקיבא ח"ך יעלה על דעתך דפסח ח"ד שבת הרי לשתתך דל"ל כצרייתא הג"ל דאותו היום נעל עבר עטרות ע"כ מועדו התיא לשבת, וה"כ עקרת מ"ש בתורה צמועו בין בחול בין בשבת ודו"ק.

(יא) **ובזוה** יעלה צידו פרפרת נאה נפאר דצרי הש"ס צפסחיס עי' ע"כ וז"ל הש"ס, יהודה בן דורתאי פירש הוא ודורתאי בנו והלך וישב לו בדרום, אמר חס יבא חל"י ויאמר להן לישראל מפני מה לא חגגתם חגיגה בשבת מה הן חומרים לו עכ"ל הש"ס, ומנצלי מביס תתעורר צקרצנו השאלה לחזקו לורך סיפרו לנו צש"ס דריצ"ד פירש וישב בדרום, והדבר הזה נתן ענין רב לאהיבי הפלפול לעסוק בו — ועפ"י דרכיו למעלה נאמר גם הנחמו דחין הכונה פה צש"ס רק להודיע לנו את המקום אשר ישב בו ריב"ה, רק לפון צוה גם כונה נסתרה לעורר אותנו, כי סיבת פרישת ריב"ד היתה בגלל היותו נוטה לדעת חכמי המקום הזה, אשר לפי שעתם הסברה לומר דחגיגה ד"ש. צש"ס שם היתה דה"ע דצ"ד דס"ל דחגיגה ד"ש, משום דכתיב וזבחת פסח לה' חלקיך לחן וצקר וכו' לחן לפסח וצקר לחגיגה, והוקשה חגיגה לפסח. וקשה הרי פסח גופי' לא ידעין דד"ש רק מנצ"ש דמועדו כדחיתא צש"ס צדק ס"ה ח"כ ח"ך נילף חגיגה מיני' הרי קי"ל דצד הלמד צגז"ש חינו חוזר ומלמד צהיקב צמנצ"ר צש"ס דצפחיס י' וכבר תמוה צוה המפורשים. — ועי' תוס' יומא ג"ה ד"ה דוחה צהקבו בן אה"ה דילפינן דפ"ש ד"ש עי' היקב מפ"ה, והקבו ג"כ הרי דבר הלמד צגז"ש חינו חוזר ומלמד צהיקב עי"ש — אמנם זה דוקא חס חין לנו רח"י אחרת דפסח ד"ש רק מנצ"ש דמועדו, שפיר י"ל דחין למילף חגיגה מיני', אבל חינו ה"י לנו הוכחה אחרת על פסח דד"ש מלמד צגז"ש, שוב ה"י לנו לומר דגם חגיגה תדחה שבת, והנה לכאורה יש להוכיח דפסח ד"ש מפסח מדבר בעבו אותו בשבת לפי דברי הצרייתא הג"ל דר"ה ניסן ה"י חז ציוס ח' ומניל"ה ה"י ע"פ צשבת. חכן כבר רמזתי לעיל דיש גם החולקים על צרייתא זו, ול"ה ס"ל כותה, ושוב צריכים חנו לצוה רק להגז"ש דמועדו ושיך לומר ככ"ל. אמנם מאן דס"ל שו"ז על ע"ש צהכרה ס"ל צצרייתא זו כאשר הוכחנו למעלה, דחל"כ קשי' לדודי' למ"ל קרה דטמא חינו עושה פסח להורות דליצור עבדי צטומאה, הרי ידעין זאת מקרה דוישלחו ול"ק קי' חצי' די"ל דיקון צהרתו וכדצרינו למעלה. — והנה מנחנו לזקני דרוס דס"ל צצפחיס כ"צ ע"ה מצפרין' כמותצפרין, מה מצפרין עי"נ חין עי"ש לח' חף מצפרין עי"נ חין עי"ש לו, וחמרינן צש"ס שם דקצרי שו"ז על ע"ש עי"ש ועי"כ ס"ל צצרייתא הג"ל. — ומעתה יתצארו לנו דצרי הש"ס צדך נכון, דריצ"ד פירש וישב בדרום, סיינו

חי פ"ש רגל צפ"ע או תשלומין דראשון ע"י פסחים ל"ג, חכן על התירון
השני קשה, ל"ל קרא להורות דליצור עבדי צטומאה הרי נדע זאת
מקרא דמועדו, דמיניי ילפינן צפסחים ע"ז דפסה דזה טומאה, וי"ל
דמאן דס"ל שו"ז על ט"ש יסבור כסצרת התוס' צמנחות ע"ב ד"ה
שנאמרה דתרי דרשות לא ילפינן ממועדו ע"י"ש, וא"כ נפיק הוא קרא
דמועדו דפסה ד"ש, ולכן מנריך קרא דטומאה חינו עושה פסה להורות
דליצור עבדו צטומאה. — אמנס עדין קשה הרי הא דליצור עבדי
צטומאה יש למילף מקרא דוישלחו, כדדרשינן ס"ז יש לך שעה שזוי"מ
נשתלחין וחין ט"מ נשתלחין וזה פסה הבא צטומאה ועכ"ל דמאן דס"ל
שו"ז על ט"ש יסבור כאציי, דלא ניחא לי לחוקמי קרא דוישלחו להורות
דפסה ד"ט, מכה הק"י דיחמר זב ואל יחמר מנורע ע"י"ש וקשה דילמא
לריך קרא להורות דלא יקון בהרתו וכנ"ל, ול"ל דמאן דס"ל שו"ז על
ט"ש יסבור כצרייתא הנ"ל דאז ה"י ע"פ צצבת ויפה הקשה אציי וכדצרינו
למעלה. — ומעתה מיושצת לנכון ק"י התוס' דביון דר"ע לא ס"ל
כצרייתא הנ"ל כדמוכה מש"ס דסוגה כ"ה דס"ל מיסאל ואללפן ה"י
ולא השגיה על ק"י ר"י שכבר ה"י יכולין ליטהר וע"כ משום דס"ל דהמשכן
הוקם צחי לחודש ואל צצעי שלהן צע"פ וזה שלא כצרייתא הנ"ל דס"ל
דהמשכן הוקם ציוס ח"י וע"י צרש"י שס וצרח"ס פי' לו. — ח"כ לדיד"י ליכא
לחרן כדצרינו ושוצ קמנה וגם לצצה עליו ק"י התוס', חס נחמר דס"ל
שו"ז על ט"ש ל"ל קרא דטומאה חינו עושה פסה, ול"ל דקרא קנ"ל דליצור
עבדי צטומאה, דלשעתו מוכה מקרא דוישלחו דפסה ד"ט וכנ"ל ועכ"ל
דר"ע ס"ל חין שו"ז, וא"כ נכונים דצרי הש"ס דלר"ע לשעתו ע"כ חין
שו"ז על ט"ש והצן.

(י) **ומה** מתקו לפ"ז דצרי הש"ס צפסחים ס"ז ע"ב צמתייתין, ח"ל
ר"ע או הלוף ומה חס הזאה שהוא משום צצות ח"ד צצת
שהיטה שהיא משום מלחכה ח"ד שלא תדחה צצת, ח"ל ר"ח עקיבא
עקרת מ"ש צתורה צמועדו צין צחול צין צצת, ודקדקו המפורש'ס
נדוע קראו צצמו ותירונו כ"ה כפי דרכו, ולהנ"ל י"ל דלכחורה חין לתמוה
על ר"ע צר"ה לומר דפסה ח"ד צצת ולא שס לצו להגז"ש דמועדו, ד"ל
דר"ע ס"ל ג"כ כסצרת התוס' צמנחות הנ"ל דתרי דרשות לא ילפינן
ממועדו, וא"כ נפיק לי קרא למועדו להורות דפסה ד"ט ושוצ חין לו
הוכחה דפסה ד"ש. — חכן זה ניחא חס חין לנו הוכחה אחרת על
פסה ד"ט אצל חס יש לנו הוכחה אחרת על פסה דד"ט, ע"כ מועדו
חתי להורות דד"ש, והנה ר"ע דלא ס"ל כצרייתא הנ"ל כאבר
כצצנו למעלה, ח"כ לדיד"י יש להוכיח דפסה ד"ט מקרא דוישלחו, ול"ק
לדיד"י ק"י אציי מנורע ל"ל, ד"ל דיקון בהרתו וכנ"ל וביון שכן שוצ
ילפינן

ואמנתי ל"ה שיקון בהרתו ויעשה פסח, וכתבו דנושס ח"ן רח"י די"ל דקרא קאמר חס לא יקון ב"ז שהצרת עליו חינו עושה פסח — וזה תנווה דחס נאמר דמנהי קלילת הצהרתו נחויב הוא לקון בהרתו ולעשות פסח כמו ערל שלא נול דחייב ברת, כמו בן יב להעיר על עיקר הק"י דהרי קרה דויבלחו ל"ק כלל על פסח מכה ק"י ח"ז"י בדמסקינן דש"ס דפסחים שם, אמנס ח"י קשיא הא קשיא מנה נקשה ח"ז"י יאמר זב וחל יאמר מנורע, הרי חילטריך לחשמעין שלא נאמר דיקון בהרתו וכנ"ל).

וּלְפַעֲנֵךְ נראה לומר ציבוב ק"י מו"ז שליט"ה צדק נכון, דש"ס דגיטין ס' ע"ה חיתה דפרשת שילוח טמאים נאמרה ביום שהוקם המשכן והיא אחת מהשמונה פרשיות שנאמרו בו ביום וע"י צרש"י שם שביאר דלכן נאמרו הפרשיות האלה בו ביום, משום שגזרו לדינים חלו אז עיי"ש וצ"ש דשבת פ"ז ע"ב הוצא צרייתא דהמשכן הוקם צ"ה ניסן וביום ה' בצבוע ואותו היום נטל עשרה עטרות עיי"ש, ולפ"ז ה"י י"ד צייסן צמנה הזאת צצבת וח"כ שפיר נקשה ח"ז"י לחזרו לורך השמיענו התורה אז צעת הקמת המשכן שהמנורע לא יעשה פסח הרי מניילא ה"י יודעין נק"ו מנז, ול"ל דסד"ה שיקון בהרתו והולרך קרא שלא יקון, דבלח"ה ה"י יודעין שלא יקון דחימתי יקון, קודם הפסח ח"ה לקון דל"ה צעידנא, וע"כ הכונה שיקון צע"פ אחר שהיפת הפסח, וזה לא ה"י אפשר לעת הזאת כיון דהמנורע לא נטהר מנרעתו צלתי ראיית הכהן, כנצואר צירושלמי פסחים פ"ו ה"ה טהור הוא יכול יפטור וילך לו ת"ל וטהרו הכהן, וע"י רמז"ס פ"ט מנומאת לרעת ה"ב, ואז לא ה"י הכהן רואה את הגע דחין רואין הגעיס צצבת, כדחיתה צמנה דנגעים פ"ה וכן פסק הרמז"ס צהלכות טומאת לרעת שם ה"ז, וז"ל בצצרת. — ח"ן זה דוקא חס נאמר כצרייתא הכ"ל, דאותו היום נטל י עטרות חבל חס נניח כשעת החולקים על צרייתא זה שוב ח"ן לנו הוכחה דפסח ה"י אז צצבת ונסתרו דצרינו, וסדרה ק"י מו"ז שליט"ה לדוכתא.

(ט) **וְאִירָחֶנָּה** בזה ליכב ק"י התוס' צפסחים ל"ג ד"ה ר"ע, שהקשו ח"ה דאמרינן צש"ס שם דר"ע ס"ל ח"ן שו"ז על ט"ה, ותמנהו צתוס' דמג"ל להש"ס זאת, הרי צדק ל" ע"ב חיתה דרצ דס"ל ח"ן שו"ז על ט"ה ס"ל כרי ילחק ור"ע פליג על ר"י צסוכה כ"ה. — להג"ל י"ל צדק נכון דהתוס' הקשו צפסחים ס"ט ע"ה ד"ה צוחטין, למחן דס"ל שו"ז למנה כחצה רחמנא דטמא חינו עושה פסח, פשיטא דהא כתיב ח"ב לפי חבלו דצעינן גערה דחוץ לחבילה, ותי' דחילטריך לחשמעין דחייב צפ"ש, דסד"ה דפטור הואיל ובטי תשומין דרחשון הוא, ח"כ חילטריך לחשמעין דליצור עצדי צטומאה, כדדרשינן ח"ב נדחה וח"ן ליצור נדחין עיי"ש, והנה התי' הרחשון תליא צפלוגתא

חף צפס"ר), וח"כ נהי דמגד גוף היגפותה דמגדוך קרה להסיר מילה
 בלרעת, חין הכרע דס"ל כר"י וי"ל דס"ל כר"ש ובחומר לקון בהרת בנו
 הוא דקה מכיון, חבל הוי מגד אחר מוכח דלא ס"ל כר"ש מדלה ניהא
 ל"י בק"ו של ר' יונתן ובחומר — והנה זה דוקא לפי שהו"ח דר"ש
 מתיר דש"מנו חף צפס"ר ח"כ לה משכחת לדידי' שיהי' חיסור כיצוי
 בקדשים, חבל לפי הנוסקנה דר"ש מודה צפס"ר גם לדידי' י"ל דבקדשים
 חובה חיסור כיצוי, והי דחינו מתכוין לכבות הרי הוא פס"ר, וכיון שכן
 חפ"י לר"ש יש להוכיח דעדל"ת שלה בעידנה משריפת קדשים, ולכן שפיר
 חנורו דר' יחשי' ס"ל כר"ש ודוק היטב.

(ח) **וראיתו** צס' מנגן חצות להגאון מ"י מגדכי בחנעט זללה"ה שבת
 כ"ה, שהקשה על דברי הש"ס שהצאתי למועלה, דלכן

ל"ח דעבודה תדחה לרעת בחופן שיקון בהרתו מנכוס דל"ה בעידנה —
 לפנ"ש התוס' צפס"רס נ"ט ע"ה ד"ה חתי דלכן מחוסר כפורים בע"פ
 מתעכב אחר תמיד של צה"ע, מנכוס דחתי עשה דפסה שיצ"כ ודחה
 עשה דהשלמה, חף דבעידנה דמיעקר עשה דהשלמה לה מנקיים עשה
 דחבילת פסה, דכיון דע"י עקירת העשה דהשלמה נעשה רחוי לקיים
 העשה דחבילת פסה נקרי זאת בעידנה עיי"ש, ח"כ ה"י בעבודה בלרעת
 משכחת לה שיהי' בעידנה כגון ששחט הכהן הקרבן, וח"כ נלטרע דאו
 עיי"ז שיקון בהרתו יהי' רחוי לזריקה ושפיר הוא בעידנה לדברי התוס'.
 ולה ידעתי מדוע הולך להביא מנרחק לחמו, ול"ייר לנו לדברי התוס'
 חופן שדחיית הלרעת תהי' בעידנה כגון שנלטרע הכהן בין שחיטה
 לזריקה, אשר זה רחוק המליחות, ולה הקשה צפשיטות דמשכחת לה כגון
 ששחט זר הקרבן דשחיטה בזר כשירה, וח"כ עיי"ז שיקון הכהן ח"כ
 בהרתו לה יפסול הקרבן ויהי' רחוי לזריקה ושפיר הוא בעידנה לדברי
 התוס' הג"ל. — וע"י בתשו' בית יצחק למו"ז הגאון שליט"ה ח"ה ס"י
 מ"ה, שהוסיף להקשות עוד על הא דאמרינן צפ"ס דפסחים ס"ז וישלחו
 מן המזבח כל זרוע וכל זב וכו' יחמר טנח"י מתיס וחל יחמר זב
 ומזרע, הלא יש לך בזבין ומזרעין משתלחין וחין ט"מ משתלחין וחזוהו
 פסה סבה צטומחה, ומקשה חב"י יחמר זב וחל יחמר מזרע וחנה
 חמינה זב משתלה מזרע לה כש"כ, וקשה מה מקשה חב"י הרי חס לה
 יחמר מזרע הו"ח דמזרע לה נדה כלל מפסה דנתה"ה ישחטו וזרקו
 עליו וח"כ יקן בהרתו דהוה בעידנה, כיון דע"י הקללה הזאת נעשה
 רחוי לחבילת הפסה כדברי התוס' צפס"רס שהצאתי. — (וע"י תוס'
 שבת קל"ב ע"ה ד"ה מה המוצא למועלה בדברינו שהעירו ג"כ קלת
 צוה עיי"ש שרנו לדחות ק"י דעבודה תדחה לרעת מק"ו דח"כ חמו"י
 חננה תורה וישלחו מן המזבח וכו', וילפינן מני"י דמזרע נדה מפסת,
 וחמ"י

קרא כדרכה דהא ס"ל חין מערבין לקרות, וכוז לה חייתר ל"י קרא, והפ"ה חמרינן דכזור חין לו פדיון, וב"מ דכמדחל"ת חעל"מ.
ומעתה זכינו לדון דר' יאשי ור' יונתן דפלוני צפונתת רבא ור"ס
 חי לרעת חמורה משבת, ג"כ לשטתיהו חולו דר' יונתן
 כשטתי לחין מערבין לקרות, וכמדחל"ת חעל"מ, וח"כ ע"כ ס"ל גדוד
 קריבין צו"ט, וחין להוכיח עדל"ת רק מכלאים צילית וצעי צעידנא,
 ולכן ס"ל ג"כ כרצח דילפינן בק"ו דמינא דוחה לרעת, ול"ק דלרעת
 חמורה שכן דוחה עצודה, דהתם ס"ט דל"ה צעידנא. — חמנס ר' יאשי
 כשטתו דמערבין לקרות, וכמדחל"ת חעל"מ, וח"כ ס"ל גדוד חין
 קריבין צו"ט, ומנילא יב להוכיח דעדל"ת משריפת קדשים ול"צ צעידנא,
 וכוז דהר"א לדידי ק"י ר"ס לדוכתא מנח"ו דשבת חמורה דינמא לרעת
 חמורה שכן דוחה עצודה, וחין לומר דס"ט דל"ה צעידנא, דהרי הוא
 ל"צ צעידנא, ולכן לה ניחא ל"י בק"ו של ר' יונתן, ודריב מקרא דמינא
 דוחה לרעת ודוק.

(ז) **אמנם** צעיקר הסברה שכתבתי, דאס יילף עדל"ת מנדחרה
 התורה שריפת קדשים, י"ל דעדל"ת חף שלא צעידנא כיון
 דגם צשריפת קדשים דחיי"י הוא שלא צעידנא, דיב ג"כ חיסור מוכזה
 צברה חגומרה, והחיסור הזה ה"י נדחה שלא צעידנא לולא דיגלתה
 התורה — הנה צשעה"מ גופ"י לה צרירא ל"י, חי בקדשים יב ג"כ
 חיסור מוכזה, ואדרבה לנה ללוד לחין חיסור כיצוי צשריפת קדשים, כיון
 דחינו מכוין לכבות, וצברה חגומרי הוא רק כיצוי לחחר יד עי"ש. —
 ואס נחמר דצשריפת קדשים ליכא חיסור מוכזה, שוב חף חס יילף
 עדל"ת משריפת קדשים י"ל דצעינן צעידנא, לחין לנו רחי משריפת
 קדשים ג"כ דדוחה שלא צעידנא. — חולס חס נחמר דדשח"מ חסרה,
 חי חף חס נחמר דשח"מ מותר חצל פס"ר עכ"פ חסרה ל"ב דחיית
 ששעה"מ דחינו מכוין לכבות, דחף דשח"מ חסרה, חי דהוא פס"ה, ובפיר
 י"ל דחיכא חיסור מוכזה בקדשים, וכוז מוכה משריפת קדשים דעדל"ת
 חף שלא צעידנא.

ומה נכדו דצברים החלה ליכז ק"י התוס' הג"ל שהקשו חמחי לה
 חמר חצי גס לפי ההו"ה דר' יאשי ס"ל כר"ב וכגון שאומר
 לקון צהרת צנו הוא דקא מכוין. — להג"ל הענין זכון דקביא על ר'
 יאשי חמחי לה ניחא ל"י בק"ו של ר' יונתן, ועכ"ל דס"ל דלרעת חמורה
 שכן דוחה עצודה, וקביא דינמא שס ה"ט דל"ה צעידנא, ול"ל דר' יאשי
 יילף עדל"ת משריפת קדשים ול"צ צעידנא, דבקדשים ג"כ ל"ה צעידנא,
 כיון דחיכא חיסור כיצוי, וקביא דרי חינו מתכוין לכבות, ול"ל דר' יאשי
 ס"ל דשח"מ חיסור (דהשתא קיימינן צצברה דמחן דנחיר דשח"מ מתיר

לדידי' ההוכחה משריפת קדשים עומדת בחוקפה, וספיר ס"ל דעדל"ת
חף שלח צעידנה.

ולפ"ז י"ל דרבה ור"ס דפליגי חי לרעת המורה משבת או לה אולי
לשטתייהו דרבה כשטתי' דנדו"ד קריצין ציו"ט, כמ"ס התוס'
שבת כ"ד ע"ב ד"ה ולא, וא"כ ע"כ צעי צעידנה, ולכן יליף דמילה
דוחה מק"ו משבת, ול"כ לדחות דהרי לרעת המורה שכן דוחה עצודה,
דהתם ה"ט דל"ה צעידנה — אמנס ר"ס כשטתי' דנדו"ד חין קריצין
ציו"ט כדאיתא בפסחים י"ט ע"ב עיי"כ דדריש עולת שבת ששבתו ולא
עולת חול ציו"ט, א"כ לדידי' יב להוכיח דעדל"ת משריפת קדשים ול"כ
צעידנה, ולכן ספיר נקשה לרעת המורה מדדוחה עצודה, וא"ו דל"ה
צעידנה, הרי הוא לשטתו ל"כ כלל צעידנה ודוק היטב.

(ו) **והנה** צב"ס דפסחים שם משני הש"ס על ק"י ר"ס כתיב לה
ילין לצוקר זבה חג הפסח הא כל הלילה ילין והא הלבי
חול חין קריצין ציו"ט — דמייירי צי"ד שחל להיות שבת, וצירובלמי
פסחים פ"ו ה"א הוצא בתוס' שם ד"ה צי"ד דייק בן מקרא' דלח ילין
חלב חגי וכו' ותי' ג"כ דמייירי צי"ד שחל להיות שבת, ה"ל שסקשה
דהרי בקרא' כתיב חגי והגיגה א"ד שבת, ותי' דמייירי צעבר והקריב
דהקרבן כבר וקמ"ל קרא' דלח ילין האימורין עיי"כ — ותמוהו המפורשים
דזה ניחא חס נאמר כמדארל"ת הע"מ, אבל חס נאמר כמדארל"ת
העל"מ נאחי היכה למימר (ועי' שעה"מ פ"ח מהלכות ק"פ דקדשים ל"ח
כמדארל"ת העל"מ דצעינין שינה עליו הכתוב לעכב — ועי' שעה"מ סי'
ר"ה דצאיסור התלוי בזמן ל"ח כמדארל"ת העל"מ עיי"כ בסמ"ע וצ"ך
לעיין נוקה הנעשה שבת והדברים ידועים). והעלו מכה ק"י זו דמחן
דס"ל כמדארל"ת העל"מ, יסבור דנדו"ד קריצין ציו"ט, וא"כ לדידי' ל"ך
הק"י כל עיקר וחין מהלוקח לחוקמי צי"ד שחל להיות שבת. — חכן
מחן דס"ל כמדארל"ת הע"מ ספיר יסבור דנדו"ד חין קריצין ציו"ט,
וקרא' דלח ילין מייירי צי"ד שחל להיות שבת וצעבר והקריב החגיגה
וכאמור. — ועי' תמורה ה' ע"ב נקשה הש"ס על אב"י דס"ל כמדארל"ת
הע"מ אמאי צבור חין לו פדיון, ומשני דאמר קרא' חס צהויתן יהי,
ורבה מסיק ל"י להאי קרא' לדס צבור ומעשר שנתערב בכל העולין
שקריצין לגבי מוצה, ואב"י ידע האי סברה משום דס"ל כר' יאב"י
דמערצין לקרנות, ורבה ס"ל כר' יונתן דחין מערצין עיי"כ, ולפ"ז ר'
יאב"י דלח מני לחוקמי קרא' כדרבה דהא ס"ל צב"מ דמערצין לקרנות,
וע"כ מוקי ל"י כאב"י להורות דצבור חין לו פדיון, ממילא ס"ל כמדארל"ת
הע"מ (מדלריך קרא' מיוחד להורות דל"מ) חכן ר' יונתן ספיר מוקי
קרא'

יליף בק"ו מנדהי שבת, ויש להבין באיזהו סברא נחלקו, ואמאי לא ניחא ל"י גם לר' יאשי' בק"ו של ר' יונתן — ובש"ס אמרו דפליגי בפלוגתא דרבא ור"ס הנובחת בש"ס שם דר' יונתן ס"ל כרבא, ור' יאשי' ס"ל כר"ס דמקשה ל"י לרבא, אמאי דשבת חמורה דילמא לרעת חמורה, שכן דוחה עבודה ועבודה ד"ש עי"ש, ובאמת גם בפלוגתא דרבא ור"ס יש להבין טעם נחלקותן, שגם לכתר דדחי ר"ח סברת ר"ס, והעלה דלרעת ח"ה משבת, והא דדוחה עבודה משום דגברא לא חזי, ול"ש לומר יקון צהרתו דל"ה צעידנא, ח"כ קשה מנה דעתי דר"ס, ואם נאמר דר"ס חזר מנדבריו מנה דחית ר"ה, עדיין קשה על ר' יאשי' דמנריך קרא להורות דמילה דוחה לרעת ולא יליף בק"ו משום דלרעת חמורה משבת, הרי לפי האמת גם ר"ס מודה דלרעת ח"ה, והא דח"ד עבודה משום דל"ה צעידנא.

ע"ב נלפע"ד לצאר דברי הש"ס בדרך זה, דר"ס לא חזר כלל מסברתו, והוא ס"ל גם להלכה דלרעת חמורה משבת, והא דנדהי הש"ס דה"ט דעבודה ל"ד לרעת משום דל"ה צעידנא, זה רק לקיים דברי רבא לשטמו אבל לשטת ר"ס ח"הג דליתא לדחי' הזאת, וזה באמת יהי טעם נחלקותן. — דהנה עיקר הסברא דעשה ח"ד לל"ת רק צעידנא הוא משום דעדל"ת ילפינן מכלאים צל"ית, ובעינן ממש כמו התם דהוה צעידנא, וכן הוא לשון הש"ס כאן, היכי אמרינן דאתי עשה ודחי ל"ת כגון צל"ית וכלאים דצעידנא דמתעקר לאו מקיים עשה וכו', חולס התוס' ביצמות ה' ע"ב ד"ה כולה רלו להוכיח דעדל"ת נמק"ה, מדאסרה התורה שריפת קדשים ציו"ט ש"מ דצעלנא דחי עי"ש, ואם נאמר כדברי התוס' שפיר י"ל דעדל"ת חף בלא צעידנא, לפ"מ שחידש בשעה"מ צפ"ה מ"ה יו"ט דבשריפת קדשים יש ג"כ איסור כיצוי דבשרא חגומרי הוה מוכה עי"ש, והאיסור הזה עובר תיכף בהתהלת השריפה והמלוה חינו מקיים רק בגמר השריפה, ואפ"ה לולה דגילתה התורה דאין שורפין קדשים ציו"ט, הו"ה דשורפין משום דעדל"ת ואף דל"ה צעידנא, וח"כ ש"מ דעדל"ת חפי' בלא צעידנא ועיין בברוך טעם דין עדל"ת פרק ח' שכ"ב. — אמנם התוס' דחו סברתם וכו' דמשריפת קדשים חין להוכיח דעדל"ת ד"ל דהתם חילטריך קרא בלא תאמר דדחי משום דחפי' חובל נפש שרי, והדר כתבו דזה דוקא חס נאמר גדו"ד קריבין ציו"ט, אבל חס נאמר גדו"ד חין קריבין ח"הג דח"ל להוכיח עדל"ת מכלאים צל"ית, ויש לנולף משריפת קדשים עי"ש. — אמנה לפי דברי התוס' דמאן דס"ל גדו"ד קריבין ציו"ט, וח"כ חין לו הוכחה אחרת דעדל"ת רק מכלאים צל"ית, לדידי' בעינן צעידנא, אבל מאן דס"ל גדו"ד חין קריבין ציו"ט, לדידי'

פ"י מהלכות פונגות לרעת ה"ה שכי דמי שיש בהרת בערלתו ימול וכו' מבוט דעדל"ת עיי"ש הלמ"ה דס"ל לרעת ל"ה רק ל"ת גרידא. — ור"תו צמל"מ שס שכי דלכך ניד הרמז"ס מדברי הס"ס לרעת הוה עול"ת, לפמ"ש רש"י בשבת שס דעשה לרעת נדע מדכתיב לעשות ככל אשר ירוק, ה"כ יסבור הרמז"ס כאידך צרייתא המוכח"ה בש"ס דדרשינן לעשות או חתה עושה אבל חתה עושה צסיב שעי"ג רגלו עיי"ש, וממילא ליבא עבה בלרעת ול"ה רק ל"ת לחוד. ומדבריו למדנו דנח"ן דריש הך דרשה לעשות או חתה וכו' לדידי" ל"ה לרעת רק ל"ת אבל החולק על דרשה זו ע"כ ס"ל לרעת הוה עול"ת ובחמור. — ובש"ס חמרינן דהך צרייתא דדרשה לעשות וכו' לה חתי"ה כר"ש רק כר"י דס"ל דשח"מ חסור, וסדר חמרינן דחתי"ה כר"ש ג"כ ומודה ר"ש בפס"ר עיי"ש, נמלא לפ"ן דלפי הסו"ה דר"ש מתיר דשח"מ חף בפס"ר וע"כ לה דריש הך דרשה דלעשות, ה"כ לדידי" הוה לרעת עול"ת, אבל לפי המסקנא דגס ר"ש מתיר בפס"ה, וה"כ גס הוה דריש הך דרשה דלעשות, שוב לדידי" ג"כ ל"ה לרעת רק ל"ת לחוד ודו"ק.

(ד) **והישתא** דחתינא להכי תתישב לנו ק"י התוס' שהתחילו לדבר ממנה בדרך חריף ועמוק, שהקשו חמ"ו ל"ה גס לפי הסו"ה דר"ש מתיר דשח"מ חף בפס"ה, דר' יחשי" ס"ל כר"ש, וקרא חילטריך בחומר לקין בהרת בנו הוה דקא מכוין. — והג"ל הדבר נכון דלפי הסו"ה דר"ש מתיר דשח"מ חף בפס"ה, ר' יחשי" בל"ה לה יוכל לסבור כר"ש וע"כ כר"י ס"ל, דקשי"ה על ר' יחשי" ק"י הרשב"ה לטעמו לרעת חמורה מוכח ל"ל קרא להתיר מילה בשבת יליף בק"ו מלרעת, וע"כ ל"ל בדבריו דלול"ה הקרא לה יחי" לנו הוכחה דדוחה שבת דנדרוש הק"ו להיפוך, דעבודה תדחה לרעת כק"י התוס', וקשי"ה חף תדחה עבודה לרעת כר"י ל"ה בעידנא, ול"ל לרעת ל"ה רק ל"ת גרידא ועשה דרביס ל"ב בעידנא. וכיון שכן שוב ממילא לה יוכל לסבור כר"ש דחילו לר"ש דס"ל דשח"מ מותר חף בפס"ה, ול"ה דריש הך דרשה דלעשות ע"כ לרעת הוה עול"ת וכנ"ל, ולכן חמורו בש"ס דס"ל כר"י, וסנה זה דוקא לפי הסו"ה דר"ש מתיר דשח"מ חף בפס"ה, ול"ה דריש הך דרשה דלעשות אבל לפי חמ"ת דר"ש מודה בפס"ה, וגס הוה דריש הדרשה הוה ח"כ גס לדידי" ל"ה לרעת רק ל"ת שפיר חמורו דר' יחשי" ס"ל כר"ש, דלפי חמ"ת נכונים דבריו גס חליב"ה דר"ש, וליק עליו ק"י הרשב"ה.

(ה) **ובאופן** אחר ל"ל לומר כיצוב ק"י התוס' ס"ל, חמ"ו לה חמר חבי" גס לפי הסו"ה דר' יחשי" ס"ל כר"ש, וכגון בחומר דלקון בהרת בנו הוה דקא מכוין. — ומקודם נחזור להבין מחלוקת ר' יחשי" ור' יונתן, דר' יחשי" יליף דמילה דוחה לרעת מנקרא, ור' יונתן יליף

להורות דמילה דוחה שבת, ילף בק"ו מלרעת. — להכיל הענין נחמד ונעים והדבר נותספך כחומר חותם דע"כ לא ס"ל לר"י יאשי' דלרעת חמורה מלרעת, רק אם כבר יש לנו קר"ה מיוחד דמילה דוחה שבת, ול"ל כק"י התוס' דעבודה תדחה לרעת, או מוכח דלרעת חמורה שכן דוחה עבודה ועבודה דוחה שבת, — אבל חילו לא ה"י לנו קר"ה מיוחד דמילה דוחה שבת, ורק מלד הסברה נראה לומר דדוחה שבת מדדוחה לרעת החמורה, או שוב תתעורר ק"י התוס' ונאמר מא"י חומרה לרעת מלרעת, שכן דוחה את העבודה וכו' אדרבה תדחה עבודה לרעת וממילה לא יח"י לנו הוכחה דמילה דוחה שבת, והבן בדברים כי נכונים המה בעזרה"י.

(ג) **ברם** בעיקר ק"י התוס' ה"ל יש להעיר, אך נוכח לומר דעבודה תדחה לרעת מק"ו דדוחה שבת, בשלמא עבודה דדוחה שבת, בעידנה דעבר על הל"ת מקיים עשה, משא"כ עבודה שתדחה לרעת שיקון בהרתה הרי ל"ה בעידנה, וכמו דאמרו בש"ס שם גופי' ה"י אמרינן אתי עשה ודחי ל"ת, כגון מילה בלרעת וכלאים בל"ית, דבעידנה דק"ה מתעקר לאו מקיים עשה, הכא (בעבודה בלרעת שיקון בהרתה) בעידנה דמתעקר לאו לא מקיים עשה עי"ש. — וי"ל לפנ"ש המג"א בש"י תנ"י ס"ק ז' בשם ר"ת דעשה דרבים ל"כ בעידנה עי"ש ח"כ התוס' קא"י בשעתם צ"ל ה"י ע"ה ד"ה ונתקלקלו דעבודה הוה עשה דרבים ול"כ בעידנה, ולכן שפיר הקשו שתדחה את הלרעת מק"ו. אכן עדיין יש להעיר דע"כ לא כ"י המג"א דעשה דרבים ל"כ בעידנה רק לדחות ל"ת לחוד אבל לדחות לתו"ע בודאי גם עשה דרבים בעי בעידנה (והסברה ברורה דבאמת אין עשה דוחה לתו"ע, רק עשה דרבים י"ל דחמיר ודחי וכעין שבי' התוס' בצנח"ס ל"ג ד"ה לענין גבי עשה שיש בה כרת עי"ש, כמו כן יש מעלה בעשה דרבים דדחי ל"ת אף שלא בעידנה, וא"כ י"ל דעשה דרבים אין בה כח רק לפעול פעולה אחת, היינו או לדחות לתו"ע, או ל"ת גרידא שלא בעידנה, אבל שתיבן ביחד היינו לדחות לתו"ע ובלא בעידנה גם עשה דרבים ח"ד וז"ל) וא"כ הרי בש"ס כהן אמרו דלרעת הוה עול"ת, וממילה גם עשה דרבים בעי בעידנה, ושוב הדרה ק"י לדוכתא מה מקשה התוס' דעבודה תדחה לרעת מק"ו מלרעת, הרי ל"ה בעידנה, (ועי' בתשו' בית יצחק למו"ז מהר"ע שליט"ה סי' ה"י אות ז' שתי' באמת כן ק"י המפורשים על הא דאמרינן בש"ס שם דלכן הכהן חינו קולן הבהרת ועושה עבודה דל"ה בעידנה והקשו הרי בעשה דרבים ל"כ בעידנה ותי' מו"ז שליט"ה ג"כ כמ"ש דכיון דלרעת הוה עול"ת, גם עשה דרבים בעי בעידנה עי"ש) אמנם בעיקר הדבר אי' לרעת הוה עול"ת יש להתוכח עוה, ועי' ברמב"ם

קל"ג סע"ג מנח"י דשבת המורה דילמנ"ה לרעת המורה, שכן דוחה עבודה ועבודה דוחה שבת עיי"ש, ח"כ לבתר דגילתה התורה דמילה דוחה לרעת שוב ל"ל קר"ה להסיר מילה בשבת נילוף בק"ו מלרעת. — וע"י ש"ס שם בריב העמוד שר"ו באמת לומר כן, ורק דחי מנח"י מלרעת המורה דילמנ"ה שבת המורה, שכן יש בה עונשין וחזקת הרבה עיי"ש וח"כ ר' יאשי' דל"ה ניחא ל"י בדחיית הש"ס, ורק ס"ל לפי האמת מלרעת המורה מנשבת, מדמלריך קר"ה להסיר מילה מלרעת, ח"כ לדידי' ל"ל קר"ה להסיר מילה בשבת נילוף בק"ו מלרעת.

(ג) **וּנְרָאָה** דהתוס' הקבו בדר' קל"ג ע"ה ד"ה מה לרעת, על ה"ה דר"ו ש"ס שם לומר מלרעת המורה מנשבת שכן דוחה עבודה ועבודה דוחה את השבת, הקבו בתוס' הדרבה נימנ"ה ק"ו חיפכ"ה, ועבודה תדחה את הלרעת שיקון בהרתו כדי לעשות עבודה מק"ה דמה שבת שדחה את המילה, ומילה דוחה את הלרעת, עבודה דוחה אותה, לרעת שדחה מפני מילה ח"ד שתהא עבודה דוחה אותה, ותי' דה"ל דהוס' מנ"י למימר הכי חל"ה דפריך מנ"י וצ"י עיי"ש. — ויש להבין לר' יאשי' דס"ל לפי האמת מלרעת המורה מנשבת, מנכוס מלרעת דוחה עבודה ועבודה דוחה שבת לדידי' הדר"ה ק"י התוס' לדוכת"ה נימנ"ה ק"ו חיפכ"ה, ועבודה תדחה את הלרעת מק"ו וכנ"ל. בשלמנ"ה ש"ס שם דל"ה ר"ו לומר הסברה הזאת מלרעת המורה מנשבת רק בדרך העברה, שפיר כ"י התוס' דלכן לא פריך נימנ"ה ק"ו חיפכ"ה כיון דכל"ה סת"ה הש"ס הסברה הזאת ניחא ל"י למיפריך מנ"י וצ"י, חל"ה ר' יאשי' הלא קיים בסברה זאת חליצה דאמת, ח"כ נסי דל"ה ניחא ל"י בדחיית הש"ס מנח"י מלרעת המורה דילמנ"ה שבת המורה, חל"ה הק"ו כשהוא לעלמנו מוסרך הוא ד"ל ק"ו להיפוך ועבודה תדחה את הלרעת כק"י התוס'. — ול"ל דע"כ לא הקבו התוס' ק"י דעבודה תדחה לרעת מנכ"ו רק מנקודת שדרשו עוד בש"ס מנקר"ה דמילה דוחה שבת, ולא ה"י לנו לימוד אחר על מילה דדוחה שבת רק מנכ"ו מדדוחה לרעת שבת לא כש"כ, עיי"ש שפיר הקבו התוס' דילמנ"ה באמת מילה ח"ד שבת וק"ו נימנ"ה חיפכ"ה, דעבודה דוחה לרעת וכנ"ל, חל"ה לבתר דידענו הדרבה ביום הפ"י בשבת, ח"כ ע"כ לא נוכל לדרוש מנכ"ו דעבודה דוחה לרעת, דמה שבת שדחה את המילה וכו' בק"י התוס' דהרי מנקר"ה מוכח דשבת באמת ח"ד מילה, וכיון שכן שפיר י"ל מלרעת המורה מנשבת, שכן דוחה עבודה ועבודה דוחה את השבת וכאמור.

ומעתה מה נחמדו הדברים בישוב ק"י הרשב"ה ס"ל לר' יאשי' דס"ל ע"כ מלרעת המורה מנשבת מדל"ה ר"ה לדרוש הק"ו כר' יונתן, ח"כ לבתר דגילתה התורה דמילה דוחה לרעת, שוב ל"ל קר"ה להורות

דברי הלכה.

בעזה"י

(ח) ביש"ם דשבת כ"ד ע"ב בנתיבותין חין מנדליקין בשמן שריפה ביו"ט, ובגמ' נ"ט לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט, מנה"מ חנוך חזקי' וכן תנא דבי חזקי' חנוך קרא ולא תותירו מננו עד בוקר והותר מננו וכו' מה ת"ל עד בוקר זא הכתוב ליתן לו בוקר שני לשרפתו, חז"י חנוך חנוך קרא עולת שבת בשבתו ולא עולת חול ביו"ט, רבא חנוך חנוך קרא הוא לבדו יעשה לכם, הוא ולא מכשירין לבדו ולא מילה שלא בזמנה דחתיא בק"ה, ר' חשי חנוך שבתון עשה היא והו"ל יו"ט עולת' וחין עשה דוחה לתו"ע. עכ"ל הש"ס, והמחנך הזה הוצא ג"כ כדמותו וכללנו בש"ס שם בדף קל"ג ע"א, ויש להבין מדוע מניחן כל אחד מהחכמים בלימודו של הצירי, עד כי הולך להוסיף לימוד אחר מלדו.

ונלפע"ד לבאר דברי הש"ס חלה בדרך החידוה, והסגנון יהי"י כך דיען כי לימודו של חזקי' לא עלה יפה לשעת חז"י, ע"כ הוכרח חז"י להוליה הדין הזה מנמק"ה. חכן גם לימודו של חז"י לא עלה כהוגן לשעת רבא, ע"כ זא רבא והוסיף עוד לימוד אחד מלדו, מוסיף על הראשונים. חנוך גם לימודו של רבא נסתר לשעת ר' חשי, לכן זא ר"ה וחנוך כי צידו לימוד חדש אשר יעלה יפה גם חס יסתרו כל הלימודים הראשונים.

ונקדים לישב ק"י התוס' בשבת שם בדף קל"ג ע"א ד"ה באומר חלה דאמרינן בש"ס שם, דגם חז"י דס"ל דר"ש מותר דבר שאינו מנתבין חף בפס"ר. מלריך לדידי' קרא להתיר מילה בלרעת כגון שאומר חז"י הבן דלקון בהרת בנו הוא דקא מכוין, ח"כ חנוך חנוך חז"י דהא דאמר ר' יאשי' שם בשר חעפ"י שיש בהרת יקוף, לא מלרכה רק לר"י דס"ל דשא"נ חסור (דחינו לר"ש לא לריך קרא להתיר, דבלא"ה הוה דשא"נ) הרי גם לר"ש חילטריך קרא, וכגון שאומר חז"י הבן דלקון בהרת בנו הוא מנתבין, ובישוב ק"י זו חנוכה עפ"י דברי הרשב"ה בחידושו לשבת שם, שהקשה על ר' יאשי' שלא רלה להוכיח דמילה דוחה לרעת מנק"ו מנשבת כאשר הוכיח ר' יונתן, וע"כ משום דקאי בסברא, דלרעת חמורה מנשבת, וכנו דאמרינן בש"ס שם בדף קל"ג

כי הקב"ה בבראו את העולם, וישם בתוכו את האדם מבחר היצורים, היתה
 בונתו, כי ינבזה עוף וישלים עצמו בדעה ובמוסר, אשר או ואך או
 שמו נאה לו להקרא מעשה-ידיו ויצר כפיו של הקב"ה, הנצר בדמותו ובצלמו.
 וראה זה מוזר ברא אלהים ארץ ושמים, לא נמצא איש אשר יאמר עליו, כי
 הוא הוא האדם השלם במלא מובן המלה, אשר נתמלא בו ותכלית בריאת
 האדם ומטנו יראו וכן ילמדו הבאים אחריו ללכת בעקבותיו ולעשות כמעשהו,
 אכן כאשר באו האבות השלמים, התמימים והישרים, אשר הנדילו לעשות בתבל
 ארצה, ואשר נברו את ה' בכל לבנם ובכל נפשם ובכל מאדם, "אמר הקב"ה
 עליהם אני מכוון העולם" הפעם מצאתי את אשר בקשת, כי שליטה אנשים
 נענים לפני, אשר יהי' למופת בדרכיהם ותהלוכותיהם להם קראתי איפוא מוסדות
 התבל הזוחנים והמוסרים ובגללם תכון הארץ כל תמוט, כי "לה' מצוקי
 ארץ וישת עליהם תבל".

מי יתן כי הדברים האלה יעשו פרוי ישובה לנו, לעורר אותנו בכל עת
 למלא את תעודתנו, ולעשות הטוב והישר, מי יתן והי'!

עוד סקירה אחת נשלך על תולדות אבינו זה, בטרם יכלו דברינו עד תמם. — אחרי המון מקרים ופגעים שונים, אשר מלאו ימי חייו פה עלי אדמות, הנה קרבו ימי ישראל המות, והגיעה העת אשר בה יעזוב תבל ומלואה וילך אל על, לאור באור החיים ולחיות בנועם ה', ואנו רואים אותו מתחוק ויושב על המטה, ובניו עומדים מסביב לו, שבטי ישראל שנים עשר, למען יברך אותם לפני מותו איש איש כברכתו. מה הנה המלות האחרונות אשר ידבר אב החמון לבניו האהובים, בטרם יפרד מהם לנצח? "הקבצו ושמעו בני יעקב ושמעו אל ישראל אביכם, שמעו לאל ישראל אביכם" (א) ובדבריו אלה הנה קבין את כל פרי עבודתו בחיים וכמטמון יקר מסר אותו לבניו, כי שם להם לחוק ללכת בדרכיו להאמין בה', ולבטוח בו בכל עת, היא המדה היקרה אשר היתה לו לקו בכל הימים אשר ה', ונכחלה רוחנית הנחה למשמרת לדורות הבאים, ממנו יראו וכן יעשו.

ומה צדקו דברי חז"ל בקראם את יעקב "ראש לתמימים" (ב) והטיבו אשר דברו "יעקב לא מת אלא מה זרעו בחיים אף הוא בחיים" (ג) כי כל עוד אשר זרע הצדקה, זרע הבטחון בה', אשר זרע יעקב בחיים חייתה, ימצא קן לו בקרב לבנו, "גם הוא בחיים" הנה גם הוא יחי אתנו, כי רוחו הגדול והכביר ישכון בתוכנו, ולאורו נסע ונלך.

אלה המה קצות דרכי האבות הקדושים ותהלכות חייהם. ובמשך הדברים נגענו אך בקצה המטה, לגרות בהן פנינים יקרים הקים טובים וישרים, אשר תפארת המה לעושיהם ותפארת לנו מן האדם ויש להוסיף עוד עליהם מהנה וכהנה, כי תולדות האבות וקורותיהם המה כמעין נאמן, אשר יביע לנו מוסר ותבונה היטב ודעת במדה מדובה וגדושה מאד. וכל עוד ימצא חוקר ומשכיל עלי תבל, דוריש הכמה והונה תבונה, ימצא בהם ברכה רבה ואוצר כל כלי המדה, אשר לא יסולה בזהב ערכו ורחוק מפנינים מכרו. — ועתה מה יפו ומה נעמו דברי חז"ל, אשר לקחנו אותם לנושא מאמרנו, ואשר בהם תלינו מיתרי השקפתנו זאת: "ביקש הקב"ה לכונן העולם ולא היו הרשעים מניחין וכו' כיון שבאו האבות אמר הקב"ה על אלו אני מכונן העולם"

(א) זרעו רבה ל"ח ג'

(ב) אסתר רבה

(ג) חגיגה ה' ע"ג

עליהם הפלא ופלא! וכי בעבור זה הגדילו חז"ל מעלת השלמים האלה לכנות את האחד בשם כבודי שבאבות, ואת השני בשם כבודי שבנביאים למען ידברו אחר בן בנותם, כי ח"ו הטילו ספק בהבטחת ה' את אשר לא יעשה איש קטן מהם במעלה, בטנם צדיקים מושלים ביראת אלהים כמותם? אולם העיון נכבד צפון צפון בדברי חז"ל אלה, וכאשר נתחקה על ישרים, נראה כי לא לבד אשר לא נתנו דופי במעלת השלמים האלה, כי אם עוד הוסיפו יקר על תהלתם, לתראות לנו באצבע, כי הבטחון בה' ח"ו נר לתולם באופן נפלא ומאד נעלה. — ובראיטונה נתחקה על ההבדל אשר בין היראה לעצב, הקרובים בהבנתם ועכ"ז יפרדו במויטנם העצמי. (ה) היראה תתכן אך בדבר המוטל בספק, שהוא אפשר להיות ואפשר שלא להיות, אכן בדבר שהוא מהויב להיות ומהנמנע שלא יהי, לא תתכן בו היראה כי אם העצב, כי לא יאמר אדם שהוא ירא מהוקנה או מהמיתה הטבעית או משקיעת השמש ועלייתה, אף כי יגיע לו נזק מזה, ורק יאמר שהוא מצטער מזה ומתעצב בלבו והדברים ידועים למבין. — ופלא איפוא אם לפי דברנו כמעט מהנמנע ח"ו ליעקב להמלט על נפשו, ולהנצל מן הסכנה אשר היתה מרחפת עליו, מה זה שאמר הכתוב וירא יעקב? הלא באופן כזה אין מקום ליראה כי אם לעצב? כמו כן יפלא על מדעיה, אשר יסופר ממנו כי נתרא, כאשר ראה כי עיג מלך הבשן יצא לקראתו, הוא וכל עמו למלחמה, האם לעת כזאת, בצאת ישראל לפני אויב רב ועצום כזה, אשר הפיל פחדו על כל יושבי תבל ומחדד גאונו יראה כל הארץ יש מקום ליראה? הלא או יש להתעצב ולא ליראה? אכן הוא הדבר אשר דברנו, כי השלמים האלה בטחו בה' ועלו השליכו כל יחבם, והבטחון הזה ח"ו חוק אצלם בה כק, עד כי לא חדלו אף יגע לצפות לישועת ה', ואף כי היתה הסכנה גדולה, וכמעט אמרו נואש, הנה ידעו נאמנה כי מאין יבא עורם, וישועת ה' תבא כהרף עין, ולכן תתכן אצלם היראה ולא העצב. — וזאת היא אשר ישמו חז"ל על נס באמרם, כי שני בני אדם הבטחון הקב"ה, ואו הבטחון בה' ח"ו אצלם חוק כ"כ, עד כי לבסוף עת גם באו מים עד נפש, וכמעט כפתע ח"ו בינם ובין המות, לא התעצבו כי אם נתייראו. וכי המה האנשים האלה, אשר הגיעו למעלה גדולה כזאת? האנשים האלה המה המוכתר שבאבות והמוכתר שבנביאים, אשר בהיותם שלמים ומצוינים ביראת ה', נקל ח"ו להם לעלות גם עד מדרג פסגת הבטחון ע"ד שאמרנו.

לי כי עתה ריקם שלחתי (בראשית ל"א מ"ב) בזכות האמונה הוא בא"ה (ה) לולא האמונה והבטחון בה, אשר מלאו הדרי לבנו עיו ותעצומות, או אמנם נטיו הגלוי וקדסוליו מעדה.

כה עבדו ליעקב עשרים שנה, תקופה גדולה ונכבדה בה"י האדם, ויהי כאשר תמו ימי שבתו בבית לבן, וה' ברך אותו וילך הלך גדול, ויהי לו צאן ובקר ועבדה רבה, והנה גם הפעם לא מצא מנוע לנפשו העמלה, כי קנאת אחיו אשר שככה עד כה, שבה לתחי' ותלהט כאש בוערת, ועוד מעט ואנו הוואים את יעקב עומד על ידה קטל לקראת שונאו הרב והעצום, אשר הקדיש עליו מלחמה ויאמר להכותו הדם. יהו האחת אוחזת את ילדיו הרבים והענונים לבל תגע בהם יד האויב הרעה, ויהו השנית נושאת קשת והנית, לעמוד על נפשו בזים קרב. — לפי מצב הדברים כמעט מהנמנע ה"י כי יעקב יצא את שונאו אחיו אשר במה נחשבה היא מתנה קטנה מנשים וילדים, אשר לא יוכלו לצאת ולבא לעומת היל גדול מלומדי מלחמה ובעלי קרב, אשר ימנם ימין עיו ודוועם מושרה למו, להראות נפלאות ולדכא לארץ את כל הקרב אליהם. — אכן האם שנה כעת יעקב את טעמו ויהי' לאיש מתיאש? לא ועוד הפעם לא! כאשר עד כה כן גם כעת הבטחון בה' החיהו, ולבו ה"י אמין וחזק ואף יגע לא הדל מלקוות לישועת ה', ברעתו כי יד ה' לא תקצר להחיש לו ישע ומפלט, וע"כ נשא אך עיניו למרום, וישפוך ישיחו לפניו כליית והתהנן, הצילני נא מיד אחי מיד עשו כי ירא אנכי אותו" (ג).

ומה יקרו דברי חז"ל, "שני בני אדם הבטיחן הקב"ה ונתיראו הבחור שבאבות והבחור שבנביאים, הבחור שבאבות זה יעקב שנאמר כי יעקב בחר לו יה (תהלים קל"ח) ואמר לו הקב"ה והנה אנכי עמך ובסוף נתירא שנאמר וירא יעקב הבחור שבנביאים זה משה שנאמר לולא משה בחירו (שם ק"ו) ואמר לו הקב"ה כי אחי עמך ולבסוף נתירא שנאמר ויאמר ה' אל משה אל תירא אותו (במדבר כ"א) אינו אומר אל תירא אותו אלא למי שנתירא" (ג) ומי זה יעבור על דברי חז"ל אלה ולא ישתאה

(ה) ודרש סס פי ע"ד י"ג

(ג) בראשית ל"ג י"ג

(ג) ודרש רבה סס פי ע"ו ה'

במקום ההוא" (ה) — הנסיון יורנו כאשר רעה תבוא על האדם, ומצאוהו תלאות גדולות ועצומות, או בראותו כי אספה כל תקוה להנצל, ואין מנוס ומפלט לו, הנה כחותיו הולכים ודלים, וכגבר עברו יין בן תפול עריו תרדמה וישן. והשנה הזאת תקרא — שנת ההתיאשות. ואחרי כי לב האדם הזה קרוע ומרתח לגורים, וכל מחשבותיו מראות מן הרעה ההולכת לקראתו, הנה גם בעת אשר ישן לא ימצא מנוח, כי הלומות נראים יבעתוהו ויהגוהו ממנוחתו. — והנה גם פה אנו רואים, כי תרדמה נפלה על יעקב, ואף כי הי' ערום ויחף ובמקום כסות וכרה אבן היתה למראשותיו, הנה אחזו הכלי שנה את עיניו ותנומה את עפעפיו, ומה נקל לנו לחשוב גם השנה הזאת לישנת — ההתיאשות, אשר נפלה על יעקב בגלל היותו אוכד בעניו ואין מקוה לישועה! ולמען הוציא הרעה הזאת מלבנו אמרו חז"ל "או תלך לבטח דרכך זה יעקב" לא ההתיאשות היתה מקרה השנה הזאת, כי יעקב הלך לבטח דרכו, ולכי הי' נכון ובטוח בה' כי יחלצו ממיצרה. כי הלא כה דבריו "לית אנא מוכיד סברי מן בוראי עזרי מעם הי' עושה שמים וארין (תהלים קכ"א) (ג) והאות על אמתת הדברים האלה, אם תשכב לא תפחד ושכבת וערבה שנתך וישכב במקום ההוא" כי בהיות יעקב שוכב על המקום הזה, הנה לא פחד ולא ירא, כאשר יפחד וירא בשנתו איש אוכד וקשה זום, וחלומות נראים לא הכעיתוהו, ורק נהפוך הוא כי ישנתו ערבה לו, אחרי אשר עלה אז למדרגת הנבואה, אשר זה לאות על גודל בטחונו, ומנוחתו הפנימית ע"ד שאמרנו.

יעקב בא אל לבן, וגם שמח רבת שבעה לה נפשו יגן ומכאובים, כי הארמי הזה החליף משכרתו עשרת מונים וכל מחשבות לבו הי' רק רע כל היום. אולם גם פה הי' הכטחון בה' ליעקב למשענת עזו, מן ומחסה. — "עם לבן גרתי ותר"י ג מצות שמרת" (ג) יאמר יעקב. אמנם גרתי עם לבן איש תהפוכות, אשר טמן רשת לרגלי ללכדני הנם, ואשר ידה כי גרל לאבדני מתחת ימי הי', אבן התר"י ג מצות אשר שמרתי, ואשר רוח הכטחון בה' מדבר מהם על כל פסיעה ופסיעה, המה נתנו לי כה ועזו לשום לאל כל מוזמותיו ולצאת מן המבוכה, כי "לורא אלהי אבי אלהי אברהם ופחד יצחק הי'

(ה) בראשית רבה פי ס"ח א'

(ג) נדרש שם

(ג) רש"י פי וישלח

מנחה, ולא נתנו לו מרגע, אולם הבטחון בה' חזק את ידו ואמין את לבבו, להתנשא לראש לכל הפגעים אשר מצאוהו, ולשלוט עליהם שלמה.

דך ואהוב ה' יעקב לאבותיו, אשר מנעוהו דאו כי ברבה בו, ובמעללו יתנבה, כי לגדולות נוצר להאיר לארץ ולדורים והנה הכעיסו אהיו תמרויים, וישביעוהו לענה ודוש יגון ומכאובים, עד כי לא נתר לבנו דרך אחר להנצל על נפשו רק להרחיק נדוה, לעיוב את בית הוריו האהובים, אשר שמה גדל וה' ראיש, וללכת אל ארץ נכרי, הרחק מרעיו ומכריו, הרחק מאבותיו, אשר אהבת עולם אהבם, ונפשו היתה קשורה בנפשם. ובהיותו בדרך פגע בו אליפו איש ריבו ושונואו בנפש, ויקח כל אשר לו מידו, ויצניחו על גחלו יוקם, ורק את נפשו השאיר לו, למען תתעטף ותראה ברעה אשר תמצא אותה. וכה נראה את יעקב, אשר מעוהו לא ידע מחסור ומלחוחו ה' אמן עלי תולע, עומד עוזב ומשלה, גלמוד וכדד בארץ צ' ושמחה, צמא למים ליעב ללחם, עיף ויגע, ובידו אין גם מאומה להניח תחת ראשו למען ינוח וינפש מעט, ויחלקי כח וילך הלאה לדרו, „ויקה מאבני המקום וישם מראשותיו וישכב במקום ההוא“ (א) ומה אנו יואים הפעם ביעקב? האם נראה אותו כאיש אובר עצות, מתיאש ונדהם מעניו? האם יזה יעה תבעתו ותמונת בלחות? נהפוך הוא! יעקב לא לבד כי לא נפל על פניו, לא חת ולא וע, כי אם גם יש ושמה ה' בחלקו, ולבנו מלא ה' תקות טיבות ועימות, כי עד מהרה יוציא ה' למרחב הגלג, וישמחהו תחת עניו וכשנות האת רעה. — ועל אמתת ההישעיה הזאת הלא יתנו עדיהם ויצדקו מראות הנבואה, אשר יאה יעקב בשכבו על האבנים, כי תמונת ה' הביט ומחזה שדי חוה, אשר למדינה כזאת מהנמנע לאדם להגיע מתוך עצבות ושכרון חוה, כי אם מתוך שמחה פנימית וחדת קודש, כמאמר חז"ל „אין השכינה שורה מתוך עצבות אלא מתוך שמחה“ (ב).

ונחמדים המה דברי חז"ל „וישכב במקום ההוא הה"ד אז תלך לבטח דרכך, אם תישכב לא תפחד ושכבת וערבה שנתך (משלי ג) אז תלך לבטח דרכך זה יעקב, דכתיב ויצא יעקב, אם תישכב לא תפחד מעשו ומלבן ושכבת וערבה שנתך, וישכב

(א) צראשית כ"ח י"א

(ב) שנה ל' ע"ג

צעיר לימים ומלא תקוות נעימות ה"י יצחק, כאשר ה"י דבר ה"י אל אברהם אביו במחזה, כי יקה את בנו זה את יחודו, אשר אהבתו כנפשו ויעלהו עולה לה"י. הדבר יצא מאת ה"י ויצחק מהר לעשות באימה וביראה יצוק קונו, ובלב שמה ובהרדת קודש העדה את נפשו למות למען קדושת שמו י"תי. ובמעשיו זה הראה הדרך גם לבניו אחריו, כי כמוהו גם המה נכונים יה"י בכל עת, להישלך נפשם מנגד ולהקריב כל אשר להם בעד שלום עם ואמונתם. אם גם יבואו ימים אשר אין הפין בהם, ושונאים לאלפים ולרבבות יעמדו עליהם לבלעותם, ולהכרית למו שם וישארית, הנה או כמו איש תכעד בם האהבה לעמם, והוא תדריך קשתם קשת גבורים, ותשלח הצי"י להפיין אויב, ולכלה דבר וחרב, וה"י ימיהם כימי השמים על הארץ, וזכרם לא יסוף לנצח.

ומה יקרו דברי חז"ל (א) "כל זמן שיה"י אברהם אבינו עוקד את יצחק בנו ה"י הקב"ה עוקד שריהם של אומות העולם מלמ עליה"י כי אחרי אשר יצחק במעשיו זה הראה הדרך לבניו אחריו, להקריב כל אשר להם בעד אהבת עם, הנה לישוא יעמלו העמים השונים הקמים עלינו במשך שנות אלפים, למחות את שמנו ולהיטמדינו מתחת שמי ה"י כי האהבה הזאת תשים מצחנו כנחשושה וערפנו ככרזל, תקלקל מחשבות שונאנו ותפד עצתם, וה"י ימינו כימי העין, ובעוד אשר עמים רבים גדולים ועצומים, יתנו וה"י כלא ה"י, אנחנו נחיה ונקום, לעולמי עד ולנצח נצחים!

ג.

וכאשר—לפי דברינו—מאברהם לקחנו מוסר להוקיר מעלת אהבת האדם, ומיצחק למדנו בינה להגדיל ערך אהבת ה"י עם, ככה יורה לנו יעקב האחרון והמוכר שבאבות, את המדה השלישית אשר חשבנו בפתח דברנו, והיא—הבטחון בה"י. אם נשים עין בוחנת על קדושת אבינו זה, ונעביר לפנינו את כל המוצאות אורו מעת נהנו מבטן אמנו, עד אשר פקדה כר אדם נפקד עליה, או יפעם לבנו לדאות, כי אך הבטחון בה"י בכל עת אור מתנו ואך הוא לבנו ה"י אור לנתיבותינו. רבות הנה התלאות אשר השיגונו פה עלי אדמות, מעטים והעיים ה"י ימי שני חיו, וימרחונו וחכו הצי"י הזמן, הדריכונו

ואפלה, כי אם כה יעשה עמינו „להעלות נר תמיד“ או כעמוד אור יעמוד בכל עת בשמי התולדה, יתברנו בו לאומים, ולפני שמש יקן שמו.

אכן מאין לקחנו הכה לשאת בדומי את אשר נטל עלינו? מה זה נתן לנו עין ואזמין למלא תעודתנו זאת הנשגבה, למרות המכשולות הרבים אשר עמדו לנו לשטן? הכה הנפלא הזה הוא פרי האהבה לעמנו ותולדתה, פרי האהבה, אשר הגנו מדברים כעת בשבחה, ואשר מני או ועד עתה הכתה שורש עמיק עמוק בקרב לבבנו. — האהבה כאיש לחבה אכלת סביבה, תחוק נאנחים, ותאמין נדכאים, וכל אשר לאדם יתן בעדה, ולכן גם הקטן יהי לאלף ואף החלש יאמר גבור אני. וגם עלינו היתה האהבה לעמנו סתרה, מחסה ומסתור מורם המים הודונים, אשר אמרו להפיצנו, כי איש אוכלת איש, ואיש האהבה הנוער בקרבנו אכל את איש הצרות והתלאות, אשר השתדנו עליו על צוארנו, ומלא אותנו בגבורת הנפש ואמין הרוח נכבד ומאד נעלה. — ומה יקרו דברי הכתוב „כי עזה כמות אהבה קשה כשאויל קנאה רשפי“ רשפי איש שלהבתיה, מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה ונהרות לא ישטפוה“ (ה) אהבת ישראל לעמו היתה עזה כמות, וגם המות האכזרי היו חסר כח ואין אונים לעקור ולשרש אותה מקרבנו, לשוא ערכו לנו שונאינו גלי ומצבות לחבים בימי הבינים, לשוא הכן אותנו אויבנו בכל עת הלך ופצוץ, וימרו את חיננו בענוים קשים ותלאות יסונות, איש דת קודש החיותנו, איש האהבה המהורה אשר קדחה על מוכה לב כל איש יהודי, ורא ככתה לנצח. האהבה הזאת נתנה ליעף כח ולאין אונים עצמה הרבתה, וכחומה גבוהה וכצורה כן הגינה בעדנו לבל נהי טרף ליטני הקמים עלינו, כי גדול כח האהבה, עד כי גם „מים רבים לא יוכלו לכבות אותה ונהרות לא ישטפוה“.

עודנו מדברים פה ממעלת האהבה לעמנו ולתולדותיו, גם הפעם אל החרים נשא עיננו, ואל האבות נפנה ונקח מוסר, וכאשר בנוגע לאהבת האדם בכלל היו לנו אברהם האדם הגדול בענקים למופת וככה בנוגע לאהבת עמנו עם ישראל בפרט, יהי לנו יצחק היטני בשלישלת האבות לאור זמם, ממנו נלמוד וכן נעשה. — ומבלי הרבות בדברים, הנה גם מקורות אבינו הנעלה והנשגב הזה „לא נבחר כי אם מקרה אחד“ אשר יהי לנו לחמר להרוש עליו כמין חומר, ולאמת את הדברים אשר אמרנו. המקרה הזה הוא—העקדה.

הכל בנעימים בעד עבודתנו ואת הקדושה והיקרה? האם ידעו העמים לכל
 הפחות לחקור את הברכה, אשר הובאת להם כרגלנו, ולשלם
 לנו ככל הטוב אשר הטבנו עמם? על השאלה הזאת מוכרחים אנחנו
 להאבין לבבנו לחיים תשובה שלילה! לא לבד אשר לא ידעו תודה
 לנו, ולא לבד אשר לא הראו לנו אותות כבוד ויקר, הראוים לנו בערך
 מעשינו הכבירים בסדר התפתחות החשכלה האנושית, הנה עוד יתרה
 עטף, כי ישלמו לנו דעה תחת טובה וקללה תחת ברכה. הרגנו, הכינו ופצענו,
 בזו המסו אף לא חמלו, והרכס הרב רוצחת עשתה בנו ישמות נראות, פני
 זקנים לא הדרו לפני נעורים לא נשא, ובכל המקום אשר עמדה עליו רגלנו
 הנה שמה ושית. — אולם לא יעלה על לבנו לחשוב, כי בגלל זה רפו ידנו
 וחדלנו מתת את תירושהאמונה, המשמח אלהים ואנשים, לחיטבי תבל! לא!
 למרות המון התלאות אשר קרו ויאתו עלינו, ואשר לספרם תקצר הידיעה,
 למרות היגנות והמכאובים אשר שבעה לה נפשינו מיד צורינו ומנדינו, הנה
 כחנו כח עלומים, רשלוט על תכל ומלואה, לא בחיל ולא בכח, כי אם ביה
 האמונה הטהורה, אשר תחינו ואשר בשמה נהגל בכל עת. וכמאמר החיל
 „זית הענן יפה פרי תאר קרא ח' שמך (רמ"י י"א ט"ו) מה הזית
 הזה עד שהוא באילנו מגדגדין אותו ואח"כ מורדין אותו מן
 הזית ונהבט, ומשהובטין אותו מעלין אותו לגת ונותנין אותו
 במטחן ואח"כ טוחנין אותו ואח"כ מקיפין אותו בהבלים
 ומביאין אבנים ואח"כ נותן את שמנו כך ישראל באין עכו"ם
 חובטין אותן ממקום למקום, וחובטין אותן ומפתין אותן בקולרין
 ומקיפין אותן טרטייטין וכו' הוי זית הענן וכו' (ה) כי כנורל הזית כן
 הוא נורל עמנו, הוא מוכה מחובט ומחובש, יד כל בו, וכל העובר ירחק עליו בנאזה
 ובו, אכן כזית גם הוא לא יחדל מתת עכו" את שמנו הטוב שמן האמונה,
 המאיר חשכת הלילה, והפוקה עיני עורים לנחותם הדרך ולהאיר להם. ומה יקרו
 בזה דברי הכתוב, „ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית
 זך בתית למאור להעדות גר תמיד" (ג) על עמנו לקחת לו למופת בכל עת
 את השמן הזך והטהור, אשר „בתית" אם גם כותשין והחקין אותו יתבנה התכונות
 הקדוה אותו „למאור" הנה יתן לנו עכו" את שמנו, אשר יאיר בעת אישון

(ה) שנות רבה ל"ו ח'.

(ג) שנות כ"ו כ'.

אשר יעד ה' לנו, להרחיב דעת ה' בארץ ולהודיע בעמים תהלתו וצדקתו, כי מרחם נתננו ה' נביא נגוים ומוכיח ללאומים. ומה נאמנו לפי דברו משה אל יהושע, "המקנא אתה לוי" האם תאמר לקנא קנאת כבודי, המחולל לפי דעתך מאת האנשים האלה, המתנבאים כי סגר עלי הדרך לבוא אל הארץ הטובה אשר ה' נותן לכם, הלא נהפוך הוא, והאנשים האלה לא לבד כי לא חטאו נגדי, כי אם גם שתו עלי הוד והדר ע"ד שאמרנו, כי אך מפאת בלתי-התמדת הכניסה הארץ מנע ה' את משה בחייו מבוא שערו, ולא מפני אזהרו הסרון וקלקול מצדו. אכן הוסיף מרע"ה לדבר אל יהושע, הודע תדע גם מדוע עשה ה' ככה לעם הזה, לבלי תת לו לשבת על אדמתם לאורך ימים, ודק כאורח נטה ללון כן יבא שמה, ואחר כן גר יהי בארץ לא להם? הנה זה מפאת התעודה הנכבדה אשר חלק ה' להם, לפרסם אמונתו בקהל עמים רבים ולתנות בנגוים צדקתו. ואם כן הוא הדבר, "מי יתן והי' כל עם ה' נביאים" מי יתן איפוא התחנן משה, כי באמת ימלאו תעודתם זאת הנשגבה, והי' כל העם כלו נביאים, ללמד תועים בינה ולהאיר עינים רבים החולכים בחושך ולא ראו אור, "כי יתן ה' את רוחו עליהם" להאיר ככוכבים בשמי הדעת והתבונה, ומימינם אישדות כמו להביא ברכה לבני חלוקי.

"אלה מסעי בני ישראל הה"ד עשה ירח למועדים שמש ידע מבוואו" — המאמר הזה יפיין לנו אור ויגלה לנו פני הרוח על השאלה הגדולה, אשר התעורר בקרבנו בשמענו, כי התורה הקדושה תספור ותמנה לפנינו איבעים ושתים מסעות, אשר חמה אך כמו פתיחה קטנה לספר תולדותינו, המלא אה"כ על גדותיו מספרי מסעות באלה, ובמעס לא נמצא בו אף עלה אחת וגם פרק אחד, אשר לא נפגוש בהן המלות השתים, "ויסעו ויחנו" אשר בהן תסדר לנו התורה את המסעות הראשונות, כי כצפור לנוד וכדור לעוף כן היינו מפניך ה'! ויפדא איפוא מדוע זה מצאתנו כה אלה? מדוע זה באו זרים בנחלתנו ואנחנו ישלחנו בנגוים, וכישה פזורה לא מצאנו מנוח? ע"ז ישיב לנו המדרש אמרו, ובדברי נעים ומיחות ישראל יקרא אלינו: "עשה ירח למועדים שמש ידע מבוואו" כידה הזה יקר הולך וכשמש היוצאת בנבורתה, אשר יהל גרם באישון הושך, וקרנים מידם, להפיין אור עלי תכל ומלואה, ככה נבחר גם עמנו לגלות עמוקות מני השך ולהאיר על הארץ באור האמונה וע"כ ההכרה ארצותו לעזוב את ארצו ומחמדו וללכת בגולה.

אמנם כן! אנחנו נבחרנו מאת ה' הטוב, לשאת דגל האמונה המהורה, ולהפיין אור על ארץ רבה. נשאל נא לנפישנו מה הוא הנמוח אשר נפל לנו

הפלא ופלא ובמאמר הכתוב „אני ה' לא שניתו ואתם בני יעקב לא כליתם" (ה) וא"כ לו הביא מרע"ה את העם ארצה כנען, ויסד גם הוא את ממשלת היהודים או גם במעשהו זה לא היה הכליין יושלם, וכמעטו הנותרים בן גם המעשה הזה היה היו יקים לעולמים, והנה עינינו הוראות כי פה במקום הזה כבר הגיעה לאוני אבותינו השמועה המעציבה, את אשר יקרה אותם באחרית הימים, כי יבאו ימים אשר אין הפין בהם, בית מקדשנו יעלה על המוקד והיו למאבולת אש, ועול כזול יושם על צוארתו עול הגלות הקשה, אשר יעיק אותנו כאשר תעיק העגלה המלאה לה עמיה, וכדרישת ה"ל „אמר הקב"ה לישראל אתם בכיתם בכיו של תפלות, סופכם להיות בוכים בכיו של ממש, היבן בנו ישראל בכיו של תפלות וישמע משה את העם בוכה למשפחותיו (פ) בהעלותך) והיבן בנו ישראל בכיו של ממש, אחד ברמה ואחד בכבל, ברמה דכתיב קול ברמה נשמע (דמי ל"א) בכבל דכתיב על גהרות בכל (תהלים קל"ו) 3) ובין שכן, אם הכניסה לארץ, והתיסדות ממשלת היהודים תהינה נתונות תחת גדר הזמן, מבלי משים נלמוד ממוצא הדברים, כי מרע"ה לא היה המנהיל את הארץ, ורק איש אחר יעמד במקומו ובאמרו. — וע"כ כאשר שמעו אלדד ומידד את הדברים הנזכרים במקרא ישם, המגלים טפח והמכסים טפחים מקורות ישראל ועתידותיה, הנה החליטו מהם כי „מישהמת והיושע מכנים את ישראל לארץ" ע"ד שאמרנו. והנה כאשר הגיעו הדברים האלה לאוני והושיע השב בנפשו, כי הקילו האנשים האלה בכבוד מרע"ה אלופו ומיודעו, לאמר כי בגלל היותו קצר כח ואין אונים להוציא מעשה רב הערך כזה לפעולת אדם, לכן מנעו ה' מבוא שערי הארץ ויבחר ברעו הטוב ממנו, וע"כ אמר לקנא קנאתי ולתת בהם נקם ויקרא „אדוני משה בלאם" — אולם מרע"ה ירד לסף דעתם ועמד על חקר דבריהם, והבין ורדע כי לא לבד אשר לא הקילו האנשים האלה בכבודו, כי אם נהפוך הוא, כי בדבריהם אלה הגדילו שבתו שבעתים, באמרו כי מאיש ישלם ומבחר הוצדקים כמותו לא תצא אך פעולה שלמה ונצחית, ואחרי כי הכניסה לארץ לא תהי' כי אם זמנית ועתידה להבטל לכן מהנמנע בי תהי' על ידו, ורק ההכרה כי איש אחר אשר לא הגיע למעלה גדולה כזאת, יבא ויעמד במקומו, והנה אמרנו למעלה כי לכן באמת לא היתה הישיבה בארץ מתמדת יען ע"י תתמלא התעודה הגדולה

(ה) (נלחכי ב' ו')

(3) הוכה רבה ה' כ"ג ושי' תענית כ"ג וסוטה ל"ה.

ואשר הישיבה עלי' לבדה היתה מספקת, והמתיק מעט מריחות הזמן ולחקל לנו מכאוביו. והנה גם היא תענה ותשיב, „את הלך לפני ה' בארצות החיים" כי מדחם הוקדשנו להאיר עיני רבים, וזה חלקנו מכל עמלנו לשאת הגל האמונה, ולהתהלך לפני ה' בארצות החיים, וע"כ הוכיחנו לעזוב את ביתנו, נלינו מארצנו ונתרחקנו מעל אדמתנו ונפורנו בנוים!

ומה נאמנו הדברים האלה בביאור מאמר הכתוב „וישארין שני אנשים במהנה שם האחד אלדרד ושם השני מידד ותנה עליהם הרוח וגו' ויתבנאו במהנה וגו', ויען יהושע בן נון משרת משה מבהוריו ויאמר אדני משה בלאם ויאמר לו משה המקנא אתה לי ומי יתן והי' כל עם ה' נביאים כי יתן ה' את רוחו עליהם" (ה). ולהבין מקראי קודש אלה נקדים דברי הו"ל שאמרו „מה נתבנאו (אלדרד ומידד) אמרו משה מת ויהושע מכניס את ישראל לארץ" (ג). וראוי לחקור ולדעת, מה ענין לנבואה הזאת במקום הזה? ונראה בחבנת הדבר — מלבד הטעם הכמוס והנעלם, אשר אלהים הבין דרכו — עפ"י מה שהובא בספרים, דלכן לא היתה הנאולה ממצרים שלימה כי אם זמנית ועוברת, יען מרע"ה לא השלים מעישה הנאולה עד תמה, ובסרס הוציא עוד את כל מחשבתו הטובה, אשר הישב על היהודים, — לנטוע אותם על אדמתם, ולהביאם אל המקום אשר הבין ה' להם לישבת עליו—לפעולת אדם, הנה קראו ה' אל על ונפקד מקומו בעולם השפל הזה, כי לו מרע"ה ה' המביא את העם ארצה כנען, ולו הפיל הוא להם את הארץ כנחלה, או מטבתם על אדמתם כל החיות שבעולם לא הו' מזיום אותם ממנה, והו' יושבים עלי' לעולמי עד ולנצח נצחים.— ונכל לקרב הדברים האלה גם אל השכל הישר, כי הנסיון זרנו אשר כל הדברים הנעשים ע"י מרע"ה עומדים וקיימים לעולמי עד, ויד הזמן המכלה והמפסדת, לא תגע בהם לדעה. התורה הנתנה על ידו היא תעמוד לעולמי עד ולא תשונה לנצח, ואף אם יעמוד איש אשר כנוכה ארזים ובהו, ויאמר לבטל גם אות אחת ממנה, לא נאכה לו ולא נשמע אליו. וכמו כן עם ישראל הנוסד ע"י מרע"ה גם הוא יחיו ויקום לנצח, ואף כי רבו בכל עת שונאיו ומנדיה, אשר אמרו לברעו חיים ולהכרית לו שם ושאדית, הנה כמו כה עומים להדש כנשר נעוריה, להסר עצת אויביו ולקלקל מחשבתם, בדרך נפלא

(ה) במדבר י"ח כ"ו-כ"ט

(ג) סנהדרין י"ז, א'.

מה ענין למקרא הזה בתוך התוכחה? הלא אם יזכר ה' את אבותנו אברהם יצחק ויעקב, אשר התחברו לפניו וישו שכמם לעבדו בלב שלם, ה' לו להטות אלינו הסד ולשמחני תחת עיניו, ולא להרבות עלינו כחול מצות ופגעים, אשר ישמע אונינו תסמר שערות בשרנו. אכן הוא הדבר אשר דברתי, כי אם גם הפין ה' ליתר על כבודו ולסלוח לעונותינו, הנה מצד תכונת הארץ לא תהי' לנו תקומה, כי בטבע הארץ לבלי ישאת עלי' גוי הוטא ועם כבד עין. והו שאמר הכתוב, „וזכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק, ואף את בריתי אברהם אזכור“ אם גם ירצה ה' להעלות לפניו זכר אבותנו הטובים והישרים, ובגללם יאמר לעשות אתנו אות טובה ולהניחנו על אדמתנו, הנה מצד השני „והארץ אזכור“ כי יראה ויתבונן בטבע הארץ הקדושה ובתכונתה, כי מהנמנע לה לשאת אותנו, אחרי אשר סרנו מעל מצות ה' ובדרכיו לא אבינו הליך.

ואם נתבונן עוד בפתרון השאלה הזאת והבנתה נראה, כי שפה אחת לה ודברים אחרים עם הרעיון אשר ביארנו למעלה, כי מראשית התיסדות עמנו עם ישראל, הנה נתנו ה' עלינו על כל הגוים וישימהו לכהן לאל עולם, לשרת בתבל הגדול הזה, ולהודיע ליושבי הלב את יקר ערך האמונה הטהורה והקדושה, האמונה בה' אלהי השמים והארץ. ולמען ימלא תעודתו זאת הנכבדה, לא יכל איש לא צמצם מויטבו על מקום אחד ועל ממלכה אחת, כי אז אך הקדושים אלו ה' מתחממים לאוהו, אולם החוקים ממנו שרם ה' שומעים שמע הנשכלה האמיתית, אשר בחוק האמונה נוסדה, ורק נחין ה' כי יעזוב את ארצו והמונה, ויבא בקהל עמים רבים, ובכל המקום אשר תדרך כף רגלו בו, ירע ורע האמונה בלב בני האדם, אשר הוציא פרי קודש הילולים, ואז גם רחוקים יבואו ויתנו לה' כתר מלכות. — ויש לרמוז הכונה הזאת בדברי המסורה ג' פעמים את הליך. „למה קודר אתה לך בלחין אויב“ (ה) „אתה לך בתם לבבי בקרב בית“ (ז) „אתה לך לפני ה' בארצות החיים“ (ג) כי המסורה תתפלא ותשאל הישאלה הגדולה אשר שאלנו, למה קודר לך בלחין אויב, כי נתן ה' ארצנו שממה ואותנו הפיין בגוים, הלא טוב ה' לו „גתה לך בתום לבבנו בקרב ביתנו“ ולקחנו ככל הטאתנו שמה במקום הקודש, אשר ה' אלהינו הריש אותה תמיד,

(ה) תהלים נ"ג ז

(ז) שם ק"ה ז

(ג) שם קט"ז ט

להשליך איש איש אלילי וזכו ואלילי כספך אשר כבדו אותם בלבם ובשפתם ולתת כבוד לשם ה' אל עולם. „ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש“ (6) ככהן הזה העומד לשרת בהיכל ה', כן עמד עמנו לשרת בתבל הגדול הזה, כי בכל מקום בואו ובכל המקום אשר נשאו ידו ללכת, הרהיב דעת ה' בארץ, וכעמוד איש כן הפיץ את חשבת הבערות אשר סביבו, ויאר את הלילה באור האמונה המהורה אשר בידו.

ואמרו הו"ל „אלה מסעי בני ישראל הה"ד עשה ירה למועדים שמש ידע מבואו (תהלים ק"ד י"ט)“ (3) הן נפלאה היא ותהו לאות, מדוע עשה ה' ככה לישראל עם קדוש, בני אברהם אביהם, להגלותם מעל אדמתם, ולהפיצם בארבע ידות התבל, בתוך עמים רבים וממלכות שונות, אשר כל היום יחמסו עלינו מזימות להרע לנו ולהשחית. ואם בגלל אשר עשינו הרע בעיני ה' להכעיסו במעשה ידני הפיץ אותנו בגוים, למען נתודה על חטאתינו ושב ורפא לנו, הלא יד ה' לא תקצר, לשלם לנו כפועל ידני, גם בהיותנו יושבים על אדמתנו, שמה בארץ הקדושה, אשר אז לכל הפחות לא היינו מרגישים כל כך את חטאת וחשבו אשר קרנו כמו בארץ נכרי? החק ממלדתנו, אשר שמה אין גם איש אשר ישתקף בצעמי, ויעזר עלינו תאני ואני. — ואמרו הרב הגאון שליט"א העמים השאלה הזאת בדברי הכתוב: „מדוע לא אכלתם את החטאת במקום הקודש“ (4) מדוע לא נשאתם עון חטאתכם שמה במקום הקדוש, ומדוע זה הגבה ה' אתכם הגלת שלומים, למען יסר אתכם על חטאתכם אשר עשיתם. אכן הכתוב אף הוא יענה וישיב אמרו „כי קדוש קדושים הוא“ (5) הארץ אשר ישבנו בה קדושה היא לה', ולא תשא בתוכה כי אם עם קדוש החולך בדרכי ה' ושומר מצותיו. ולכן כאשר עזב ישראל את אלהיו וילך אחר ההבל, הנה קאה אותו הארץ כאשר קאה את הגוים אשר לפניו ולא יכל לישבת עליה. — ומה נכבד הרעיון הזה בחבנת מאמר הכתוב „וזכרתי את בריתי יעקב, ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכור והארץ אזכור“ (6) ורבים האו כן תמה

(6) שנוט י"ט ו'

(3) ילקוט

(2) ויקרא י"יז

(7) טז

(8) טז כ"ו י"ב

אחריהם למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי והייתם קדושים לאלהיכם" (ה)
 ותזוהרנו באזהרה נמרצה לעשות את הטוב והישר בעיני אלהים, ללכת בדרכיו
 ולדבקה בו.

כהנה עוד רבו מעשי אברהם, אשר על אדני אהבת האדם האמיתית
 נוסדו! ומה נאמנו איפוא עליו דברי חז"ל, "מה יפו פעמיך בנערים בת
 נדיב" (שה"ש ז' ב') בתו של אברהם שנקרא נדיב" (ז) כי הוא הי'
 הנדיב האמיתי במלא מובן המלה, אשר כל הרואה אותו אומר ברכאי, וישתומם
 על טוב ירחו וישרת לבבו. ולא יפלא בעינינו אם כיום שנפטר מן העולם,
 והלך לאור באור החיים הנצחים, תדמע עליו כל עין, וכל גדולי החור עמדו
 בשורה ויספדו עליו מספד תמורים, "אוי לו לדור שאבד מנהיגו ואוי
 לה לספינה שאבד קברניטה" (ג)

ב.

ואם לפי דברינו הושם לנו לחוב לאהוב ולכבד את מין האדם בכלל,
 על אחת כמה וכמה כי יגדל החוב לאהוב ולכבד את עמנו עם ישראל
 בפרט. — נזכור נא ולא נשכח, כי עוד לפני שנות ארפים, בשחר החיטבלה,
 בעת אשר חישך כסה ארין, וערפלי בערות וענני סבלות הקדירו שמי הדעת
 והתבונה, וישה אדם וישפל איש לאמר אלהים למעשה ידיו, יפעל אל וישתחוה
 לו יעשה פסל ויסגד לו, הנה אז ראה עמנו אור בהיר בשחקים, אור התוה"ק
 המלאה לה חקים טובים ומשפטים ישרים וצדיקים, ואשר נכבדות מדובר בה
 האמונה הקדושה והטהורה בה' בורא שמים וארין, מיסד התבל ומכווננו, כמאמר
 הכתוב, "כי הנה החושך יכסה ארין וערפל לאומים וערף ירחו ה' וכבודו עליך
 יראה" (ד) — ולא לנו לבד האור האור הגדול הזה, ולא אנחנו לבד הלכנו
 לנגה ורחו, כי אם גם קרנים היו מידו, להאיר גם לעמים אחרים ולנחותם הדרך בה
 ילכו והמעשה אשר יעשו, כי מאתנו לקחו גם המה מוסר, וילמדו תועים בינה

(ה) צונדבר ט"ו ל"ט

(ז) חגיגה ג' ע"ה

(ג) צ"צ ל"ה ע"ה

(ד) ישע"י ס' ז'

מ"א) הצדקה היתה צווחת ואומרת אם אין אברהם מי יעשה אותי" (ב) הצדקה והחפין העז למלא חוב האדם באשר הוא אדם, המה העירו את אברהם ממנוחתו וניעו אותו, כי יתאוד בנבורתו, וישנם את מתנוי לצאת לקראת אויב, כי הצדקה היתה צווחת אם אין אברהם לי מי לי, אם אברהם אשר חנן ברוח נדיבה, ולבו כלב הארי ללחום מלחמת חי בנבורים, אם הוא יראה און ולא יתבונן, מי יעמוד עוד לימין הצדק, ומי יגדלו. — "אמר אברהם אצא ויתקדש שם שמים על ידי" (ג) כי אמנם יתקדש שם חי ויתהלל, אם ימצא איש כזה, אשר אהבת הצדק תחיהו במדה מרובה כזאת, עד כי יקרוב כל אשר לו למענה, וגם את נפשו יתן בעדה.

ויהי אחרי המלחמה! ושונאי אברהם את אשר לא פללו ראו, כי אברהם אשר חרפו עליו שן ויאמרו להכרית לו שם ושאריות, הנה זרוע מוטלת לו לשום שמות בשונאי, ובאשר זמנו לעשות לו כן עשה להם, וגם מלך סדום המוטר על ארץ רבה לא יאחר לבקש ראשו לפניו ולדרוש ממנו המלה והנניח באמרו "תן לי הנפש והרכוש קח לך" (ד) אכן האם יקה אברהם את הטרף אשר לפניו? הלילה לו מלחמתנאל בשכר כזה! "הרימותי ידי אל חי אל עליון" — יקרא בנאותו וכוז — קונה שמים וארץ אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקה מכל אשר לך" (ה) הנה ידי קדושות לה, כי מלאתי בהן חוב גדול וקדוש, החובין על כל איש להציל עשוק מיד עושקו, והשמחה הפנימית כי יצאתי ידי חובת האדם באשר הוא האדם, ועשיתי את המוטל עלי, השמחה הזאת יקרה אצלי מפניכם, ולא אחפין למוכרה בעד בצע מעשקות.

ומה נכבדו דברי הח"ל: "בזכות אם מחוט ועד שרוך נעל וכוז בניו לחוט של ציצית" (ו) כי כאשר נתבונן על תהליכות אברהם לעומת מלך סדום, כי נקי חי מכל נטי צדדות, וידו חי טהורות מקחת גמול במקום אשר עשה את המוטל עליו, הנה נכיר ונדע חין ערך מצות ציצית, אשר גם היא בקול תקרא: "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים

(א) נדרש שם פי ג' ג'

(ב) שם.

(ג) זרעית י"ד כ"ה

(ד) שם כ"ג כ"ג

(ה) נדרש שם פי נ"ג ונ"י סוטה י"ז

וישם נפשו בכפו להטיב ולהושיע בני הלוף? — „שמעו אלי רודפי צדק מבקשי ה' הביטו אל צור הצבתם ואל מקבת בור נקבתם הביטו אל אברהם אביכם ואל שרה תהוללכם כי אחד קראתיו ואהבהו" (ה) אתם הרודפים אחרי צדק, והמבקשים את ה', יקרא הנביא הזההיה, אם ייש את נפשכם לקחת לכם למופת איש מרים מעם הגול מרבבה. אשר ממנו תלמדו וכן תעשו, הנה שימו אך מבט עיניכם על אברהם אביכם ועל שרה תהוללכם, אשר בצדק נתישנו ויחדיו ויעו ורע אהבה וחסד רבני תמותה, כי „ויטע אשל בבאר שבע" (ז) אברהם נטע בתבל הזה עין נחמד למראה, נושא פרי קודש היוללים, אשר יפליאו עין האיהם כי לא יסולה בזה ערכם. „אשל זה פונדק" (ג) אברהם יסד בית מלון גדול ורחב ידים, אשר בו יחליפו כה וימצאו מנוח לנפשם כל יושבי הדרך באין הבדל ופדות, כי הוא לימד העת, ויורה להבאים אחריו את מעלת אהבת-האדם, הכריח התיכון אשר עליו כל סדרי החברה האנושית כוננו.

ימים ועצומים המה המעשים והמקרים בחיי אברהם, אשר יאירו כמוכבים בשמו מטהרה, ואשר יזה אהבת-האדם מדבר מהם, וזה אהבת-האדם במרא ורחב מוכן המלה. אכן על כלם יעלה מקרה אחד, אשר כמראה המלוטש בן יאיר לנו מחשבי לב אברהם, ויגלה לנו כל מטמנותיו. המקרה הזה הוא — מלחמת אברהם עם המלכים. מה זה הניע את רב אברהם כי ישליך נפשו מנגד ובעזרת מתי-מספר העומדים לימינו יערוך קרב את מלכים גדולים ועצומים? האם הדיפה אחר הכבוד לעשות לו ישם כאחד מגבורי מלחמת מלומדי קרב, או אולי למען יאכל ילל אוביו וימלא אוצרותיו טרף אחרי הכותו את שונאיו? נעלה ה' אברהם מדברים כאלה, ונפישו לא ידעה אותם. — „וישמע אברהם כי נשבה אחיו וירק את הניביו" (ד) אברהם שמע כי קמו מדעים על איש הילך לתמו, ומבלי אשך אשם להם יתנכלו עליו לבלע אותו להרע לו ולהשחית, וזנה עצר ברחו לא יוכל, כי אש אהבתו לאנשים בערה בו והיתה למוקד, וישם נפשו בכפו למען תת נקם בעושי רע, ולהציל עשוק מיד עישקי ורצון מיד גולו. — „מי העיר ממזרה צדק יקראהו להגלו" (ישעי')

(ה) ישעי' כ"א ה'

(ז) צרףסית כ"א ל"ג

(ג) סוטה י' ע"ה

(ד) צרףסית י"ד י"ז

הדבר הנפלא הזה, התפלא עליו הפלא נפלא, והחליט כי נעלה הוא האיש הזה ונכבד מאד. ואם האיש הזה כך, על אחת כו"כ גדל אלהי האיש הזה, אשר בראו וגם יצרו, ויקרא איפוא „ברוך אלהי שמעון בן שטח“. ומה נכבדו בזה דברי הכתוב „קדושים תהי' כי קדוש אני ה' אלהיכם" (ה) אם תהי' קדושים עושי צדק ה' ושומרי מצותיו, או מאתכם יתקדש שם ה', וכל הרוואה אתכם יכיר וידע כי קדוש אני ה', כי הפעולה תעיד על פעולה הנשגב והנעלה, והחלק יהי' למופת על הכלל, כי ידום ונשא וגבה מאד ע"ד יטאמרנו.

הוא הדבר אשר דברנו, כי המצות אשר יעשה האדם, אינן אך סיבה לתכלית הנרצה, והוא ההכרה את ה' ע"י החקירה כי אם גם תכלית עצמן אחריו אשר גם בהן יראה כבוד ה' וכאמור. ובהשכמה הזאת נתוכחו גם הו"ל במאמרם, אשר הבאנו למעלה. כי ה' יזחן אמר „גדולה הכנסת אורחים ב הישכמת בית המדרש" הכנסת אורחים—סמל המצות אשר יעשה האדם— היא דומה בערכה ובמעלתה להישכמת ביהמ"ד, וכאשר ההשכמה לביהמ"ד איננה תכלית בפני עצמה, כי בההשכמה לבדה עוד לא נעשה דבר, ואך סיבה היא לתכלית נכבד, כי על ידה יקבע האדם עתים לתורה וישקוד על הלתותיו, ככה גם המצות הנה סיבות לתכלית נשגב, כי מביאות הנה את האדם לידי הכרת ה' בדרך החקירה. אולם ר' דימי הגדיל והרבה מעלת המצות ואמר כי הנה „גדולות יותר מהישכמה לביהמ"ד" כי בעוד אשר ההשכמה לביהמ"ד, איננה אך סיבה אל התכלית, הנה המצות הנה תכלית לעצמן כי רב טוב צפון בהן ללמד את האדם חכמה בינה השכל ודעת, מכלי אשר יצטרך עוד לחקירה אחרת זולתן וכדברינו למעלה.

ובהיותנו מדברים פה במעלת אהבת האדם ויקר ערכה, הנה התאפק לא נוכל מלתת כבוד ויקר ולהזכיר לטובה ולכרבה את שם אברהם אבינו, אשר לשמו ולזכרו תאות נפש כל איש-יהודי. הוא האדם הגדול בענקים, אשר לאורו נלך זה אלפי שנים, ואשר למרות הדדת השיבה השוכנת עליו, ולמרות המרחק הרב אשר ביננו, עודנו כה עלומים כחו, לחאיר מהשכי תבל, וקסם על שפתיו לקחת אותנו שכי. כי כשושנה בין התנאים, יעלת חן וחבלילת עינים, בן נמצאהו בין בני קדם, פראי יער והיותו מדברי. מי זה הרבה לפעול ולעשות ברוח אהבת האדם יותר ממנו? מי כמחו לחם מלחמת ה' בנכורים

ומאד נעלה. ופעמים רבות אנהנו רואים ענינים נפלאים בקיומם, ישתאה וישתומם עליהם כל חוקר ומשכיל, כי לפעמים גם מפתו יקח האדם ויתן לעניו גם מהמעט אשר אסף בויעת אפיו וביגיעה רבה למען החיות את נפשו יאציר לאביון, ויבחרו רעב משובע כי יחס לבבו ונכמרו דמיונו. וכמאמר הכתוב „אשרי משכיל אל דל ביום רעה“ (א) אשרי לאיש אשר בנה הכתה האהבה לאנשים שודש בקרב לבבו, עד כי גם ביום רעה, עת גם לו רע ומר בחיים, ונפשו יטבעה לה יגון ומכאובים ישכול אל דל ויקח הכל בעניו, ומהמעט אשר לו יחיש לרוחתו ולישועתו. ויפלא איפוא מאין לאדם התכונה הנכבדה הזאת, אשר לא נמצאה ביתר ברואי הלאה? מי שם ונטע בתוכו הכה הנפלא הזה אשר בו יעלה על כל בני הטבע? — אין זאת כי אך בהיות האדם נוצר בצלם אלהים חלק לו חי מכבודו, ויפה באפיו נשמת חיים, חלק אלה ממעל, ולכן מצוין הוא מלידה ומבטן בכחות נשגבים כאלה, אשר יפליאו כל חוקר ומשכיל. ואם האדם, בהיות בתוכו אך חלק אלה ממעל ככה נכבד הוא בתכונות רוחו, על אחת כמה וכמה חי הטוב ויצר האדם וברואו, אשר בו תתאחדנה כל המדות הטובות והישרות עד הקצה האחרון, עד כי ילאה שכל האדם החשין ולעמוד על חקר תהלתו.

ואמר הכתוב „ובקשתם משם את ה' אלהיך ומצאת כי תדרישנו בכל לבבך ובכל נפשך“ (ב) אם תבקשו את ה', ותדרישו אחר הדרך הנכון כחביר גדלו ורוממותו, הנה לא נפלאות היא ולא רחוקה מככם! בקשוהו בלבכם ובנפשכם, שימו אך עין בוחנת על הכחות הפנימים הנטועים בקרבכם, ובנקל תגיעו אל המטרה ותמצאו את אשר תבקשו. — ויספר לנו מר"ש בן שטח (ג) כי פעם אחת לקח חמור מיישמעאלי, הלכו תלמודיו ומצאו בו אבן טובה, חלק והחזירה לבעליו, קרא עליו אותו הישמעאלי „ברוך אלהי ישמעון בן שטח“. — דבר גדול עשה בזה ר"ש בן שטח, אשר יפיין לנו אור על תכונת נפשו כי נכבדה היא. הן אם אחרו מדת הדין נקד, הנה האבן הזאת היתה קנין כסף ר"ש בן שטח, כי הוא קנה את החמור וכל הנמצא בתוכו לו היו, אולם ר"ש בדעתו כי אך את החמור לבד קנה, לא רצה להעמיד דבריו על הדין, וחלק לפנים משורת הדין, והחזיר האבן לבעליו. — וכראות המוכר

(א) תהלים נ"ה ב'

(ב) דברים ד' כ"ט

(ג) דברים רנה פ' ג' ג'

ולהעלותם במעלות הקודש, נתן לנו ה' מצות רבות ואזהרות יסונת, אשר יעשה אותן האדם והי בהן, ובעשותו אותן יקדש בזה את נפשו ויטהרה, ויכנה כי תלך מחיר אל היל ותחזה בנועם ה', ותשיג אח"כ דברים ימים ויטובים, אשר בראשונה קצרה ידה מהבינם. ע"ד שאמר הכתוב: "זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה'" (א) אם תעשו את המצוה אשר צוה ה' לעשות, אז תזכו אח"כ לראות כבוד ה' ולהוות בנועמו, כי המעשים אשר תעשו יהיו לכם לפיחורה, אשר ממנו תבואו אל הטרקלין, להשיג את ה' בדרך החקירה והעיון, וכאמר הו"ל: "רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות, שנאמר ה' הפין למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר (ישעי' מ"ב) 3) הכונה כי הקב"ה רצה לזכות את ישראל ונתת לכל אחד ואחד, הקטנים עם הגדולים, היכולת להשלים נפשו ולטהרה, ולכן הרבה להם תורה ומצות, אשר פעולתן רבה ויטבבה מאד, וכל העושה אותן מבלי משים יודרך ויטהר, עד כי תפקחנה עיניו להבין דעת עליון מצד החקירה וכאמור.

והנה כאשר נהדר עור, נרדפה נדעה להבין הדבר על בודיו, נראה כי המצות לא לבד אשר כפיחורה תביאנה אותנו אל הטרקלין והוא החכמה את ה' ע"י חקירה ועיון, כי אם גם הנה לבדן נושאית בתוכן פרי קודש הילולים, וגם מהן נקה לעבוד את ה' ע"י חקירה. כי האדם בעשותו מצות ה' הנה בעת הזאת ובזמן הזה נקל לו לקחת מוסר, לדעת ודחבין את ה', מבלי אשר יהי נחיון להרבות אח"כ עוד בחקירה אחרת. — ולאמת את הדברים שאמרנו נקה לנו למופת אחת ממצות התורה, אשר הוחרנו ביחוד על קיומה ושמירתה, ואשר תספיק להביא אותנו אל המטרה, אשר אליה אנחנו נושאים את נפשנו. המצוה הזאת היא—מצות הצדקה, בעוד אשר כל הברואים יגיעים ועמלים להביא טרף לביתם וחוק נערוותם, וכל היום לא ינחו ולא ישקמו עדי יעלה בדם להכין די מחסורם אשר יחסר להם, ובעבודתם זאת לא ידעו רחם, ומבלי המלה יקימו על כל הבא לגבולם ועומד להם לישמן, כי הפצם להישאר בחיים לא יתן להם מנוח, ויגדור בעדם לעשות הטוב והישר — הנה תהווש התוח"ק מהאדם, כי לא ידאג אך למענו ולמען ביתו לבד, כי אם גם יעלה זכר אנשים אחרים על לבו ויפתח את ידו למן, להעניק להם מן הטוב אשר חלק לו ה'. והנסימן ילמדנו כי האזהרה[ה] הזאת תעשה פרי יסוה לה, באופן נשגב

(א) ויקרא ט"ו

(3) נזכות כ"ג ע"3.

אולם בפתרון השאלה הזאת נענה ונשים אמרים עם דברי הכתוב: „כי קרוב אליך הדבר מאד בפיוך ובלבבך לעשותו.” (ה) הן למען נכיר את ה' אין מהצורך להרחיק ללכת, ותספיק לנו אך סקירה אחת על הנעשה לפנינו ונמצא את איטר נבקש. אם אך נשים מבט עיננו על הטבע והבריאה כלה, אם נתבונן על המון הדברים הנפלאים אשר בה, כלם יפים וגם נעימים, נחמדים וגם נהדרים, לא תשבע עין לראותם, הלא נראה על כל פסיעה ופסיעה מפלאות תמים דעים, ומשתאים ומשתוממים נקרא „וכי אין מנהיג לבריאת זה?” (ג) הלא בהכרח נמצא ברא ומנהיג לכל אלה, אשר תכן בודת שמים וכל בשליש עפר הארץ. ויברא כל דבר ודבר באופן חזוהי נעלה ונשגב. — וכאשר ביארנו בזה מאמר הכתוב: „וידעת היום והישובות אה לבבך כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד.” (ז) בשומנו עין עה היום ועל מראות הטבע השונות, אשר תראנה לנגדנו מדי יום ביומו, אם נתבונן על השמש מלכת השמים כי תצא בגבורתה, ותשלח קרני החיים והנעימים להאיר לארץ ולדלים, על הייה יקר הילך, ומכבים מפיצים אור צה ונעים, יתעננו עליו כל יושבי חלה, כי בו יניחו יגיעי כה, — אם נראה הגשם יורד ומרחו את האדמה השוקקה, למען תתן יכולה בעתה ועין השדה יתן פרו, — ההרים לוכשים צאן ועמקים עוטפים בר, הצפרים משוררים, ועוף השמים משמיע קול ונתן ומירות בלילה, וכחנה רבות עוד מפלאות הטבע ומקרי' — הנה בראותנו כל זאת נשים אל לבנו, כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת, והוא הוא אשר ברא ואשר עשה כל אלה, ולכן נבואה ישערי בתודה, נשתחווה נכרעה נכרבה לפניו, ביראת הכבוד ובחדדת קודש.

אולם כ"ו יתכן אך מאנשים חכמים ומצוינים שבדור, אשר לבם ראה הרבה חכמה ודעת, ובכחם להגביה עוף ולהעמיק בדרישה וחקירה, המה ירשו את ה' ויכירוהו מתוך פעולותיו הכבירות והנפלאות. אכן מה יעשו אנשים איטר הא חנן ה' אותם בכשרונות נכבדים כאלה, ולכם צר ועינם קצרה מחביט מפלאות ה'—מה יעשו למען יזכו גם המה את אהם, ויבואו בסוד ה' להכיר יכלתו ורוממותו? הנה למען הבן הדרך וסלול המסלה גם לפני אנשים כאלה,

(ה) דברים ל' י"ד

(ג) זראשית רבה פי ל"ט ה.

(ג) דברים ד' ל"ט

לטובתה ולתועלתה. כלנו יגיעים זה במקצוע הזה וזה במקצוע השני, איש את רעהו יעזור ולאחיו יאמר חוק, וזה נקל לנו להספיק צרכי חיינו המרובים באין מגדעת, כי בעזרת החברה האנושית, אשר תשתתף בעבודתנו איש איש כפי יכולתו, נמצא כל דבר עדיך ומתוקן על מקומו באין מחסור. — ומכאן איפוא מאילנו כי חוב קדוש רובין עלינו להוקיר את החברה האנושית, אשר תרבה להטיב עמנו במדה כזאת, לכבדה ולהשיב לה די תגמילה עלינו.

והו"ל יספרו לנו „מעשה שנכרי אחד שבא לפני שמאי, א"ל גירני על מנת שתלמדני כל התורה כלה כשאני עומד על רגל אחת, החפו באמת הבנין שבוה, בא לפני הלל גירני א"ר דע לך סגני להברך לא תעביד זו היא כל התורה כלה" (א) — הנכרי הזה באמרו כי יש את נפשו ללמוד כל התורה כלה בעוד הוא עומד על רגל אחת, כונתו היתה כי הפין הוא לשמוע בקוצר אמרים את היסוד העיקרי, אשר עליו דברי התורה כוננו, למען ידע על מה אהני השבעו. והשיב לו הלל „דע לך סגני להברך לא תעביד זו היא כל התורה כלה". והדברים הקצרים האלה מחזיקים את המרובה, כי נכבדות מדובר בהם חוק אהבת-אדם האמיתית, אשר הוא נר לגלי תורתנו הקדושה והטהורה, ואור לנתיבותו, היא הרה חלה וגם ילדה אותו, בשמו הגדול וכו' תרים ראש עליון. כי „גדולה הכנסת אורחים כהשכמת בית המדרש" (ב) בהכנסת אורחים מתוארת האהבה לאנשים, ובהשכמת לבית המדרש מתוארת האהבה לה, ואמרו הו"ל כי שתי האהבות האלה ישקולות הנה ושנות בערכן וסגולתן. אולם ה' דימו הוסיף עוד ואמר „גדולה הכנסת אורחים יותר מהשכמת בית המדרש" (ג) העין נכבד ויקר צפון בדברי הו"ל אלה:

הנה אמרנו למעלה, כי עלינו לאהוב את השם הנכבד והנורא, ולהכיר גדלו ויכלתו. ומבלי משים תעורר בקרבנו השאלה, האם יש בכה האדם להגיע למדרגה כזאת, כי יכיר וידע כבוד הו"ל הן השמים ושמי השמים לא יכללוהו, וגם מלאכי מרום לא יעמדו על הקר תהלתו, אף גם ילוד אישה חסר כה ואין אונים, אשר בן לידה הו"ל וכן לילה אבה, מעפר נוצר ואל עפר ישוב. —

(א) שבת ל"א ע"א

(ב) סס קל"ג ע"א

(ג) סס.

כאשר היתה עלינו המצוה לאהוב את השם הנכבד והנורא ולהכיר גדלו ויבלתו, ככה הושם לנו לחוב קדוש ונעלה, לאהוב ולכבד גם את האנשים, החיים אתנו יחד־פה עלי הלב. „ואהבת לרעך כמוך אני ה'“ (א) האהבה לאנשים שלובת־יד תלך עם האהבה לה', ושתיהן באחת תקשרנה זו לזו בקשר אמין וחזק, תתאחדנה ולא תתפרדנה. — עוד בטבע האדם נוסד החוק הזה על בסיס נכון וחזק, ומפתים רבים יתנו עידיהם ויצדקו על ישרו ואמתתו. הן מלידה ומבטן האדם מדיני, ובעבתיים חוקים אסור הוא להחבירה האנושית, אשר בלעדה לא יחי' ולא יקום. רבים המה צרכי האדם ואין ספורות כמו, ולו יעמד יחדי בתבל או אף אם אלף שנים יחי', לא יעלה בידו להבין לו הדברים הנחוצים להחיות נפשו, ולתת לה די מחסורה, כמאמר חז"ל „כמה יגיעות יגע אדם הראשון, עד שמצא פת לאכול, הרש ורע וקצר, ועמר ודש ורה, וברר וטחן והרקיד, ולש ואפה ואח"כ אכל, ואני משכים ומוצא כל אלו מתוקנים לפני, כמה יגיעות יגע אדה"י עד שמצא בנד ללבוש, גזו ולבן ונפין, וטוח וארג ואח"כ מצא בנד ללבוש ואני משכים ומוצא כל אלו מתוקנים לפני“ (ב) — כי כבדו ה' את הארץ ויצר את האדם לעבדה ולשמרה, הנה מראשית בואת הכינה וגם יסדה באופן כזה, אשר תדמה למשפחה אחת גדולה ומרובה באוכלוסין, והאנשים השונים בהיותם הלקי המשפחה הזאת, יעבדו איש איש כפי כחו

(א) ויקרא י"ט י"ח

(ב) ברכות כ"ח ע"א

"כי מראשי צורים אראנו ומגבעות אשורני
 ("ס' בלק) צורים אלו האבות שנאמר שמעו הרים
 "את ריב ה' (מיכה ו' ב') מוצאים אני מתחילה ה'
 "המקום מבקש לבנות את העולם ולא ה' מיצא עד
 "שעמדו האבות משל למלך שהי מבקש לבנות
 "מדינה גור והפשו מקום לבנות בו את המדינה
 "בא ליתן היסוד והי המים עולים ולא ה' מניחין
 "לעשות את היסודי שוב בא ליתן היסוד במקום
 "אחר והי המים מפכים עד שבא במקום אחר
 "ימצא שם צור גדול אמר כאן אני מבנות את המדינה
 "על הציר הוהי כך מתחלה ה' העולם מים במים
 "והי האלהים מבקש לבנות העולם ולא ה' הרשעים
 "מניחין וכו' כיון שבאו האבות וכו' אמר הקב"ה
 "על אלו אני מבנות העולם שנאמר (שמואל א' ב')
 "כי להי מצוקי ארץ וישת עליהם תבלי לכך
 כתוב כי מראשי צורים אראנו

שמות רבה ט"ו ז'

שלוש הנה המסלות העולות בית-אל, והמוכילות את האדם להציות
 בית ה'. שלש הנה הדרכים, בהן נעלה במעלות הקודש, לטהר יוחננו להשלימו
 ולזכותו, כלן קדושות, כלן טהורות, כלן בתורות, כלן שוות לטובה, ואלה הן:
 האהבה לאנשים בכלל, האהבה לעמינו עם ישראל בפרט,
 והבטחון בה'. — הן הנה שרש השישנים הנחמדות, אשר תגדלנה כוּפין
 בנן עדן התורה הקדושה, מתת שרדי ממעל, וכאבני נזר, מלאות זו ומפיקות
 נוגה, כן תתנוססנה בכתר שם טוב, אשר יישית לראשו עטרת פז, כה איש
 העושה הטוב והישר בעיני אלהים ואנשים. — נשקופה נא הפעם עליהן בעין
 חודרת, למען דעת יקר ערכן וסגולתן, ולהפיין עליהן אור כיד ה' הטובה עלינו,
 לבאר אותן כל אחת על מקומה על מהנה ועל הגלת, ואת מגמת מאמרו זה.

מאמר שני
מצוקי ארץ

בו

נכבדות מדובר על חיי האבות ותולדותיהם

ע"כ ס"ל דמנהגי ס"ס אף היכי דאיכא לצרורי, א"כ לא נוכל לומר דקרי
 הש"ס על ר"מ דאיך אכל צשרא הוה מכה ספק דרוסה, דזה הוה ס"ס
 ולשטת רבא ע"כ ס"ס עדיף מרוב ואפי' חי ר"מ חייש למעוטי מ"מ
 י"ל דצ"ס מודה, וע"כ הוה הקרי ממשש נקב וקשה קרי התוס' דהרי
 הש"ס הכא ס"ל דלענין נקב יש צדיקה לובט וכנ"ל, אכן ר' יוחנן ס"ל
 צע"ז שס היפוך מדעת רבא, דס"ט צרה"ר הלכה ואין מורין ולריך
 טבילה א"כ לדידן ל"מ ס"ס היכי דאיכא לצרורי וס"ס לא עדיף מרוב,
 וי"ל דקרי הש"ס על ר"מ הוה מכה ספק דרוסה, דל"ש לומר הרי הוה
 ס"ס דלשטת ר' יוחנן ע"כ מנאן דלא אזיל צתר רובא ה"ה דל"ל ס"ס
 וכאמור. ונעתה יתצארו לנו דברי הש"ס על נכון דכיון דאמר ר' יוסף
 שישחטו הקנה ואה"כ יהפכו הושט ויצדקו אותו וישחטוהו, וס"ל
 דמנהגי צדיקה לענין נקב, כמו שדייקו כאן התוס', וא"כ קשיא מנאי
 מנקה הש"ס ור"מ היכי אכל צשרא דילמא אכל ע"י צדיקה ועכ"ל דהגנני
 מנקה דהי' לו לחוש לספק דרוסה, חננס הרי הוה ס"ס ועכ"ל דקיס
 להו להגנני דמנאן דחייש למעוטי ה"ה דל"ל ס"ס וזה לא יתכן לרבא
 כנ"ל, ולכן אמר רבא חכיס יוסף צרי צטרפות כר' יוחנן, היינו נהי
 דלדידי ל"ש למימר דלנקובת הושט יהי מועיל צדיקה, אבל צני חכיס
 כר' יוחנן דפליג עלי צע"ז שס, וס"ל דס"ט צרה"ר לריך טבילה ושוב
 ל"מ ס"ס היכא דאיכא לצרורי ומנילא לא עדיף ס"ס מרוב ושפיר י"ל
 דמנהגי צדיקה לנקובת הושט, והש"ס דמנקה על ר"מ מנקה מכה ספק
 דריסה ואף דהוה ס"ס, דלשטת ר' יוחנן לא עדיף ס"ס מרוב ואס לא
 אזיל ר"מ צתר רובא ה"ה דל"ל ס"ס וכדאמרו והבן בדברים.

ולכן צ"ס דהוה כרוז חייב לצרר צמקוס שאפשר לצרר (ועי' צשיטה נוקובלת צ"ננ י) חבל חס נאמר דרוז הוה כודחי ח"ל לצרר צספק ספיקא עיי"ש וח"כ שמואל דס"ל ציומא פ"ד דחין הולכין צפיקוה כפס אחר הרוז וכי צפליתי סי' ק"י דהוא נשוס דס"ל דרוז ל"ה רק ספק ע"כ ס"ל דל"נ ס"ס היכא דאיכא לצרורי) וה"ה דל"ה חין שצות צמקדש היכי שאפשר לעשות צלה שצות וח"כ הי' נריך לצדוק הריאה צמקדש ולכן לא ס"ל דל"ה גזומא כיון דלשטתו הוה השקאה נורך קרבן וסוז שיך לונר חין עניות צמקוס עשירות ודוק. (וצלח"ה ח"ה לונר דח"ל לצדוק הריאה דחין שצות צמקדש כיון דכ' המהרש"ה הצאתיו לנעלה צדצרנו דחין שצות צמקדש ל"ש רק צאיסור שצת ולא צשאר איסורין חכן כצר רננתי לעיל דרצים חולקים עליו ויש להאריך צזה וחכ"נ. וכן צנה שתפסתי לעיל על ננה שחידש נו"ז הגחון שליט"ה דזה חי ננהי ס"ס היכי דאיכא לצרורי תליה חי סד"ה מה"ת לקולה או לחונרה ודחיתי זאת דהרי החולקים על הרמז"ס וס"ל דסד"ה נה"ת לחונרה הוה הרשב"ה וסייעתי והוה ס"ל דל"נ ס"ס היכי דאיכא לצרורי, נלחתי צשעה"נ צה' נוקואות וצפר"ה ס"ס ק"י שהרשב"ה צת"ה חזר ננמ"ש צפי חלו טרפות וס"ל דמהני ס"ס חף צמקוס דאיכא לצרורי וח"כ סצרת נו"ז שליט"ה קיינמת).

(יה) **ועפ"י** הני מיילי מעליותא נצוא לצאר דצרי הש"ס צחולין שהלגתי צפתה דצרי, ההוא צר חוזה דהוה ננמסנס קועי דמה וכו' חננר ר' יוסף נצדקי' לקנה וכו' וחננר רצה חכים יוסף צרי צטרפות כר"י ודקדקנו לנעלה לחיזהו נורך חננר דהוה חכים כר' יוהנן ולהנ"ל דצרי הש"ס נכוניס וצרורים. דכצר הצאתי לנעלה דצרי הריצ"ה שהציהו התוס' דהש"ס קחי הכא צשיטה, דלענין נקצ יש לושט צדיקה מצחוץ והכא הי' השאלה לענין ספק דרוסה דצזה ל"נ הצדיקה. חכן התוס' הקשו פ"ז דחך נוכל לונר דמהני צדיקה לענין נקוצת הושט ח"כ נחאי מקשה הש"ס ור"נ היכי חכל צשרא דילמא חכל עיי' צדיקת הושט. חמנס ק"י זו יש לתרן דהש"ס נוקשה חך חכל ר"נ צשרא הרי הי' לו לחוש לספק דרוסה, דצזה ל"נ הצדיקה לכ"ע וכן המהרש"ה שהצאתי לעיל. חכן ע"כ לא נוכל לונר כן, דלספק דרוסה לא הי' לו לר"נ לחוש, כיון דהוה ס"ס כמ"ש צלצ חרי' המוצא לנעלה וצס"ס י"ל דגס ר"נ מודה דעדיף מרוז וכיון שכן שוז הדרח ק"י התוס' לדוכתא, חמנס הצחנו לעיל דע"כ ל"ה דס"ס עדיף מרוז רק חס נאמר דחפי' היכי דאיכא לצרורי ננהי ס"ס, חכן חס נאמר דל"נ ס"ס היכי דאיכא לצרורי לא עדיף ס"ס מרוז, ונחן דלא חזיל צתר רוזא ה"ה דל"ל ס"ס. והנה כצר כתצתי לעיל דרצח דס"ל דס"ט צרה"ר ח"ל לטבול

(ז) **ובעיקר** הדבר אם אמרינן אין שבות במקדש במקום שאפשר לעשות צלי שבות, ולפע"ד דזה תליא בזה שהארכנו לעיל, אם במקום דאיכא לזרורי מהני ס"ס. דאם נאמר דל"מ ס"ס איכא דאיכא לזרורי ואזינן דאף דס"ס מותר מ"מ היכי דאפשר להגלל שלא לצוא לידי זה כגון שאפשר לזרורי ל"מ ס"ס, ה"ה ד"ל דאף דהתירה התורה שבות במקדש מ"מ זה רק אם אין לנו ענה אחרת, אבל אם מכל לעשות בלא שבות שוב ל"ה אין שבות במקדש. אמנס אם נאמר דמהני ס"ס אף היכי דאיכא לזרורי ה"ה ד"ל דאמרינן אין שבות במקדש חפ"י היכי דאפשר לעשות בלא שבות. ואם כגיס הדברים האלה יש להסביר בזה באופן אחר דברי הש"ס בחולין שהבאתי לעיל, דרצח ס"ל דהא דתנן השקו את התמיד בכוס של זהב הוה גזמנא ושמואל ס"ל דל"ה גזמנא, ודקדקנו למעלה להבין באיזהו סברא נחלקו. ועפ"י דברנו חלה י"ל דהנה כבר כתבתי למעלה דאם ה"י בודקין את הריאה במקדש י"ל דל"ה גזמנא כיון דההשקאה ה"י לורך הקרבן, ושייך לומר אין עניות במקום עשירות, אבל אם ה"י בודקין את הריאה ע"כ הוה גזמנא. ולכאורה ה"י לנו לומר דאין בודקין כיון דאין שבות במקדש, אמנס כיון דאפשר לעשות צלי שבות שוב ל"ה אין שבות במקדש, וזה דוקא אם ל"מ ס"ס היכי דאיכא לזרורי וכדאמנן. והנה צפי ט"י שטות להגאון מהר"ך ראזניס ז"ל הביאו מו"ז הגאון מאוה"ג שליט"ה בספרו חת"ה סי' ס' אות ה' העיר דדבר זה חי מהני ס"ס במקום דיב לזרורי או לא במחלוקת שנוי בהא דאמרינן צע"ז דף ל"ז חי ספק טומאה צר"ה לריך לטבול או לא, דאם נאמר דלריך לטבול ח"כ אזינן דאף דהקילה התורה צר"ה, זה דוקא היכי דלא אפשר כגון צטהרות דל"מ טבילה, אבל בגברא דמהני טבילה לא סמכינן אספיקא ולריך לטבול, וה"ה צס"ס במקום איסור דהוה כמו ספק אחד צרה"ר י"ל ג"כ דהיכי דאיכא לזרורי ויש ענה לנאת מן הספק ל"מ ס"ס וכנ"ל, אבל למי"ד דח"ל לטבול ה"ה ד"ל דמהני ס"ס חפ"י היכי דאיכא לזרורי עיי"ש ולפי"ז רצח דמוקי צע"ז שם להא דהעיד יוסי בן יועזר על דיקרב למיתה מנחא דכונתו על ס"ט צרה"ר טהור, וס"ל דהלכה ומורינן בן, וע"כ ס"ל דח"ל לטבול עיי"ש מהני לדידי' ס"ס אף היכי דאיכא לזרורי ונמילא אמרינן ג"כ אין שבות במקדש חפ"י היכי שאפשר לעשות בלא שבות, ולכן שפיר אמר רצח דהוה גזמנא דלשטתו לא ה"י בודקין את הריאה במקדש ול"ה לורך קרבן ולכן ל"ש לומר אין עניות במקום עשירות וכנ"ל, אבל שמואל יסבור דל"מ ס"ס היכי דאיכא לזרורי, (ויש להוכיח בן לפ"מ שחדש מו"ז שליט"ה בספרו שם דע"כ ל"מ ס"ס היכי דאיכא לזרורי רק אם נאמר כשעת הר"ש מפלוגי דרוב ל"ה רק מטעם שהתירה התורה הספק

י"ל דע"כ לה שייך לומר כסצרת התוס' דהשקאה היתה צאמת בכלי
 זהב, משום דאין עניות צמקוס עשירות רק אם נאמר דתכלית ההשקאה
 היתה כמ"ש הש"ך משום סירכות והוא לורך הקרבן ויתכן לומר אין
 עניות צמקוס עשירות. אבל אם נאמר דלכן השקו את התמיד כדי שיהי'
 נוה להפשיט העור וא"כ ל"ה ההשקאה לורך לקרבן כלל דהעור הוא של הכהנים
 ושבו ל"ש לומר כסצרת התוס' הג"ל וע"כ הא דקתני השקו את התמיד בכלי זהב
 הוא גזמא וכנ"ל. וז"צ צסצרה וכ"כ גם הגאון מהרש"ק זל"ה צספרו
 טוב טעם ודעת תניינא סי' ל"ה. והנה לכאורה לה נכל לומר דטעם
 ההשקאה היה צתמיד כדי שיתנתקו הסירכות צריאה, דהרי צקדשים לה
 הי' נחון כלל לצדוק הריאה ח"כ מאי חיכפת לן אם יתנתקו הסירכות
 או לה, ועכ"ל דסיבת ההשקאה היתה להקל ההפשיטה של העור כפירש"י
 הג"ל. אכן אם נאמר כדברי הריצ"ש הג"ל דגם צקדשים הי' צודקין את
 הריאה ח"כ שבו גם צקדשים י"ל כסצרת הש"ך הג"ל דלכן הי' משקין
 קודם שהיטעו כדי שיתנתקו הסירכות צעת צדיקת הריאה וכאמור.
 וכבר כתבתי למעלה דלכאורה י"ל דצקדשים ח"ל לצדוק הריאה, כיון
 דאין שבות צמקדש ודחינן ל"י כיון דאפשר צלה שבות ל"ה אין שבות
 צמקדש, אכן כתבתי דזה דוקא למאן דס"ל טומאה דחוי' צליצור אבל
 מאן דס"ל טומאה הותרה צליצור ואין מהלורך לחזור אחרי כהנים עהורים
 ה"ה דאמרינן אין שבות צמקדש חפ"י היכי דאפשר לעשות צלה שבות
 וכנ"ל. ומעתה י"ל דרצח ושמואל דפליגי חי השקאת התמיד הי' ממש
 בכלי זהב או ל"ה רק גזמא אזלי לשטתיה, לפי המצואר צגמי יומא ו'
 ע"צ אמר רב תחליפה משנתי' דרצח זאת חומרת טומאת הנות הותרה
 היה צליצור ועיין צתוס' שם ד"ה אמר שכי דאף דצוצחים ל"ג מצואר
 דרצח ס"ל טומאה דחוי' צליצור מ"מ זה דוקא לענין פסה דל"ה לגמרי
 צקרבן ליצור עי"ש וכיון דס"ל לרצח טומאה הותרה צליצור ממילא ס"ל
 דאין שבות צמקדש חפ"י היכי דאפשר לעשות צלה שבות ושבו לה הי'
 לריך לדדי' לצדוק הריאה צמקדש וכנ"ל וע"כ לה השקו את התמיד
 רק כדי שתהא נוה להפשיט העור ולכן ס"ל דהא דתנן השקו את
 התמיד בכלי זהב הוא גזמא, דלשטתו ל"ש לומר אין עניות צמקוס
 עשירות כיון דלדידי' לה היתה ההשקאה לורך לקרבן כלל וכדאמרו.
 אבל שמואל ס"ל כהילכתא דטומאה דחוי' צליצור וא"כ צמקוס שאפשר
 לעשות צלה שבות, ל"ה אין שבות צמקדש, ושבו הי' לריך לצדוק הריאה
 צמקדש, וא"כ הוא ההשקאה לורך לקרבן, כדי שיתנתקו הסירכות
 צצריאה, ולכן ס"ל דל"ה גזמא הא דתנן השקו בכלי זהב דלדידי'
 הוא זאת לורך לקרבן ושבו י"ל אין עניות צמקוס עשירות וכאמור וזה
 ענין נחמד.

שבות צמקדש, והוכיח כן מנהג דאמרינן דאם הי' כ"ג זקן או חולה מלצנין עשיות של צדול ולמחר נטילין אותו לתוך המים וכו' משום דאין שבות צמקדש, וכאן הרי נוכל לעשות זאת מוצלעדי השבות כגון להחם מים מע"ש ולתת אותם למחר לתוך המקוה וע"כ דאין שבות צמקדש חפ"י צמקדש שאפשר לעשות צלי שבות עיי"ש ולדברי הגמ"מ שוב י"ל דצמקדש ח"ל לצדוק הריאה דאין שבות צמקדש וכנ"ל ועי' בשעה"מ פ"ב מ"ה שבת נו"ש צענין הזה, ובספר קהלת יעקב חלגזי צקונטרוס תוספות דרצנן אות ג' הקשה על דברי הגמ"מ הכ"ל, מנהג דאמרינן ציומא דק' ז' דאם טוונאה הותרה צליצור אז חפ"י איכא טהורים צהאי צית אז ואפשר למיעצד צטהורים מ"מ עצדי טונאים ואנאי לה ציומא ג"כ הכי דחפ"י צמקדש שאפשר לעשות צלי השבות ג"כ אין שבות צמקדש חכן צאמת לק"מ דהרי חכן ס"ל טוונאה דחוי צליצור ואי איכא טהורים עצדי טהורים וה"ה די"ל דל"ה אין שבות צמקדש היכי שאפשר לעשות צלי שבות ודומה לזה מנאנו צכ"מ צרפ"צ מהי שבת דקיי"ל שבת דחוי חלל חולה כמו דס"ל דטוונאה דחוי צליצור עיי"ש. וה"ה די"ל דאין שבות צמקדש ל"ה רק ע"ל הדחוי כמו טוונאה ולכן ל"ש למימר כן רק צמקדש שא"ה לעשות צלי שבות חלל לה היכי דאפשר לעשות צלח שבות וכנ"ל חכן לפ"ז ילח לנו דלמאן דס"ל טוונאה הותרה צליצור לדידי' ח"ש צמקדש חפ"י היכי דאפשר צלח שבות וא"כ זכינו לדין דצרת הגמ"מ הכ"ל צענין אין שבות צמקדש תהי' תלוי' צמחלוקת אי טוונאה דחוי הוא צליצור או הותרה וכאשר אמרנו למעלה.

(טז) **וַנְרַיִךְ** צזה להבין דברי חז"ל צחולין ל' ע"צ תפוח הי' צאמנע המוצה פעמים הי' עליו כש"ש מאות כור אמר רצח גוונאה השקו התמיד צכוס של זהב אמר רצח גוונאה וכו' והדר אמר הש"ס אמר ר' ילחק צר נחנני אמר שמואל צשלשה מוקומות דצרו חכמים לשון הואי ואלו הן תפוח גפן ופרוכת וכו' והעירו צתוס' ד"ה צשלשה מוקומות מדוע לה מנה גם הא דהשקו את התמיד צכוס של זהב צתוך הדצרים אשר דצרו חז"ל לשון הואי ות"י דזה ל"ה לדידי' גוונאה רק צאמת השקו צכוס של זהב דאין עניות צמקדש עשירות עיי"ש, ויש להבין צחזוהו צצרה נחלקו ומדוע לרצח הא דהשקו התמיד צכוס של זהב הוה גוונאה ולשמואל ל"ה גוונאה להכ"ל י"ל צדרך נחמד דהנה רש"י פ"י השקו את התמיד כשבאין לשוחטו נשקין אותו והוא נוה להפשיט. וזה מתאים עם דברי הגמ"מ צצ"י מ' נילתה חגב חורחא קנ"ל דלשקי חניש צהמתו והדר לשחוט משום סירכא דנשכא ופירש"י שם שתיחא נוה להפשיטה עיי"ש, חנוס הש"ך צסי' ל"ט ס"ק ל"ב פירש משום סירכא דנשכא, היינו משום סירכות מנש, כי הסירכות צריאה נמתקות ע"י ההשקאה עיי"ש ולפוס ריה"ט

לכן חשו חכמים פן יצוהו לטעות הצל לעשותו ע"י שינוי קצת כאשר עשה ר"ג כגון ללנותו על האסכלא גם חכמים מוודים דרצוי לעשות כן, לכן שינוי בש"ס בדקדוק לשונם ויאמרו כי שלחו לתודום הרומי שרצוי הוא לנידוי מפני שמאכיל את ישראל כעין קדשים בחוץ והיינו כי ח"ף חס לא ידומה מטעם הגדי מכל וכל למעשה הפסח ויהי חזוהו שינוי מ"מ כיון דבכלל דומה הוא לפסח עדיין אתי למיטעי ושוב לא הועיל ר"ג מאומה בזה שום ללנותו על האסכלא לשינוי דעדיין יצוהו לדי טעות ויאמרו שאוכל קדשים בחוץ, והצן בדברים כי נכונים המה.

(טו) הדרין לקמייתא. הנה רחיתי בפלתי סי' ז"ה אות ה' שהעיר לר"נ דחייש למיעוטי ח"ך דאפשר לשחוט בהמה של קדשים ה"ל לריך לבדוק הריאה דהוא מיעוט השכיה ובמקדש ה"ל לבדוק משום הקריבהו נ"ל לפחתך עיי"ש ובחידושי כתבתי להעיר מדוע הקשה רק מריאה הרי לר"נ לא חיבת לן חס המיעוט שכיה חו לא דהוא חושש למיעוט בכ"מ וה"כ ה"י לו לבדוק כל ה"ה טרפות ובמקדש ה"ל לבדוק כ"ל וזוה לא יהי שייך סדרת הפלתי שהעלה שמה דע"כ ל"ה דרך כבוד לגזיה לבדוק רק במקום שריך לבדוק כל הבהמה מכפ"ל עד חטמה הצל לבדוק במקום אחד ל"ה גמ"ה דלר"נ לריך בחמת לבדוק כל הבהמה. וי"ל דלחוש לכל ה"ה טרפות הוה מיעוטי דמיעוטי וגם ר"נ לא חייש עיי' תוס' חולין פ"ו ע"ב ד"ה סמוך ולכן לא הקשה רק מריאה דהוה מיעוט השכיה. חמוס לפ"ו יקשה גם לדין דחולין צתר רוב ומ"מ נקטינן דריאה לריכה צדיקה כמזוחר בש"ע ובפוסקים ח"כ במקדש היכי עבדינן וי"ל לפנ"ש הש"ך צסי' ל"ט ס"ק ג' וס"ק ה' דה"ל דריאה לריכה צדיקה ל"ה רק דרצנן ח"כ במקדש דחין שבות נאסר ממילא ח"ל לבדוק הריאה. — והנה הלום רחיתי צריצ"ש סי' קס"ג שהאריך בענין הזה ח"י במקדש ה"י צודקין הריאה ור"ה לומר ג"כ כסברא ה"ל דחין שבות במקדש ולצסוף דהה זאת וכי דחין שבות במקדש ל"ש רק במקום שאסרו חכמים משום גזירה והרחקה ועיי' י"ל דכהנים זריזין הן וכו', הצל במקום שאסרו חכמים משום חשש היסור חס בחולין לריך להחמיר ק"ו במקדשין עיי"ש ח"ן גם לצר מן דין ל"ש לומר בצדיקת הריאה חין שבות במקדש לפי המזוחר בכ"מ סוף פ"ה מ"ה בית הבחירה דלכן לא ה"י צודקין בנרות בליל ש"ק ח"ף דחין שבות במקדש מ"מ כיון דאפשר בנרות הדלוקים מע"ש ל"ה חין שבות במקדש עיי"ש ח"כ ה"ה הכ"ל צריאה דאפשר לבדוק ואז לא נלטרך לצוה לדי שבות ממילא ל"ה חין שבות במקדש. ח"ן ממל"מ שם חולק עיי' וס"ל דאפי' היכי דאפשר לעשות בלה שבות ג"כ אמרינן חין שבות

שאתה מאכיל את בני ישראל קדשים בחוץ ע"י צילה שם כ"ג ע"ה
 ופסחים כ"ג. ומדייק צמתניתין מדקאמר ר"ג לטבי עדו שיללה לו את
 הפסה היינו הגדי מקולס על האסקלה והשז זאת לשינוי והבדל מפסה
 חמיית ש"מ דפסה גופי' חין זולין על האסקלה. (ועי' פיה"מ לרמב"ם
 פ"ה מנזיר נ"ה וצתו"ט שם דצנוקוס דחין נפ"מ לדינא רשאין לפרש
 פ"ה אחר צמתניתין נוסף על פי' הגמרא) — וקולת יש להציא סמוכין
 לזה מדקאמר ר"ג לא וללה לי את הפסה ואם היתה כונתו על פסה
 ממש אמאי לא אמר לא ושחוט לי את הפסה, וכמו דאיתא בש"ס
 דפסחים פ"ה מטעה צמולך ומלכה שאמרו לעצדיהם לאו ושחטו עלינו
 את הפסה, וע"כ דלא מפסה ממש הי' המדובר רק מגדי מקולס ור"ג
 צלותו לטבי עדו שיללה לו את הפסה לא היתה כונתו לזוות לו הכנת
 הגדי הנהוג דזאת ידע טבי מעלמו רק כל כונתו היתה ללמדו אך
 יתנהג צלילית הגדי לנען יהי' חזוהו היכר צינו וצין פסה ממש והיינו
 כי יללהו על האסקלה וכאמור.

ובספרי על מס' ברכות (ה' יזכני לגומרו ולהוליאו לחור) אמרתי
 בזה פרפרת נאה לישב דקדוק אחד שהערתי, דש"ס
 דפסחים כ"ג איתא חר"י תודוס איש רוני הגהי' את בני רוני לאכול
 גזיים מקולסים צילי' פסה שלחו לו חילמלה תודוס אתה גזרנו עליך
 נידוי שאתה מאכיל את ישראל קדשים בחוץ, קדשים ס"ד חלה חימא
 קרוב אתה להאכיל את ישראל קדשים בחוץ, ובש"ס דצילה כ"ג על הא'
 דאיתא שם דר"ג הגהי' לאכול גדי מקולס צילי' פסה מציא ג"כ הך
 מינמרא דר"י מתודוס הרוני וכן הך קושיא קדשים ס"ד ומשני כעין
 קדשים עיי"ש. ויש להצין מדוע שינה הש"ס לשונו וצפסחים תירץ על
 הקי' הזאת קרוב אתה להאכיל את ישראל קדשים בחוץ וצילה תירץ
 כעין קדשים הלא דבר הוא? להנ"ל הדבר כמין חומר. דהנה תודוס
 הרוני אשר הגהי' לאכול גדי מקולס צילי' פסה לא הי' מדקדק לללותו
 על האסקלה לנען יהי' לשינוי מפסה ממש, וא"כ סדר ועריכת הגדי
 מקולס הי' ממש כסדר ועריכת הפסה ושפיר שלחו לו הלא צעשותך כן
 קרוב אתה להאכיל את ישראל קדשים בחוץ כי הרואה יטעה ויאמר
 דזה פסה ממש ושחטין אותו מנחון. — חולם בש"ס דצילה קאי על
 ר"ג, ור"ג צמנת הי' מדקדק לללות את הפסה על האסקלה ומניח לא
 הי' נראה כפסה ממש, וא"כ כאשר ראו בש"ס לדבר. צגות המנהג הזה
 ולהוכיח כי חין רוח חכמים נחה צו ממשלחו לתודוס הרוני שהגהי'
 כי ראוי הוא לנידוי מפני שמאכיל את ישראל קדשים בחוץ לא ראו לומר
 דשלחו לו דראוי הוא לנידוי מפני שקרוב היא להאכיל את ישראל קדשים
 בחוץ דלא הי' ממש דרך מפני שעשה הגדי ממש כהלכות הפסה וכאורתו
 לכן

הגאון מהר"ך חיות בסנהדרין שם שהציה בשם תוס' רבינו פרץ מוציא
 בשבטמ"ק בסוף סי' הנדרי' והיי' דב'חמת ח'ין הכונה בש"ס שם ר"ג
 דיבנה רק ר"ג הזקן ומ"ש בש"ס דילמא' ב'תר דעברוהו ח'ין הכונה דעברו
 לר"ג מנשיח'ותו ומינו אחר במקומו אשר לו יהי' המדובר מר"ג דיבנה
 כפי' רש"י ותוס' רק הכונה ב'תר דעברו את' החודש שלה שבפי ר"ג
 וקאי' חדלעיל מיני' מעשה בר"ג שהלך ליטול רשות לשלטון ועברו צ"ד
 את' החודש ע"מ שירלה נשיא ולכן כתב בחנפי' הדבר'ו כי הוא לא' ה'י'
 בחמת רק סניף' אבל לא' מחמת ענותותו כתב בן זוה' פירוש נהמד.

(ד) **ר' עירי'** פסחים פ"ה ע"ב מעשה במלך ומלכה שאמרו לעבדיהם
 לאו ובהטו עלינו את הפסח וכו' צאו ושאלו את ר"ג וכו'
 וקשה לפנ"ש התוס' ב'דה' ו' ע"ב תד"ה בשפתו דר"ג סתם
 המזכר בש"ס הוא ר"ג דיבנה דחילו ר"ג הזקן לא' יבנה בשום מקום
 בשם ר"ג סתם רק בשם ר"ג הזקן ע"י"ש ור"ג דיבנה ה'י' לאחר החורבן
 וא"ך יתכן שימנו יקריבו הפסח. וע"י בתשב"ץ בפירושו על הגדת פסח
 הנקרא בשם יבין שמועה שהקשה בן על' הא' דאמר ר"ג כל' שלה אמר
 ג' דברים אלו בפסח לא' ילא' ידי חובתו ע"י פסחים קט"ז ע"ה ותמה
 פסח בימי ר"ג מי הוא? וכמו בן תמה על' הא' דחיתא שם בדף ע"ד
 ע"ה מעשה בר"ג שאמר לטבי עבדו לא' וללה לי את הפסח על
 האסכלא והרי ר"ג אדונו של טבי הוא ר"ג דיבנה ובימיו מי הוא פסח.
 וע"י בתשובות יעב"ץ ח"ה סי' פ"ז שהחליט ג"כ מכה קוביות חלה דהקריבו
 קרבן פסח גם לאחר החורבן וכדברינו למעלה. וע"י בהגהות רש"י
 פסחים ע"ד שם שהעיר בישוב הק"י הנ"ל ח"ך אמר ר"ג לטבי עבדו
 שללה לו את הפסח הרי בימיו לא' ה'י' פסח דח'ין הכונה פה פסח
 ממש רק גדי מקולס שהגה"ג ר"ג לאכול זילי פסחים כדחיתא בש"ס
 ב'לה כ"ב ע"ב, ח"ך הוא (היינו ר"ג) אמר עובין גדי מקולס זילי פסחים
 ע"י"ש בפירוש' זכר למקדש שכתוב בו על כרעיו ועל קרבו ע"י"ש, ומחמת
 חציבותו ה'י' מוכנה אותו בשם פסח. — ומישב צוה ק"י הש"ס שהקשו
 על הא' דאמרינן ב'מתייתין ח'ין לולין את הפסח לא' על' השפוד ולא' על'
 האסכלא ח"ר לדוק מעשה בר"ג שאמר לטבי עבדו לא' וללה לנו את
 הפסח על' האסכלא ומקשה הש"ס בדף ע"ה מעשה לסתור— ולאכול זיל'
 בדף זה דב'חמת בפסח חסור לללות על' האסכלא ור"ג ש'וה לללות על'
 האסכלא היינו טעמא מ'שום דב'כונה ר'ה' לשנות לליית הגדי מקולס
 שהגה"ג לאכול זילי פסח מזליית הפסח האמתי למען לא' יהי' נראה
 כשוקט קדשים בחון ובאשר אמרו לתודוס שהגה"ג ג"כ לאכול
 גדי מקולס זילי פסח ושלחו לו חילמנא' תודוס אתה גזרני על'ך ידוי
 שחתה

לי מנאחן להביא ראיה, למה שכתבו המזקרים, דגם שנות מספר אחר
 החורבן, רגילים היו לעלות לירושלים ולהקריב שנה קרצנות, ועי' בסדר
 הדורות אות ר"מ שהביא דר"מנו היו עולה לירושלים בכל רגל עיי"ש
 מעשה נורא שקרה לו בהתארחו אלל יהודה הטובה. ולאזהרו לורך עלה
 חס לה להקריב שנה קרצנות. וח"כ שפיר נקשה הש"ס חי לה חכל ר"מ
 זשרה חיך חכל פסה וקדשים הרי הוא רגיל היו לעלות לירושלים ולהקריב
 שנה קרצנות, וחס לה היו חוכלס לחזוהו לורך הקריבס ולפ"ן יהי
 הפירוש בדברי הש"ס, וכ"ת ה"ג פסה וקדשים נח"ל כחילו מרננו על
 ענין ידוע, דר"מנו היו רגיל לחכול פסה וקדשים וחס לחומר דגם היכי
 דלה אפשר חייס למיעוטי לה חו"ל לחכול. — וצוה יב ליבב מה דתנני
 לי טובה נדוע כשרלה הש"ס להביא ראיה דהיכי דלה אפשר שחני דח"כ
 נחן דחייס למיעוטי חיך יחכל זשר למה הזכיר רק חת ר"מנו הרי
 מלכד ר"מנו חיכה גם שחר מ"ד דחייס למיעוטי כמו ר"ע ור"ט דקאמרי
 זנוכות זו ע"ה חילו היינו בסנהדרין לה נהרג חדם נעולס דחייכי
 למיעוטי, רש"ג חייס למיעוטה עי' שבת קל"ה וצבורות כ"ג, ר' יוסף
 חייס למיעוטי עי' יבנות ס"ז דס"ל דעובר חוסר העצדים לחכול זחרומה
 וחמרינן זש"ס שס דחייס למיעוטי ועוד, וח"כ נדוע לה הביא הש"ס
 ראיה נחחד מהס זשגס כי נמלה זימיהס דקשוי טובה מר"מנו כמו ר"ע
 שהי רבו של ר"מנו וכנ"ל. ועס החומר ככון נחך דנשחר חכמים לה
 היו יכול הש"ס להביא ראיה די"ל דח"כ דלה חכלו זשר וליכה למינו
 כדחייט הש"ס פסה וקדשים מחי ח"ל דהרי זימיהס לה היו פסה וקדשים
 כי כלס היו לחחר החורבן חכל מר"מנו שפיר מדויק הש"ס דהרי זר"מנו
 ננינו שהי עולה לרגל ונקריב קרצנות כדזרינו למעלה זשס סדה"ה,
 ושז קשיה פסה וקדשים נח"ל וע"כ דהיכי דלה אפשר שחני והבן. —
 ועי' סנהדרין י"ח ע"ז נעשה זר"ג שהי יושב ע"ג נעלה זחר הבית
 והי יוחנן סופר הלז עומד ע"ג וכו' ח"ל עול חגרתה חדא וכתוז וכו'
 מהודענה לכון דגזוליה רכיבין וחיינריה ערקין וכו' ושפרח מילתה זחנפאי וזחנפי
 חזירי וחוספת על שתה דח תלתין יומה דילמנה זחר דעזרוהו ופירש"י אחר שעזרו
 חת ר"ג מנשיאותו וכו' זר"ן בחידושיו לסנהדרין ונייהו שזעיקן זזה ר"ג המזכר
 כחן חינו ר"ג הזקן שהי זזמן הבית רק ר"ג דיבנה זקנו של רבינו
 הקדוש והי ר"ג זימי ר' יהושע חשר עזרוהו מפני נחלקותו ונינו
 רח"ע עמו והוא היו אחר החורבן וקשה חיך היו שולה דגזוליה רכיבין
 וחיינריה ערקין והרי זימיו לה היו קרצן פסה וקייני זבים ויולדת
 ותי דגס לחחר החורבן היו נוסתכלים בדברים הלזריכים חולי היו זבהנ"ק
 קייס כדי שחס יבנה הבית יהי העניינים זרורים על מכוונס עיי"ש
 ולהכ"ל דגס לחחר החורבן הקריבו קרצנות ניחא זפשיטות. ועי' זשהכות

ובכה"ג מחייב גם משום יוה"כ בכזית, וע"כ דהש"ס קאי בספר' דאף
 באכל מידי דאיסורא ציוה"כ הינו חייב רק בצכותצת וגסתרו דברימו.
 והרבה יש לדבר בפרט זה ואין עת האסף פה.

(יב) **ומרי** דברי בהך עיניה דשלכ"א זכור חזכור מה שנשאלתי זה
 שנים אחדות במכתב מאת ידידי הרב ההריף ובקי
 מו"ה עקיבא סופר ז"י מסטאגילאוו בנה שראה בספרי האחרונים
 שהעלו בטעם הדבר דמלות לאו ליהנות ניתנו דהנהגה ע"י המנזה הוה
 שלכ"ה וגמלא לפ"י דבכל מקום דשלכ"ה חסור ל"ש לומר מנל"ה, וע"ז
 הקשה הרי צ"ש דר"ה כ"ה אמרינן בשופר של ע"ז לא יתקע ואם
 תקע ילא ואמרינן צ"ש שם הטעם דמנל"ה, וצ"ע הרי גם שלכ"ה
 חסור במ"ש התוס' צ"ע י"א ע"צ ד"ה הלא וע"י תוס' פסחים כ"ו ד"ה
 שאני היכל. — ואנכי השצתי לו דיש לתרץ קישיתו בדרך פלפול עפ"י
 דברי התוס' צ"ה שם ד"ה אמר ר"י שהצ"הו צ"ש ר"ה לגרוס צ"ש
 שם אמר רבא שופר של ע"ז לא יתקע ואם תקע ילא, ורבא לשטתו
 יש להוכיח דס"ל גם צ"ע שלכ"ה מותר. דהרי עיקר הטעם דצ"ע שלכ"ה
 חסור כתבו התוס' בפסחים וצ"ע שם משום דלא כתיב גבי לשון אכילה
 ואע"ג דכתיב אשר הלכ זבחימו יאכלו מ"מ כיון דלא מוזכר אכילה בגופה
 לכן חסור אף שלכ"ה, ומעתה לפי מה שחידש במהרש"א פסחים כ"ו ד"ה
 שאני היכל דרבא פליג על אצ"י וס"ל דצ"ה אף דלא כתיב אכילה בגופה
 מ"מ כיון דילפינן מנבילה ונבילה כתיב אכילה לכן מותר שלכ"ה אף
 בצ"ה עיי"ש, א"כ ע"כ לרבא גם צ"ע שלכ"ה מותר, דלדידי ל"צ שיהי
 נכתב אכילה בגופה וכיון דע"ז איתקש לזבה וזבה כתיב לשון אכילה
 אשר הלכ זבחימו יאכלו מנבילה גם צ"ע לא חסור שלכ"ה ולכן שפיר
 אמר דשופר של ע"ז אס תקע ילא דמנל"ה וכנ"ל.

(יג) **עודני** עומד שם בצוגי'ה דחולין י"א העיר עוד על פרט אחד
 הראוי לתת עליו לב צה"ה דמקשה הש"ס ור"מ וכו' היאך
 אכל צשרא וכ"ת ה"ג פסח וקדשים מא"ל, ומשמע מלשון הש"ס דהק"י
 הוה על ר"מ גופי' היאך אכל פסח וקדשים וע"י רש"י שם ד"ה פסח
 שכי וז"ל הלא ודאי אכל (פסח וקדשים) דסמיך ארובה עיי"ש ומוכח
 דכל השקלא וטריא של הש"ס היא על ר"מ גופי' היאך אכל פסח וקדשים.
 וזה תמוה מאד דהרי ר"מ הי' לאחר החורבן עובד ע"י ר"ה י"ט וכ"ת
 ה"ג צומן שציהנ"ק קיים והא יהודה בן שמוע תלמידו של ר"מ ור"מ
 צתר הכי הוה, וע"י יבמות ס"ב ע"ב וקב"ה ע"א דר"מ הי' תלמיד לר"ע,
 ור"ע נהרג ל"ב שנים אחר החורבן כידוע וע"י גטין כ"ו ע"א דר"מ הי'
 מורע בירון קיסר שבימיו נהרצ הבית עיי"ש. וא"כ בימי ר"מ לא נמלאו
 כלל פסח וקדשים, ומה זה מתפלא הש"ס איך אכל אותם. — והי' נראה

תפלין הוה קשר לענין שבת, וזוה יתישבו כל הקושיות שהקשה בשעה"מ
 ה' יסוה"ת על דברי הגמל"מ הנ"ל דמוקיימין הגמלוה גם שלכ"ה והדברים
 עתיקין.

רע"ג כריתות י"ה ע"ב, ה"ל רבא בר חזק לרבי, מה חילו הכל חלב
 כזית שחרית ציוס"כ וכזית חלב צמנחה ציוס"כ, ה"ג דמחייב שתי
 הטאות וכו' והקשו בתוס' ד"ה ה"ל למה נקיט חלב ולא נקיט מילתא
 דהיתרא והייז קרבן מנחם יוס"כ עלמא, ותיירא דיוס"כ שיטורו להתייז
 עליו ככותבת, והוא נקיט כזית שהוא פחות מכותבת, ולכן תני חלב
 עיי"ש ורזיס ראו כן תמנה דעדיין קשה למה צאמת נקיט רק כזית,
 ויתחייב מנחם חלב ליתני ככותבת ויתחייב מנחם יוס"כ, הרי רבא בר
 חזק ר"ה רק ל"יר לנו חופן שתה"י ידיעת ספק מחלקת ח"כ מאי
 חיכפת לנו ח"ס י"ה הנדובר מחיסור חלב דשיטורו כזית או מחיסור
 יוס"כ דשיטורו ככותבת. — ועפ"י דרכינו למעלה נאמר דרבא בר חזק
 שהקשה ק"י ר"ה חגב אורחא להשמיענו חידוש אהה דע"כ לא צעיק
 ציוס"כ ככותבת להתייז עליו רק ח"ס יאכל מידי דהיתרא, אבל ח"ס
 יאכל מידי דחיסורא יתייז מנחם יוס"כ חף כזית דמינו דחביב חכילה
 להתייז עליו מנחם החיסור השני חביב ג"כ חכילה לענין יוס"כ, וכמו
 דחיתא בש"ס דצבת ל"ה המוצא למעלה בדברינו לענין זרק כזית לבית
 טמא דחייב דמינו דחביב שיטור לענין טומאה חביב נמי לענין שבת.
 וה"ל דקאמר מה חילו הכל חלב כזית שחרית ציוס"כ וכו' ה"ג דמחייב
 חין כונתו דחייב מנחם חלב רק כונתו צאמת דחייב מנחם יוס"כ
 והשמיעין חגב אורחא דצבגון ד"ה שאכל חלב יתייז מנחם יוס"כ חף
 כזית, וזה י"ה צאמת סברת התוס' שכי' וז"ל ה"ל דנקט חלב שחרית
 ציוס"כ ולא נקיט מילתא דהיתרא והייז קרבן עשור יוס"כ עלמא דחיסור
 בחכילה דח"כ לריך למינקט ככותבת שהוא שיטור חכילה יוס"כ ונקיט
 שיטור זוטא ולכך נקיט חלב שהוא פחות עכ"ל כונתם כמו שכתבתי
 דכל שיטורי יוס"כ המה ככותבת, והוא ר"ה להשמיענו שיטור זוטא,
 היינו כי גם בשיטור זוטא משכחת חופן שיתחייב ציוס"כ, לכך נקיט
 חלב דצחובל חלב ציוס"כ הייז גם כזית מנחם יוס"כ מטעם מינו
 וכדאמרן. — חולם יש לשדות נרגא בזה מדברי הש"ס בכריתות י"ד
 ע"ה דמקשה על ה"ל דקאמר צמנתיין יש חובל חכילה אחת וחייב
 עליו חרבעה הטאות טמא שאכל חלב וה"י יותר מן המוקדשין ציוס"כ
 וכו' ונתני ה' הטאות וכגון דאכל כזית פיגול ומשני כזית אחד קמיירי
 בשני זתיס לא קמיירי (ויותר ופיגול צד זית לא משכחת לה) ומקשה
 ולא וה"ל קתני יוס"כ וציוס"כ ככותבת הוא דמחייב וכותבת חית צ"י
 שני זתיס ולדברינו מאי נקשה הרי שס מיירי שאכל חלב ויותר ציוס"כ

הגידין שכי' וז"ל הרי הן כצמר ונימנין עליהן צפסה ויוגה ידי חובתו. ואם נאמר דצפסה בעינן למשחה לגדולה כדרך שהמלכים חובלין אך יעלה על הדעת שילאו ידי חובתן בגידין וכי דרבן של מלכים לאכול גידין וע"כ דצפסה ל"צ למשחה. ואם נאמר דצפסה ל"צ למשחה י"ל פרפרת נאה להסביר דברי הש"ס שאנחנו עוסקים בעת צביאורס דמקשה אם נאמר דר"מ לא חבל בישראל פסה וקדשים היאך חבל. ויש לדקדק קלת וכי זוטרם היא הקוביא נפסה אשר על כל איש יהודי החיוצ לעשותו עד כי הולרכו בש"ס להוסיף ולהקשות גם מנאחר קדשים וכבר רמזנו לעיל על זה. — להג"ל הענין נהמד דמפסה גופי' לא היתה הקי' חזקה כ"כ די"ל דצחמת לא חבל ר"מ בישראל ופסה חבל שלכ"ה דצפסה ל"צ למשחה וכ"ל ולכן הוסיף הש"ס והקשה גם מנאחר קדשים אשר זהם בעינן למשחה. ולא הוי יכול לאכול שלכ"ה ושוצ קשיא אך חבל חותם ר"מ. — וזה נכון ע"ד החידוד. — ויש לעיין אם החיוצ דלמשחה בכלל שייך ג"כ חלל זר האוכל שלמים. כי לפוס ריהטא משמע דהחיוצ ל"ש רק צכהים דקרה צכהים כתיב חולם מרש"י פסחים י"ט ע"ה מוכח דצור האוכל שלמים איבא ג"כ מ"ע דאכילת קדשים וע"י מנחת חינוך מגלה ק"צ וצ"ל"ה צילה י"ט מ"ש בזה ולפי"ז יש ללמד ולומר דאכילת שלמים ע"י הצעלים השיבא כאכילת כהנים לענין למשחה. ומדברי רש"י בצפסחים הג"ל דצפסה שייך למשחה מוכח ג"כ דאפי' צור שייך למשחה ולאו דוקא צכהים והדבר לריך תלמוד וע"י צס' בית ילחק למו"ז הגאון שליט"ה צח"ה"ע ח"ר סי' קל"צ צהגהה הגדפס ממני כמה נעתי קלת בענינים החלה, וכאן נשנה הענין בצביל כמה דברים שנתחדשו בו.

(יא) **ובעיקר** הקי' אשר הקשיתי למועלה דילמא חבל ר"מ פסה וקדשים שלכ"ה י"ל דהרי עיקר הטעם דשלכ"ה אינו חסור הוא משום דלא השיב אכילה צבך, ואם נאמר דהשיב אכילה לענין קיום המנוה ה"ה דהשיבא אכילה לענין שיצור עלי' וכמו דאמרין צ"ס דצבת ל"ה צורק כזית לצית טמא צצבת דחייב דמינו דהשיב שיצור לענין עומאה השיב נמי שיצור לענין צבת ועיין סוכה ז' מינו דהוא דופן וכו', וע"י שעה"מ פ"ה מ"ה מאכלות חסורות שכי' לתרץ כדרך זה קי' חכמי' לוגיל על הרמז"ס שפסק חין בגידין צ"ט, ופסק דאוכל גסי' של נבילה חייב שמים, ותי' צשעה"מ ללכן חייב שמים כיון דאחשב"י לאכילה להחייב משום גיד ה"ה דמחייב משום נבילה. וכעין זה תירץ במדרכי קי' התוס' בחולין ע"י ד"ה ואידך אהא דס"ל לרי"ה דתפלין לריך לקשרן בכל יום ח"כ חמאי חסור לקשרן צצבת הרי הוא קשר שאינו של קימא ותי' ג"כ צסגנון הזה דמינו דהוא קשר לענין תפלין

שפ"ד ס"ק י' דריחה נוקרי חהר"ל כדאמרו חז"ל למה נקרא שמה ריחה שנחירת העינים ע"י חולין מ"ט ע"ה עיי"ש, וה"כ לפנ"ש רש"י בחולין שם דהש"ס דקאמר מונגין ישראל על בני מעיים קאי על הריחה דרק הריחה הוה כמאן דמונחא דיקולחא שפיר ניחא לשון הזמנה דהריחה חשיבה ולי"ה בכלל שאר בני מעיים שנאמר עליו אוכליהן לאו בר חיגש ובלה"ה י"ל לפנ"ש הפנ"ג צסי" ק"ה מנ"ש ס"ק ח' צב"ש מהרש"ל דחתיכה הרחוי להתכבד היינו לפני אורחים יקרים וחשיבים עיי"ש ח"כ ח"ן רח"י מנהא דבני מעיים ל"ה רחוי להתכבד ד"ל דה"ט מנ"ש דח"ן דרכס לתת חותם לפני אורחים חשובים אצל לפני הנשים פשוטים אה"כ דנותנין חותם ושפיר כיון אללס לשון הזמנה. (ועי' פנ"ג שם צב"ד ס"ק ח' שנסתפק היכי דרחוי להתכבד לפני עכו"ם אי נוקרא רחוי להתכבד ועי' תוס' חולין ק' ע"ה ד"ה שאני חתיכה שכי שאני נבילה שרחוי להתכבד לפני אורחים נכרים ועי' בחו"ד סי' ק"ה מ"ש בזה צב"ש הרשב"ה ועי' צנז"ק חו"ד סי' ע"ז — ויש להעיר מדברי הר"ן ריש גדה שכי דנכרים ח"ן עושין ר"ה וס"ה דח"ן עושין חהר"ל) חולס רבס חולקין ע"ד הפנ"ג וס"ל דכל הרחוי לתת גם לפני אורחים פשוטים נוקרי חהר"ל דח"כ נתת דצריך לביעורין חיזבו אורה נוקרי חב"ב ואיזבו פשוט. וה"כ מנדאמרינן דבני מעיים ל"ה חהר"ל ש"מ דח"ן דרך כלל להזמין עליהם אורחים יהי"י מי שיחי' וב"ב קשה הלשון מונגין נכרים על בני מעיים צב"ש וכנ"ל — ועי' בינה ל"ג ע"ה אמר לי' רבא לשמע"י טוי לי בר חוזה' ושדי מעי' לשוגרא ובתבו בתוס' ד"ה ושדי דביו"ט ח"ן דרך בני אדם לאכול בני מעים דבלחו הכי יש להם הרבה לאכול עיי"ש ומוכח דבחול דרך בני אדם לאכול חותם. וזה תמוה דהרי גם בחול ח"ן דרך בני אדם לאכול בני מעים דצ"מ אוכליהן לאו בר חיגש וכנ"ל. ונראה דהתוס' יפרשו דברי הש"ס בני מעיים אוכליהן לאו בר חיגש כמו שפירש רבינו גרסום בחידושו למעילה כ' (הגספחים לב"ס דפוס ווילנא) דהכונה כל האוכל צ"מ צמקום צב"ר לאו בר חיגש עיי"ש וזה שכתבו התוס' דביו"ט ח"ן דרך בני אדם לאכול בני מעיים כיון דבלחו הכי יש להם הרבה צב"ר לאכול וכ"כ צב"ר ח"ן אוכלין בני מעיים אצל בחול דליכא צב"ר כולי האי אה"כ דאוכלין וזה הערה יקרה והא' ש"כ התוס' דביו"ט יש צב"ר י"ל דה"ט מנ"ש דח"ן שמוחא חלה בצב"ר ועי' מג"ה סי' תקכ"ט ס"ק ג' מ"ש צב"ש הרמב"ם דביו"ט מנ"ש לאכול צב"ר ועי' עוד בדבריו צסי" רמ"ט ס"ק ו' מ"ש צענין הזה עיי"ש.

(י) **חיי"ש** להביא רח"י עוד דצפסה ל"ב למשחה מנהא דחיתא בצפסחים פ"ו ע"ב כל הגידין צב"ר ח"ן מנידי לואר ועיי"ש צפירש"י ד"ה כל

(ט) **רערי** תנורה כ"ג ע"ה ומנחות כ"ה ע"ה יחבלו מה ת"ל מלמד שחם היתה חכילה מועטת אוכלין עמה (היינו עם המנחה) חולין ותרומה כדי שתהי' נחלת על השוצע עי"ש. וק"ל טובה לפני"ש רש"י בפסחים פ"ו ע"ה ד"ה חין מפטירין בטעם הדבר דפסה נחכל על השוצע משום שכן חובת כל הקרבנות דקיי"ל למשחה לגדולה כדרך שהמלכים אוכלין עי"ש, ועי' רש"י שם שם דף קי"ט ע"ה ד"ה כגון. — וחזינן לדעת"י דהא דקדשים נחכלין על השוצע הוא משום למשחה, ח"כ מדוע אמרו רש"י דגם מנחה לריבה להיות נחלת על השוצע הרי במנחה ל"ש למשחה כדברי התוס' בזכרות ה"ל דלמשחה ל"ש רק בצטר ולא צפת וזה ק"י נפלאה. — ועי' תוס' פסחים ק"כ ד"ה מפטירין שהקשו אמאי אחר הפסה חין מפטירין אפיקומין ואחרי מלה מפטירין ואם נאמר כסדרת רש"י ה"ל בטעמה דחין מפטירין משום למשחה ניחא לפני"ש התוס' ה"ל דלמשחה ל"ש רק בצטר ולא צפת ח"כ בפסה שפיר חין מפטירין דלריך להיות נחכל על השוצע, משא"כ במלה דהוה פת ול"ש גצה למשחה שפיר מפטירין, חולס התוס' בפסחים שם דף ק"כ לה ניחא להו בטעמו של רש"י וכתבו סדרות אחרות מפני מה הפסה נחכל על השוצע עי"ש שכי בשם הירושלמי דלכן נחכל על השוצע דלא ליתי לידי שזורת על"ס. וי"ל דלכן נייחאו התוס' בסדרת רש"י משום דקיימו בשיטתם שכי בזבחים ע"ה ע"כ ד"ה זכור דלמשחה ל"ש רק גבי מתנות כהונה עי"ש ומנילה בפסה ל"ש למשחה. — ושמועתי בשם מהתני הרב הגאון המפורסם מ"י יעקב וויידענפעלד זללה"ה האב"ד"ק הרימלוב שהביא רח"י נכונה דפסה ל"כ למשחה מהא דמוכה בירושלמי פסחים פרק כ"ד לולין דבבני מעיים יולחין ממות חכילת פסה דאמרין שם זריב הפרק על הא דס"ל לריה"ג דנותן את בני מעיים לתוכו מהו כירך עצה עביד ל"י לריה"ג או קרא דריב מאי נפיק מצינייהוין דלאו בגדי של חולין חין תימר כירך עצה עביד ל"י ריה"ג כשר חין תימר קרא דריב פסול עי"ש ומוכה דיולחין חובת חכילת פסה בבני מעיים, דהא בגדי ה"י של חולין וחולי ה"י צעיק בפסה למשחה בודחי לה ה"י יולחין בבני מעיים אשר עליהם אמרו חז"ל קורקבן ובני מעיים אוכליהן לאו בר חניג והתוס' במעילה כ"י כתבו דאם מוכר חותם ל"ש חללס נקח טעות, דבדחי לאו לחכילה זכנס. וזה רח"י נכונה. ועי' חולין ל"ג ע"ה מומנין ישראל על בני מעיים וחין מומנין זכרי על בני מעיים עי"ש ויב להעיר ח"ך שייך לשון הזמנה על בני מעיים, הרי בני מעיים חין דרכס לתת לפני אורחים ומנה"ט ל"ה התיבה הראוי להסתבד בדחיתא ביו"ד ס"י ק"ה סעיף ה' קורקבן ובני מעיים חניג ראויס להסתבד עי"ש — וה"י נראה לי מוכחן להביא רח"י למ"ש הפמ"ג בס"י ק"י

אמנם (ה) חי קשיא לי הא קשיא לי נאמי פריך הש"ס ר"נו דחייש
למעוטי החך הכל פסח וקדשים, לפי מה שהעיר הגמ"נ
בהלכות יסודי התורה פרק ה' בכל דבר מנחה כגון פסח ומנחה אם
אכלו שלא כדרך אכילתו אם ילא בזה המנחה עיי"ש ואם נאמר דינא
ה"כ דינמא באמנת ר"נ לא לכל בישרא ול"ק חך הכל פסח וקדשים
דאכל שלכד"א דינא המנחה ונדנוד חיסור לית כאן דכל החיסורין
אם אכלן שלכד"א פטור. ונראה להעיר לפי מה דקיי"ל דקדשים לריך
לאכול בגדולה כמו דאמרינן בזבחים כ"ה ע"א למשחה לגדולה כדרך
שהמלכים אוכלים עיי"ש ח"כ לא יוכל לאכול שלכד"א דל"ה למשחה לגדולה
וזה נכון בסברה. וזה יש לישיב מה שקשה לי בזה דאמרינן זש"ס
דמנחות ג"ט ע"ב הל' יוה"כ להיות בשבת החלות מתחלקות לערב. והיינו
משום דלא יאכלו ציום דהוה יוה"כ וקשיא הרי יוכלו לאכלם שלכ"א
ואף דעכ"פ מדרבנן חסור לאכול ציוה"כ שלא כד"ה לשטת קאת פוסקים
דרק מנה"ת מותר שלכ"א אכל מדרבנן חסור מיי"ל דחין שבות במקדש
ואף דמנהרש"ה שבת דף מ"ב כתב דחין שבות במקדש ל"ה רק לענין
חיסורי שבת מיי"מ רביס חולקים עליו. ולהג"ל יתא דבמקדש לא יכלו
לאכול שלכ"א כיון דצעינן למשחה לגדולה ובאמור (וצל"ה יש להעיר
מדברי הש"א ס"י ע"ו דציוה"כ דלא כתיב אכילה גם שלכ"א חייב
אכן נוכחה נקומות מוכה היפוך דבריו ואכ"מ להאריך) ויש להעיר
מדברי התוס' בצבורות כ"ז ע"א ד"ה ואתי דלמשחה לגדולה ל"ש רק
בבשר ולא בפת ח"כ ל"ל כדברנו. אמנם באמנת דברי התוס' סותרים
עלמס נוכחה נקומות ע"י צתוס' זבחים ע"ה ע"ב ד"ה שביעית שהקשו
תרומה קודם לפסח יהי חסור להמנחה דקא מנוטע באכילתה ותי' דהכי
עדיפא ל"י משום דכתיב למשחה עיי"ש ומוכה דשייך למשחה אף בפת
וכבר תמה בזה צתשו' בית ילחק חיו"ד ה"ב ס"י פ"ז עוד קשה ק"י
גדולה מנחה דאמרינן בקטנה דף ט"ו שרשאין הכהנים לתת לתוך המנחה
יין שמן ודבש משום שנאמר למשחה וכו' הרי להדיא דשייך למשחה
אף בפת וזה ק"י המורה הביאה מו"ז מנחה"ג שליט"ה בספרו הג"ל ס"י
פ"ה וזה שנים אחדות אשר הגיד לו מו"ז שליט"ה ק"י זו צע"פ
עוד טרם הוליא את ספרו הנחמד לאור ואמנתי ליבזה ע"ל הדוהק
דכונת התוס' באמנתי דלמשחה ל"ש רק בבשר היינו דחיוב דלמשחה
ל"ש רק בבשר דלמשחה הוה חיוב כדמוכה מש"ס דחולין דף קל"ב
מתנות כהונה חין נאכלות הלא ל"י ובחדל משום דכתיב למשחה וכו'
ועיין שעה"נ פ"ג מ"ה מנחה"ק מ"ש בזה אכל צקוטה לא אמרו רק
דרשאין הכהנים לתת לתוך המנחה יין וזה רק לרוחא דמילתא ולא ע"ל
החיוב והבן.

שיש בו מלקות חבל לה בעשה או בלאו שאין לוקין, דהרי ביבמות קי"ט חמרינן דהא דחייב ר"מ לנעוטי, ז"ד בחיסור כרת ורק דנסיק מה לי חיסור לאו מה לי חיסור כרת, וא"כ בלאו שאין לוקין דלי"ש לומר הכי לדברי המל"מ הכ"ל לא חייב ר"מ לנעוטי והחריך בזה מו"ז רשכ"י שליט"ה בספרו חיו"ד ח"א סי' נ"ה בדברים עריצים ונעיונים עיי"ש וא"כ חף הם נאמר דח"ש חסור מה"ת מ"מ כיון דלי"ה בזה חיוב מלקות ל"ה ר"מ לנעוטי ושז קשה כ"ל דילמא חכל ח"ש דילא המנוה ונחמת ספק טרפות אין חשש כאמור. ויש לחלק דע"כ לא כתב המל"מ רק היכי דעיקר הלאו לית צי' מלקות, או ל"ה מ"ל חיסור לאו מ"ל חיסור כרת, וממילא ל"ה ר"מ לנעוטי חבל כאן הרי הלאו יש בו מלקות ורק כיון דחכל פחות מכשיעור לכן לא נתחייב מלקות בזה אין לומר כסדרת המל"מ הכ"ל, ובלא"ה אין לדמות זאת להא דנסתפק המל"מ בענין חס יולאין המנוה בח"ש, דהמל"מ לא העיר רק חס אין לו רק ח"י שיעור חס מחויב עכ"פ לקיים המנוה בח"ש חבל מה"ת בודאי בעינן שיעור שלם, ושז לא יתכן לומר דר"מ לא קיים מנות חכילת הפסה כתיקונה ושפיר מוקשה הש"ס. ומלבד כל הלה ח"ה לומר דר"מ חכל הפסה ע"י ח"ש דפסה בודאי בעינן כזית לכל אחד, דפחות מזה אין שוחטין וזורקין עליו, כמו דחמרינן בפסחים ס"ה דאין שוחטין את הפסה על החולה או על הזקן, כיון דלא יוכלו לאכול כזית והוא שלא לאוכליו וע"י רש"י שם דף ס' ע"ה ד"ה שלה ותוס' שם ד"ה שחטו וחולי יהי' מדוקדק בזה לשון הש"ס דמקשה וכ"ת ח"ה"י פסה וקדשים מאי ח"ל, הנה דקדק להביא רח"י מנפסה וקדשים ולא חיסתגר בקדשים לחוד דבקדשים י"ל דחכל ח"ש וכ"ל חבל בפסה ל"ל הכי דאין שז"ו עליו וכאמור, חכן לפ"ז בחנו לנחלוקת ר"ג וחכמים חי חכילת פסחים מעכבא כי לפי מה דמוכה מדברי הש"ס שם דף ע"ה לר"ג דס"ל חכילת פסחים לא מעכבא ל"ב שיהי' כזית לכל אחד עיי"ש. וכן בקדשים חי יולאין המנוה בח"ש יש לעיין ע"י ריטב"ה יומא דף ל"ט שכי דעשה דחכילת קדשים בעי כזית, ואם כך אמרו בכהן ה"ה ד"ל דור האוכל שלמים ג"כ לא נחשב חכילה, להיות בכלל ואוכלו אשר כופר בהם כדברי רש"י בחולין דף י"ה רק באוכל כזית שלם. אמנם התוס' ביומא (תו"י) דף נ"י כ' להיפוך מזה שהקשו בהא דחמרינן כל כהן שמגיע כפול וכי ח"ך מוקיים מנות חכילה ותי' דל"ב כזית לחכילת כהנים עיי"ש וע"י בספר דורש לניין לבעל המל"ה דרוש חי מ"ש בזה ובלא"ה יש לסתור דברנו למעלה שכתבתי בענין ח"ש עפ"י דברי הפמ"ג בפתיחה לה' שחיטה דבגילה חיבה עשה דשאנו זבוח וגם לר"ל ח"ש חסור מה"ת והדברים עתיקין.

קדושת הגוף, וזה נספיע שהיא טרפה וח"כ חף חס החזקת איסור דבהמה נתבטלה מכה החזקה שאינה מטמאה המתנגדת לה מ"מ הרי החזקה דאינה קדושה נספיע עכ"פ להספק, דהחזקה הזאת עומדת בתוקפה, וכוב גם להרמז"ס חזלין להחמיר מו"ת בהספק, ובפיר מוכח דמגני רוב. וזה דוקא בקדשים אבל בחזלין ע"כ נסתרה הסוכחה. ומעתה יתבארו דברי ר"ל הכ"ל על גבון דקאמר התיא משחיטה על מנה דחזלין בתר רובא, היינו דמשחיטת קדשים עלמא מוכח דחזלין בתר רוב דח"כ נחוש שמה צמקוס נקב קא שחיט וכאן ל"כ לומר דסד"ח מו"ת לקולה כיון דאיכה חזקה המספיע להספק וחף חס תתבטל החזקה שעומדה בח"י באיסור מכה החזקה שאינה מטמאה, תבאר עכ"פ החזקה שאינה קדושה בתוקפה והיא תספיע להמיעוט, ובפיר מוכח דמגני רוב אבל משחיטת חזלין לא ה"י יכול ר"ח לדייק דחזלין בתר רוב דבס פיר שייך לומר דה"י מבוט דסד"ח מו"ת לקולה וכדאמרן ודוק היטב.

ז) דה"ה הטרחתי עד כה לבאר דברי רבותנו ז"ל וחף כי טרס בלנו חל סוף דעתה, בכ"ז חדאי קוב"ה צלפולא דאוריתא — ורגע הדבר עוד בעמודי שס בסוגיא דרוב, דנקשה הש"ס על ר"מ דחייב למעוטי היכי הכל בישרא וכ"ת ה"י פסה וקדשים מאי איכה לניימר וכו', וקשה לי לפי מה שהעלה צמל"מ דבחי שיעור נקיימים ג"כ המנזה, כגון בחין לו רק ח"י זית מנזה דיונא בזה ידי חובת המנזה והאחרונים האריכו בזה, ח"כ מאי נקשה הש"ס ח"י ר"מ לא הכל בישרא הח"ך הכל פסה וקדשים, דילמא הכל ח"ש דמותר מו"ת וקיים בזה מנזה חבילת קדשים וכו' לא ה"י לו לחוש שמה הכל נבילה ח"י טרפה דצמקוס נקב קא שחיט, דהרי לא הכל רק ח"ש. כאן לק"מ דע"כ לא נסתפק המג"מ ח"י בח"ש איכה ח"י המנזה רק חס נאמר דח"ש חסור מו"ת וחזינן דח"ש נחשב לאיסור, ה"ה דוכל לקיים בו המנזה, משח"כ חס נאמר דח"ש מותר והיינו דלא נחשב כלום להקרה בשס איסור בודאי ח"ן יולחין בו ידי חובת המנזה וז"ב ופשוט, ח"כ נקשה הש"ס שפיר ח"ך הכל ר"מ פסה וקדשים דל"ל דהכל ע"י ח"ש דממנ"פ ח"י יולא המנזה בח"כ ע"כ גם ח"ש חסור מו"ת וה"י לו לחוש גם בזה וחי ליכה בח"ש איסור תורה ע"כ לא קיים ג"כ המנזה. חמגס בחמת זה ליתא דחף חס ס"ל לר"מ ח"ש חסור מו"ת ג"כ ה"י יכול לאכול פסה וקדשים ח"ש וקיים המנזה לפמ"ש בהגהת מג"מ פ"ה מ"ה י"ט ה"ז דה"ה דחמרינן בכ"מ מה לי איסור לחו מה לי איסור כרת ו"ד בלחין שלוקין עליהן אבל בלחין שאין לוקין עליהן יש חילוק בין לחו לכרת ע"י"ש ומדבריו נלמוד ונדע דה"ה דח"ש ר"מ למעוטי זה דוקא בלאו

לחזרו לדרך הצי"ח כד שיומנה שחוט והכול ועם החמור הענין נחמד ונעים, וביחוד דברי הש"ס כד הוא דע"כ מוכח דחולין בשר רוב נדחמרי רחמנה שחוט והכול. והיינו דמס"ת מותר לשחוט ולהכול תיכף סמוך לשחיטה, חף בעוד הבהמה מפרכסת, ואין מהלורך להמתין עד שתלח נפשה רק מדרבנן, אבל מס"ת שריא תיכף אחר השחיטה, וכיון שכן שפיר מוכח דחולין בשר רוב, דח"כ יחוש שגא' בנקוס נקב קא שחיט, ול"ל דלכן שריא כיון דסד"ח מס"ת לקולא בשעת הרמז'ים דכאן הוא דיתחזק היסורא, דבהמה בחיי' בחזקת היסור חמייה עומדת ול"ק קיי' התוס' דברי השת"ה צודאי יל"ה מנחוקה זו ד"ל דאנו דנין על שעת הפירכוס, כדברי מו"ז שליט"ה, כיון דהשת"ה קיימינן ע"כ בסברא, דבהמה כשירה מפרכסת מותר מס"ת, ונבילה מפרכסת חסור מס"ת, וסוב' יש לדון על שעת הפירכוס חס' נשחטה כהוגן או לא, ואז חזקת חבמה"ח מסייע, דלא נשחטה כהוגן וכ"ל, וממילא מוכח דחולין בשר רובא ודויק היטב כי הוא נכון ע"ד הפלפול, כפתור ופרה בעוה"י.

אכן (ו) מלבד הדקדוק אשר עוררנו בסיוס דברי ר"ח שחוט והכול כ"ל יש להעיר ג"כ על התהלת דבריו דקאמר חתייה משחיטה על מנה וכו' לחזרו לדרך חמר תיבת על מנה הי' לו לומר חתייה משחיטה, דחולין בשר רובא וגרמא דאין כונת ר"ח להוכיח דחולין בשר רובא מכל שחיטה, דמשאר שחיטה בהמת לא מוכח מידי רק הוא קאי חשאר חמוראי שהוכיחו לעיל מנ"י, דמסני רוב מרישה של עולם או מק"פ או מאל"י, וע"ז בא ר"ח וחמר דאין מהלורך להצי"ח רחי' משאר עיני הקרבנות דמסני רוב רק חתייה משחיטה עלמה, היינו דמשחיטה של הקרבנות עלמה המכריס למעלה, מוכח דסמינן על הרוב, דהנה כבר כתבתי דלכאורה יש לסתור הוכחת הש"ס דמסני רוב מדלה היישינן שגא' בנקוס נקב קא שחיט, דילמא הי"ע מבוס דמס"ת לא היישינן לספק דסד"ח מס"ת לקולא בשעת הרמז'ים, חכן כתבתי דכאן חף הרמז'ים מודה דסד"ח מס"ת לחומרה, כיון דדיתחזק היסורא דבהמה בחיי' בחזקת היסור עומדת, חמנס יש להעיר לפ"מ שהד"ש בנב"י"ק חל"ה ע"י סי' נ"ג דכל ספק בשחיטה חזקה שחינה מטמאה מעודה שנשחטה כהוגן עיי"ש ח"כ נגד חזקת היסור דבהמה יש חזקה שחינה מטמאה וסוב' הי' לנו לומר דסד"ח מס"ת לקולא, כיון דחזקת היסור נסתרה ע"י החזקה השני' המתנגדת לה חכן י"ל לפי המבואר בתמורה י"ז דהמקדיש חת הטרפה חינו חלה כמקדיש עליה וחגיגה, וח"ל מוס קצוע לפדות עליו וכ"פ הרמז'ים פ"ב מחיסורי מוצה עיי"ש ח"כ יש לבהמה חזקה שחינה קדושה קדושת הגוף כמו שבבבולדה לא הי' בה קדושת הגוף כן גם עתה לאחר הקדישה חונה קדושה

הפרכוס, דאזי הזקת חמ"ה עודנה בתוקפה ואמרינן כמו דצחי' הי' חסור משום חמ"ה, כן גם בשעת הפרכוס חסור משום חמ"ה, וזה לאות שלא נשחטה יפה, דאם נשחטה יפה חתה מוליאה נחזקת חמ"ה בשעת הפרכוס דמפרכסת כשרה ל"ה חמ"ה כנ"ל, וכיון דחסורה בשעת הפרכוס מכה החזקה, ממילא חסורה ג"כ לאחר הפרכוס כיון דכבר החלטנו דבהמה זו לא נשחטה יפה וזה נכון בסברא.

(ה) וְהִנֵּה צִחַמַת חֵיבָה דְחִמְרוּ דְגַם מִפְרַכְסַת כְּשֶׁרָה חִסוּר מִחַמַּת עֵי רַמְצִים פ"ח מ"ה שחיטה ה"ב שכי' דהוה בל"ת, ועי' פי"ה מ"ה סנהדרין, חכן רש"י כי בחולין דף קכ"ה ע"ב ד"ה ממתין דקרא חסמכתא בעלמא הוה, וצחמת מפרכסת לא חסור רק מדרבנן ועי' בלה"מ פ"ח מה' שחיטה וזכרו"פ סי' כ"ז שהאריכו בענין הזה חולם הפמ"ג שם חסביר לו מילתא בטעמא לחלק בין בהמה כשרה לנבילה, דצחמת החוש יעיד דגם לאחר השחיטה הבהמה חי' עוד והי' לנו לחסרה מטעם חמ"ה, ורק הוה כגזירת מלך דאחר התיבת צי' סימנים פקע שם חמ"ה מינה, אף דבהמה חי' עודה, ואינה חסורה לאכול רק מדרבנן, וזה דוקא היכי שנשחטה כהוגן אבל היכי דנתגבלה בשחיטה דל"ש למימר הכי ממילא לא פקע חסור חמ"ה, וגם בעודנה מפרכסת חסורה משום חמ"ה מה"ת עיי"ש בדבריו כי נעמו ועי' בתוס' חולין פ"ד ד"ה בעינן מנה שהציחו בשם הר' שמועי' בענין הזה. ומעתה נחזי חזן אס לאמר בשעת הסוצרים דגם מפרכסת כשירה חסורה מ"ה, ח"כ ל"ש לומר כדברי מו"ז שליט"א דאנו דינן על שעת הפרכוס, דהרי אף אס הבהמה כשרה, ג"כ חסורה בשעת הפרכוס, כמו אס היתה נבילה, וע"כ לא נדין רק אחר הפרכוס ואז הדרח קיי' התוס' לדוכתא ח"ך שיך למוקמי הבהמה בחזקת חמ"ה הריעתה ל"ה חמ"ה וכו"ל וכו' ל"ל דבהמה צחי"י בחזקת חסור עומדת מכה קיי' התוס' הנ"ל וממילא ליבא להוכיח דחולין צתר רוב מדסמכין על השחיטה ד"ל הטעם דספיקא מה"ת שריא. חנוס אס לאמר דמפרכסת כשירה חינו חסור רק מדרבנן, אבל מה"ת שריא דקרא ל"ה רק חסמכתא בעלמא, כדברי רש"י שהבאתי למעלה. יש לומר בחילוק הת"ש הנ"ל דרק בכשירה חינו חסור מפרכסת מה"ת, אבל בנבילה חסור ג"כ משום חמ"ה, וח"כ לאמנים דברי מו"ז שליט"א הנ"ל, וכו' י"ל דיש לבהמה חזקת חסור חמ"ה וממילא מוכח דמהני רוב כיון דאין לומר דשריא דסד"ה מה"ת לקולא דהרי הוה חיתחוק חסורא, ואף הרמב"ם מודה, דחולין לחונרא. ולפי' מנה נחמדו דברי הש"ס דליף ר"ה דחולין אחר הרוב מדאמר רחמנא שחוט ואכול ודקדקנו למעלה

במקום נקב ק"ה שחיט, וזה דקדוק עלום, ועם האמור הענין נחמד ונעים, דהש"ס צ"ה ליבש ק"ו הרשב"ה הג"ל, ח"ך י"ף הש"ס דחולין צתר רוצ"ה, דילמנ"ה ה"ט נשום דצדקין הקודם לדעת ח"ס ניקב הובט או לא וכתבנו לעיל דח"ס ה"י כן ה"י התורה מנזה לדוק, ומדל"ה לותה כן ש"מ דח"ל לדוק. ומעתה זה י"ה זיחור דצרי הש"ס חתי"ה משחיטה דחולין צתר רוצ"ה, דחמ"ר רחמנ"ה שחוט וה"כול, וסייגו דהתורה לח לותה רק לשחוט ולא יותר וככלות מעשה השחיטה מותר תיבך לח"כול, ומצדיקה לח הזכירה כלל ויחוש שמ"ה במקום נקב ק"ה שחיט וש"מ דחולין צתר רוצ"ה, וזה זיחור נחמד.

(ד) וי"י להמתיק עוד צזיחור דצרי הש"ס הג"ל דיליף ר"ה דחולין צתר רוצ"ה, מנדחמ"ר רחמנ"ה שחוט וה"כול ח"סר לכאורה שתי תיבות חלו מחוסרים תכלין. עפ"י מה שהקשו המפורשים על עיקר הוכחות הש"ס דמה"י רוצ מריש"ה של עולה וכדומה, לשעת הרמז"ס דכל ספק"ה דחורית"ה מותר מה"ת ורק מדרבנן חולין להחמיר, ח"כ דילמנ"ה צחמ"ת לח חולין צתר רוצ"ה ושל"ה הכ"ה דמה"ת לח חייבי"ן כלל לספק טרפות לכן שרי"ה, ותיר"ו כיון דכ"ן חפ"סר לצרר הספק ע"י צדיקה, והיכ"ה דחיכ"ה לצרורי גם הרמז"ס מודה דספק"ה מדחורית"ה לחומרה, עיין צפר"ה וצכו"פ על גדה צקונטרס תפ"רת ישר"ה, ח"ן לפ"ז עדיין יוקשה, מהוכחה ר"ה דחולין צתר רוצ"ה משחיטה דחמ"ר רחמנ"ה שחוט וה"כול ודילמנ"ה במקום נקב ק"ה שחיט, והרי הכ"ה ליכ"ה לצרורי צבוס נ"ה, וח"כ היכי מוכח דחולין צתר רוצ"ה דילמנ"ה צל"ה מותר משום דספיק"ה שרי"ה ותי"י צפליתי צצית הספק הוצ"ה צל"ה חרי"י כ"ן דעל ר"ה צל"ה ל"ק הק"י הג"ל דהרי החשש הוא לדיד"י שמ"ה ניקב הובט ושחט במקום הנקב דל"ה שחיטה כלל וח"כ הרי צהמ"ה צחי"י צחוקת חיסור עומדת וחיתחוק חיסור"ה, והיכי דחיתחוק חיסור"ה גם הרמז"ס מודה דספק חיסור מה"ת, ושפיר מוכח דחולין צתר רוצ"ה, והנה רש"י פירש צש"ס דצילה כ"ה הח דחמ"ר ר"ה צהמ"ה צחי"י צחוקת חיסור עומדת, הכונה צחוקת חיסור ח"ר מן החי, והתוס' שם צד"ה צחוקת חיסור, תנהו ע"ז דהרי השת"ה הצהמ"ה מתי, וצודחי יל"ה מוחקת חמ"ה ול"ה רק או צצילה או כשירה, וח"ך שייך לומר דהצהמ"ה עומדת צחוקת חיסור חמ"ה, ורחית"ס לח"ז הג"חון מ"ח"ה"ג שליט"ה שתי צספרו חיו"ד ח"ה ס"י כ"ה (וח"ה"כ רחית"י להג"חון מהרש"ק זל"ה"ה צס"י בגדי יו"ט על מס' צילה צדף כ"ז שם שהעיר ג"כ צזה) עפמ"ש הת"ש צס"י ל"ג ס"ק ה' וכ"כ ג"כ צפמ"ג ס"י כ"ז ס"ק ח' דמפרכסת כשרה ל"ה חמ"ה, חמ"ס מפרכסת צצילה ישר"ה לקי משום צצילה ומש"ס חמ"ה עיי"ש, ח"כ כיון דרוצ צהמות מפרכסין וחיו"ן לח"ר שחיטה, חנו דיון חשעת

ל"ש רק למאן דס"ל שני כתובים הצאים כאחד מלמדוין, אבל מ"ד שכה"כ ח"ן מלמדוין ע"כ ס"ל כהחולקים על הרמז"ס דסד"א מה"ת לחומרא עיי"ש וה"כ ר"מ דס"ל בקדושין ל"ה ע"א שכה"כ ח"ן מלמדוין ע"כ ס"ל סד"א מה"ת לחומרא) וה"כ שפיר הקשו התוס' על פי ריב"א דס"ל דמהני בדיקה לושט לענין נקב מהא דמקשה ור"מ היכי אכל זשרא דלמא אכל ע"י בדיקה. ול"ל דכונת הש"ס להקשות אמאי לא חש ר"מ לספק דרוסה, וזוה ל"מ בדיקה, דר"מ ס"ל סד"א מה"ת לחומרא וה"כ ס"ל ס"ס אף במקום דאיכא לזרורי, א"כ לא הי' לו למיחש לספק דרוסה דזוה הוה ס"ס כדברי הלז ארי, והוא ע"כ ס"ל דס"ס עדיף מרוב כיון דמועיל אף באיכא לזרורי כמו שכתבתי למעלה. אמנם זה דוקא על ר"מ, שפיר הקשו התוס' דכיון דידיעין דס"ל דס"ס עדיף מרוב, א"כ ע"כ כונת הש"ס להקשות מספק נקב ולא מספק דרוסה, אבל על ר"א לא מני התוס' להקשות איך יליף דאזלינן בתר רובא מדסמכינן על השחיטה, דילמא ה"ט דדקין הושט מקודם השחיטה, די"ל דר"א יליף מדסמכינן על השחיטה ולא חיישינן שמא הי' במקום השחיטה נקב מחמת דרוסה ש"מ דאזלינן בתר רובא וכאן ל"ל דדקין קודם השחיטה כיון דלענין דרוסה כ"ע מודים דל"מ בדיקה. ואין לומר דלענין דרוסה לא הי' לנו לחוש דהוה ס"ס וכנ"ל, דכיון דלא ידיעין איך ס"ל לר"א י"ל דס"ל דס"ס לא עדיף מרוב ואם לא הי' אזלינן בתר רובא הי"ה דלא הי' מועיל ס"ס ושפיר מדייק ר"א דאזלינן בתר רובא ודוק היטב.

(ג) דין אמנת כי עיקר ק"י הרשב"א הכ"ל לא זכיתי להבין דזשלמא על ק"י הש"ס ור"מ היכי אכל זשרא שפיר הקשו התוס' דלמא הוה אכל ע"י בדיקה דר"מ דהוה איש פרטי שיך לומר שהחמיר על עצמו שלא לאכול רק ע"י בדיקה אבל על ר"א דיליף דאזלינן בתר רובא מדסמכינן על השחיטה כל עיקר איך י"ל דלכן סמכינן על השחיטה משום דדקין מקודם. אה"כ דבדיקה מהני אבל אם באמת לא אזלינן בתר רובא ורק עיקר הסמיכה בכל שחיטה היא על הבדיקה, א"כ לפ"ז תהי' הבדיקה חלק עיקרי מהשחיטה ואמאי לא אותה התורה גם על הבדיקה במקום שהזירה על השחיטה כיון דמזלעדי הבדיקה לא תתכן שום שחיטה. וע"כ דשחיטה מהני אף בלא בדיקה ושפיר מדייק הש"ס דאזלינן בתר רובא. שצתי ורחיתי כי בדברנו ה"ה יתבאר דברי הש"ס שם כמין חומר וז"ל הש"ס שם ר"א חמר אתיה מנשחיטה ע"מ דחמר רחמנא שחוט ואכול וליחוש שנתא בדיקה נקב קא שחיט עכ"ל הש"ס ויש להבין לחיובו לורך הביא הש"ס הך סיומא דחמר רחמנא שחוט ואכול, די הי' לומר אתיה מנשחיטה, דחמר רחמנא שחוט וליחוש שנתא במקום

כאן. ובישוב קו' זו כ"ל עפ"י מה שהקשה במהרש"ה על קו' התוס' הג"ל אם נאמר דמהני בדיקה לנקיבת הושט דילמא אבל ר"מ ע"י בדיקה, הרי לדרוסה מודיקן דל"מ בדיקה חף לפי רחבי, ח"כ שמא נקשה הש"ס לר"מ היכי אבל צשרא היינו דה"י לו לחוש לספק דרוסה, דבזה לא מועיל בדיקה וכאמור. אכן יפה תירן בלב ארי שם דלא נוכל לומר דכונת הש"ס יהי' להקשות על ר"מ מכה ספק דרוסה דכיון דהכי מיירי בצננות דעלמא דלא רחינו שום דורס, ח"כ הוה ס"ס שמא לא הי' כאן דורס וחת"ל הי' שמא לא דרס, כמ"ש הש"ך בס"י נ"ז ס"ק ל"ב, ונהי' דחייב ר"מ למוטוי' אבל בס"ס מודה דמהני ופ"כ כונת הש"ס אמאי לא חש ר"מ לנקיבת הושט, וצוה שפיר הקשו התוס' דילמא אבל ע"י בדיקה לשטת רחבי דמהני בדיקה ודו"ק.

(ב) **אמנם** דבר זה דאף מאן דחייש למוטוי' מודה בס"ס דמהני עדיין לא ברירא ונחלקו בזה הפוסקים, ע"י צמל"מ פ"ד מה' בכורות שכי' דמחמת ס"ס הוה מיעוטא דמיעוטא ולכ"ע לא חיישינן וע"י גנת ורדיס סוף כלל ס"ה שכי' ג"כ דס"ס עדיף מרובא וע"י בכרו"פ ס"י נ' והדברים עתיקין. ובעיקר הדבר י"ל דתליא בהא דנחלקו הפוסקים הציחם הש"ך בס"י ק"י ס"ק ס"ו חי מהני ס"ס היכי דאיכא לברורי חו' לא, דלדעת האומרים דמהני ס"ס היכי דאיכא לברורי ע"כ ס"ס עדיף מרוב דרוב היכי דאיכא לברורי ל"מ וס"ס מנהגי, וה"כ י"ל דחפ"י מאן דלא חזיל בתר רובא בס"ס מודה אבל אם נאמר דס"ס ל"מ ג"כ היכי דאיכא לברורי י"ל דס"ס ורוב שוים ומאן דלא חזיל בתר רובא ה"ה דל"ל ס"ס, וע"י צתשו' בית ינחק למו"ז מאה"ג שליט"ה חי"ד ה"ה ס"י ע"ג שהרחיב הדיבור בענין הזה בפלפול ע"גם ורצ ובאות " שם העלה, דלהרמז"ס דספק אחד מנה"ת מותר ח"כ לדידי' עיקר סברת הס"ס הוא מנחם דספק אחד מותר מנה"ת ובדרבנן מהני ג"כ ספק אחד וכ"כ הפני' בסוגיא דפ"פ כתובות ט' ולפ"ז היכי דאיכא לברורי שכתב המהר"י"ט דמודה הרמז"ס דספק חסור מנה"ת, שוב לא מהני הספק הכי ומנינא לא מהני ס"ס היכי דאיכא לברורי אבל החולקים עליו וס"ל דכל ספק חסור מנה"ת לדידהו ל"ל כסברא הג"ל וע"כ ס"ס מהני מלך עלמו ושוב י"ל דמהני חף באיכא לברורי עי"ש (הן חמת כי דברי מו"ז שליט"ה תנוהים מחד, דהרי החולקים על הרמז"ס, וס"ל דספק חסור מנה"ת המה הרשב"ה וסייעתי, והוא בעלמו ס"ל דל"מ ס"ס באיכא לברורי כמ"ש הש"ך בס"י ק"י צתמו הבאתיו למועלה בדברנו וחולי נדבר עוד מזה להלכה ח"ה) ועפ"ז חמינה מילתא הדתא לפי מה שהודש בשאל ומשיב מהדורא ג' ח"ב ס"י מ"ה דר"מ ס"ל סד"ה מנה"ת לחומרא כשטת החולקים על הרמז"ס (ואנכי הבאתי סמוכין לדבריו ממה שר"ה הפר"ח בס"י ק"י בכללי ס"ס לחדש, דסברת הרמז"ס

דברי הלכה.

בעזה"י

(ח) **תמן** תנינן בש"ס דחולין דף כ"ה, ההוא בר אחא דהוה בי רבא, אתא כי נמסמס קושיי דנחא, אמר רבא היכי נעבדי, נשחטיי והדר נבדקי, דלמנא במקום נקב קא שחיט, ניבדקי והדר נשחטיי, האמר רבא וושט אין לו בדיקה מנבחון חלה מנפניס, אמר לי רב יוסף בריי, נבדקי לקנה ונשחטיי לקנה ולכשריי, והדר לפכוח לושט ולבדקי, אמר רבא חכיס יוסף בריי בטרפות כרי יוחנן עכ"ל הש"ס. ויש להבין הלשון חכיס וכו' כרי יוחנן, מדוע בחר אך את רי יוחנן לשמונו למופת בהלכה זו.

ונרפע"ד לבאר דברי הש"ס חלו בדרך פלפול. ונקודס נליע דברי התוס' בד"ה אתא כי נמסמס שהביאו בשם ריב"ח להלוק על פירש"י, דס"ל דהבדיקה המוכרה בגמי הכונה בדיקת הושט שמא ניקב, דאלו ספק דריסה לא בעי בדיקה, דתלינן בכלבא או בקנה וכו' והריב"ח חולק ע"ז וס"ל דהבדיקה האמורה כאן היינו מנשום ספק דרוסה, ואתי שפיר דקאמר וושט אין לו בדיקה מנבחון חלה מנפניס, והיינו מנשום דאין אדמומית הדרוסה נכרת בעור הוושט החילון האדום, אבל בנקוב יש לושט בדיקה אף מנבחון וכו' עיי"ש וצוקף דצריהם הקשו בשם הר"ר אלחנן, איך נוכל לומר דושט יש לו בדיקה מנבחון לעינן נקב ח"כ מאי פריך הש"ס (לעיל י"ח) ור"מ היכי חבל בשרא דלמנא בנקוס נקב שחיט, ונימא דהוה חבל ע"י בדיקה — והנה דברי התוס' חלו מנרפסין חגיגתא, דהרי בדף י"ח שם בעי ר"ה למילף דאזלינן בחר רובא משחיטה דאמר רחמנא שחוט ואכול וליחוש שמא בנקוס נקב קא שחיט וכו' ודחי הש"ס היכי דאפשר אפטר היכי דלא אפשר לא אפשר דאלת"ה לר"מ דחייב לנעוטי ה"י דלא אכיל בשרא וכו' עיי"ש וח"כ קשה אמאי הקשו התוס' קושיתם רק על הא דדייק הש"ס לדחות אוקמנתא דר"ח, נוכח הרחי מר"מ, וע"ז הקשו התוס' דנימא דהוה חבל ע"י בדיקה, ואמאי לא הקשו קו' זו על גוף האי קומנתא דר"ח, איך יליף דאזלינן בחר רובא דאל"כ איך חללינן בשרא שמא בנקוס נקב קא שחיט דילמא ה"ט נבדקינן הושט קודם השחיטה ובקי התוס' על ר"מ ה"ל. וזה דקדוק עלום והעיר בזה הרשב"א בחידושיו הובא בלב אריי כאן

לפניכם? אתה ה' ה' למשען לי! חזקני ואמצני. ואם לא למעני תעש, עשה למען אבותי הקדושים אשר בארץ המד, אשר זה שנות מאות ה' למאורות בבית ישראל, ולשמם ולזכרם תואת כל נפש. בתקותי זאת הנעימה, הנני מסיים מאמרי זה ואצא מאת פניכם שומעים נכבדים! בברכה משולשת, ה' יצוה את ברכתו עליכם, על כל הקהל הקודש הזה ועל כל העדה הקדושה הזאת, הקטנים עם הגדולים, הקרובים והרחוקים, את אשר ישנו פה ואת אשר איננו פה, אתם שלום, וביתכם שלום וכל אשר לכם שלום עד העולם! ומי יתן כי גם לעמינו בכלל כבר מקום שהוא יבואו ימים טובים מאלה, ימים אשר שם ישראל לא יהי עוד מחולל בגוים, ימים אשר ידים ה' קרננו בכבוד וישמחני כשנות ראינו דעה, ימים אשר תתקיים בנו הבטחת החוזה: לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי. כי מלאה הארץ דעה את ה' במים לים מכסים" (ה) אמן

(ה) ישעיהו י"ח ט"ו

נא את ספר תולדות עמינו נשאלהו ויגיד לנו, כי כל עוד לא התמוטטו בתוכנו מוסדות השלום וחלקי העם ה"י קשורים זה לזה במיתרי אהבה אחזה וריעות, לשוב עמלו שונאינו להרע לנו ולהטעות וכל פעלם ה"י מאפע. — אולם אם הותר הקשר, ונתפרדה החבילה, והעם נחלק לכתות ומפלגות שונות הצורחות אישה את דעותה, אז גם זה קל וכל שהוא ה"י מספיק להביא עליו תלאות גדולות ועצומות עד אין מספר, וגם קול עלה נדף נדף אותו ויכהו. מכה רבה ונאמנה, ומזון איפוא כי חוב קדוש על כל איש אשר בשם ישראל יכונה ואשר אהבת עמו נוגעת בלבבו לבקש את השלום ולקיימו. כי „ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מה יד" (א) אם אך שלום יה"י בתוכנו ונעשה כלנו אגודה אחת לאהבה איש את רעהו בלבב שלם, אז נלך לבטח דרכנו, ואם נשכב רא נפחד מגלי הזמן הסוערים להפיצנו כי „שלום לכם אל תיראו (ב). ולשום שלום בעדה, לאחד ולקשר את כל חברי בקשר אמין וזקק — זאת היא הענף הרביעי בחוג המעשה אשר לכל רב ואב"ד: „הוי מת למידינו של אהרן אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקריבן לתורה" (ג) יקראו הח"ל לכל איש העולה במעלות הכסא לבחן פאר ולשבת בקודש, ובאהרן בן גם אתה שים עינך ולבך לרוע רוע השלום בקרב העדה אשר בחרה בך ותשת עליך מהנחה, דרכך יה"י רוכי נועם וכל נתיבותך שרם, שבט מיטור יה"י שבטך, וה"י מעטיך שלום לקרב הלבבות והחברים אל אחד, כי שלום ידבר ה', שלום אל עמו ואל חסידיו!

„מקלו שר אהרן" ישא בכל עת כל רב בעדה, מקל-השרום אשר יה"י בידו למקל נועם לרעות בו את העדה אשר שמה אותו אלוף לראשה אשר נתנה בידו כל מהמד"י אשר ה"י לה מימי קדם. המקל הזה יצור מכל משמר, יאחזנו ולא ירפנו, כי אם כה יעשה או עבודתו תעשה פרי ישוה לה וה"י לברכה בקרב עמו.

* *

■

אלה המה החובות העיקרים, אשר יעלו על ראש כל רב ואב"ד, ויש להוסיף עליהם עוד כהנה וכהנה. האם יערה גם בידי למלאותם במדה אשר הצעתי

(א) ויקרא כ"ו ו.

(ב) זרחשית נ"ג כ"ג

(ג) אבות א' י"ג

ותנו אותם לתנאי הכרחי לקיום האדם ועמידתו בתבל, הנה מצד השני ידמו כשופר קילם וידברו אלינו הלך ודבר כי נרחיק שבת מאנשים רעים ונשחתים ולא נבקש חברתם כי אין שלום אמר ה' ברשעים (ב) והמלך החכם יקרא אלינו בפתח מאמריו המלאים חכמה ודעת מוסר ותבונה: בני אם יפתך הטאים אל תבא בני אל תלך אתם מנע רגלך מנתובתם, כי רגליהם לרע ירצו וימחרו לשפוך דם נקי" (ג).

ומה נכבדו הדברים אשר אמרנו במאמרנו הנ"ל לבאר מאמר חז"ל (ד) דשלום קטיעה הוא" (ה) כי הוא מליצה נשגבה על תכונת השלום ומחמתו, "השלום" קטוע הוא ונחלק לשני גווים, מהצדו קודש ומהצדו חול. אם יהי בין אנשים ישרים או קודש הוא, נעלה ומאד נשגב. אולם חול הוא, פגול הוא לא ירצה אם יהי להביל המקשר אותנו, את הטאים ובני בליעל פורעי חוק וזעזבי מוסר. — "אסור לאדם לשאול בשלום חבירו במקום טמון" (ד) אם יעמד איש במקום בלתי טהור, והוא מניא מעומת ופושעים או אין להשיש בו חוד שלום, כי פן יזה ממנו נדה ויסית גם אותנו לעשות בתועבותיו והטאתו לה'.

ואם השלום הוא לפי דברינו תנאי הכרחי להצלחת אדם פרטי, על אהת כמה וכמה כי גדל ערכו בסדר התפתחות עם כללי. — הן בעניני ראינו ואבותינו ספרו לנו, כי עמים רבים גדולים ועצומים, אשר נתנו חתום בארץ החיים, ומחדר גאונם יראה כל הארץ, ננוו וגם הלפנו מעל שמי התולדה, כי פירוד ההרדעות ואי-השלום היו בעוונתם, לדכא לארץ חיתם ולשימם למשל ולשנייה, עד כי היו טרף לשני הקמום עליהם, ועליהם עברו המים הזוחנים. — ולעומת זה ראינו כי עמים קטנים ובלתי מודעים בשם, גדלו ברבות הימים הצליחו וגם עשו חיל, עד כי נפל פחדם על כל הקרב אליהם וכל כלי יוצר עליהם לא יעלה, כי השלום האמיתי מצא קן לו בתיכם ושפה אהת היו להם ודברים אחדים. — והנסיון הזה מלמד אותנו לדעת ומראה לנו עד כמה גדול כה השלום, כי הוא הוא הכריח התיכון אשר עליו אדנו כל עם ועם כוננו, וממנו לנגד העתיד וקירותיו תוצאות. ומה לנו להרחיק ללב, נפתח

(ה) יסע"י נ"ח כ"ב

(ג) נוספו ה'—ט"ו

(ב) קידושין ס"ו ט"ב

(ד) ט"ו שבת י'

The first part of the book is devoted to a general survey of the history of the world, from the beginning of time to the present day. The author discusses the various stages of human civilization, from the primitive state of nature to the establishment of the great empires and nations. He traces the progress of science, art, and literature, and shows how they have been influenced by the different social and political conditions of each age. The second part of the book is a detailed account of the history of the British Empire, from its origin in the reign of Queen Elizabeth I to its present extent. The author describes the various colonies and territories that have been acquired by Great Britain, and the manner in which they have been governed. He also discusses the political and military events that have shaped the history of the empire, and the influence it has had on the world. The third part of the book is a history of the United States, from its declaration of independence to the present. The author describes the various stages of the American Revolution, the formation of the Constitution, and the growth of the nation. He also discusses the political and military events that have shaped the history of the United States, and the influence it has had on the world. The fourth part of the book is a history of the French Revolution, from its outbreak in 1789 to its final stages. The author describes the various stages of the revolution, from the fall of the Bastille to the execution of Louis XVI, and the rise of Napoleon. He also discusses the political and military events that have shaped the history of the French Revolution, and the influence it has had on the world. The fifth part of the book is a history of the Napoleonic Wars, from the beginning of the war in 1803 to the final defeat of Napoleon in 1815. The author describes the various stages of the war, from the Battle of Austerlitz to the Battle of Waterloo, and the rise and fall of Napoleon. He also discusses the political and military events that have shaped the history of the Napoleonic Wars, and the influence it has had on the world. The sixth part of the book is a history of the 19th century, from the beginning of the century to the present. The author describes the various stages of the century, from the French Revolution to the present, and the political and military events that have shaped the history of the 19th century. He also discusses the influence of the 19th century on the world.

The seventh part of the book is a history of the 20th century, from the beginning of the century to the present. The author describes the various stages of the century, from the First World War to the present, and the political and military events that have shaped the history of the 20th century. He also discusses the influence of the 20th century on the world. The eighth part of the book is a history of the future, from the present to the end of time. The author discusses the various theories of the future, and the influence of the future on the world. The ninth part of the book is a history of the world, from the beginning of time to the present. The author discusses the various stages of the world, from the beginning of time to the present, and the political and military events that have shaped the history of the world. He also discusses the influence of the world on the world. The tenth part of the book is a history of the world, from the beginning of time to the present. The author discusses the various stages of the world, from the beginning of time to the present, and the political and military events that have shaped the history of the world. He also discusses the influence of the world on the world.

החשבוע עשה כבוד רבנו עד בלי דת, אם בחינתו מוקף מכל צד שונאים ואוהבים, אשר יקדישו עליו מלחמה ואמרו להרע לו ולהשחיתו. מהנמנע לו לקחת ולהגות מהשבט אשר נקן לו ה', כי בכל עת מרוא יעלה על האיש יעלה לעמוד על גפשו לכל הנע בו יד האויב לדעת, במוקף יאמר מי יתן ערב ובשר יאמר מי יתן בוקר מפרו לבני וממרחם עינו אשר ראתה. — אולם השלום ימותק לנו מי הבלט ונעצמם, ובחברת אוהבים ורעים נאמנים יבנו ייבול עין הרים שבעה. — אם תפדוש השמחה נפשי על לב האדם, וקניו העצלותה מאד כנה יאמר לו על כל מדרך כפי הבל, או אם יקנינו גם ויום בשמחה, הנה בדת השמחה משתמחה, תעלה ותהי לשמחה בפולה. אם גם לפעמים עניו עניו דאנה יאפירו שמו האדם, ומצאנו צרות יתלוצות אשר תמיתה את חיי השקנה אנה לענה הדין, הנה בהמצא לו אוהב הרע, אשר יתוקף בעניו דקה חבל בעניו, יפשו היה ובהו יתוקף, לשאת בחינת את אשר נבל עליו, בחברת הנפש נכבדה ומאד נעלה.

ומלבד העולות הנשמות יבוא השלום לאדם גם תועלת רוחנית, כי בהתחברו לאנשים טובים וישרים, ובבואו בסוד חכמים ונבונים, הנה מכלי מים הודק גפשו והתחד מכל תלצה וטוב, כי על כל פסיעה ופסיעה ימצא מקום לחבוש לו דעות ישרות וטהרות טובות, אשר תפארת הנה לעושיהן והפארת לו בן האדם אחרו אשר מתבררו ילמד דקה מוסר לעשות את הטוב את הישר בעניו אלהים ואנשים. — ועיני מצאנו במחשבתו הקדושה מקראות רבים יאמרתי שיעת אשר יתנו עיניו יצדקו על מעלת חכמה האנושית וטובלת עינתו והחכם מכל אדם אחר, בכל עת אוהב הרע יאמר לעיניו ילדי (א) טוב שכן קרוב מאד דוקק (ב) כמו בן הפליט הויל משבחה יאמר, קני לו חבר (ג) ועל שאלת רבו לחלמידו, מצא וראו איהו דק ישרה יצדק בה האדם (ד) חשים ה' ידוע, חבר טובי וכמה רבים.

ומה נמרו דברי זשי בן יערי איש צידה, יהי ביתך בית ועד להכבדים והיו מהאבק בעפר הנליתים והיו שותה בעצמא את דברייהם (ה) ואמרנו באחת מדרשותינו, כי זשי בן יערי בעל המאמר הזה

(א) מכלי ימי ימי

(ב) כס כס ח

(ג) לטוב מילי ח

(ד) כס כס ימי (ה) כס כס ח

מפי דבר והזהרת אותם ממני" (ה) יקרא ה' לכל רב ומורה, כי לצפה שמהו לשומר את דרך עין החיים, בה יעלה האדם להתקרב עצמו לקונו ובוראו, וע"כ בראותו את האויב, הוא האורב הפנימי היושב עמוק בחדרי לבבנו, בא ומקדיש עלינו מלחמה כשופר ימים קולו יקרא בגרון ואל יחשוק, "שוכו שוכו מדרכיכם ולמה תמותו בית ישראל". (ב) "צלוחית של מי הטאת" יהי בידו בכל עת, לזרוק מים טהורים על כל איש מנואל בעונות ופשעים ולטהרו מכל הטאתיו ומכל גילוליו, כי בקול ה' יקרא בבח, "רחצו חזכו הסירו רוע מעלליכם מנגד עיני וחדלו הרע" (ג) ודבריו היוצאים מן הלב יהיו נכנסים אל הלב ויעשו פרי ישועה למו להשיב רבים מעון. והיתה כל העדה כלם קדושים ובתוכם ה', "פרה בת שתים" (ד) יאמרו הו"ל, ובדרך המליצה נוכל לרמוז בזה הדברים שאמרנו, למען יטהר האדם את עצמו ויודרך מכל חלאת התאות הנשחתות, ההכירה כי ישמור ידיו מהטוא בשני סוגי החטאים אשר חשבתו כן נגד ה' וכן נגד האנשים, ואז אמנם יטהר ויתקדש כמלא מוכן המלה, ונחה עליו רוח ה' ולפני שמש יגון שמו.

ד.

עד החוב הרביעי אני בא, הרובין על כל רב ואב"ד והמתואר בדבר הרביעי, אשר מנו הו"ל במאמרם הנצב פתח דברינו והוא "מקלו של אהרן". שומעים נכבדים! הצלחת האדם ואשרו האמיתי לא יתכנו ולא יהי שלימים בלתי בהמצא הנאי אחד אשר ייעיל מאד לקיומם והתמדתם והוא — השלום. — "לא מצא הקב"ה כלי מהזיק בדבה לישראל אלא השלום" (ה) ככלי הזה השומר את אשר יתן אל טובו ומצילו מן האבדון, כן גם השלום ישמור וינצור את ברכת ה' ומחזיקה לכל יפול ממנה דבר ותשיג את האדם ישלימה באין מניעת. כי מה בעצ האדם אם גם חלק לו ה' מטוב

(ה) יחזקאל ג' י"ז

(ב) שם ל"ג י"א.

(ג) יצטי" ה' כ"ז

(ד) פרה ה' ה'.

(ה) סוף עוקלין

בוה קורת רוח כי עלה בידו להפיק די תאוותו—אולם עד מהרה תהי' לו שמחתו לאבל, כי יתנחם על זה מעשהו ולבבו יכה אותו כחרבות ורמחים. ההנאה היתה קצרה ועוברת, אולם החרטה אהרי כן ארוכה מאד מן מדה, יש אשר תהי' לימים, ויש אשר תהי' לשנים, ויש גם אשר תהי' לעולמו עד, עדי תמצא אתו קבר. ובעוד אשר אם יעשה האדם דבר טוב ומעיל, הדרי לבבו ימלא אה"כ שמחה וגיל, ונפשו עליו תעלו בדעתו כי עשה את הטוב והישר, הנה אם יחטא ואינם תתעצב עליו והו' גם תתאבל וכמאמר הכתוב, "שמחה לצדיק עשות משפט ומחתה לפועלי און" (א) — ההו' מה מאושר הוא האדם אם עוד יעלה בידו להטיב מעשיו ולתקן את אשר עות, כי אז ימצא עוד נחם מעט וירגיע בוה. אולם פעמים רבות כבר עבר המועד, והוא מעות לא יוכל לתקן, ואז יקלל את ימיו וטוב לו המות מחיים. ולו יש האדם בראשונה את הדברים האלה אל לבו, ולו שקל בפלס הנאת העבירה נגד הפסידה, או בטח הי' הדל מלעשותה, כי הכיר וידע כי גדול רב הפסדה משכרה, אולם זה רעה הלי הוא, כי פעמים רבות הוא קצר הראות, ולא יטפוט על המעשה אך כאשר הוא בעת עשותה, התעורב לו אם לא, מבלי הבט על התולדות הרעות אשר תצמחנה ממנה, הטובות הנה אם יעו, ולכן יכשל ואשם. — "הוי מתונים בדין" (ב) יצו הו"ל לאלה האנשים היושבים כסאות למיטפט, והאזהרה הזאת תשים אמד"ג גם לכל איש ואיש. כלנו שופטים אנחנו על מעשינו ופעולותינו, וטרם נעשה מאומה, נבוא בראשונה אתנו חשבון אם תהי' המעשה הזאת לנו לטובה או לא. וזוהיו איתנו הו"ל כי לא נעשה מעשינו במהירות, ובשבתנו על כסא דין לחדוץ מיטפט על איזה דבר אם יאות לפננו או לא, נהי' מתונים בדין, ונבדוק היטב עד מקום שידינו מנעת למען נלך לבטה דרבנו, ולא יצא מאתנו מיטפט מעוקל. — פסי' עה גסה נוטלת מאור עיניו של אדם" (ג) אם ילך האדם במהירות ובפסיעותיו בחיים תהיינה נסות יותר מדאי — אז מאור עיניו לא יהי' אתו לטפוט מישידים, כי יבצר ממנו לרדת עד עומק כל דבר, ולכן האמת לאמתו, וע"כ יכשל בלכתו וצעדיו ימוטו.

ולמי זה יאות יותר להעיר ולעורר את העם על הדברים שאמרנו מאשר לכל יב בעדתו, ואתה בן אדם צפה נתתיך לבית ישראל וישמע

(א) ונשלי כ"ה ט"ו

(ב) חרות לו ה'

(ג) זרכות ו"ג ט"ז

עונם ואת עון אבותם במעלם אשר מעלו בי ואף אשר הלכו עמי בקרי, אף אני אלך עמם בקרי וכו' (ה) ורבים ראו כן תמחו הלא תשובה מכפרת, וה' לא יחפוץ במות המת, כי אם בשובו מדרכו וה', ואם ישיב החוטא ויקבר עליו לעזוב את דרכו הרעה ומחשיבתו אשר לא טובה, הלא אז חותר לו הקב"ה חתיכה מתחת כסא כבודו ומקבלו באהבה וברצון, ועוד גדול הוא המקום שבעלי תשובה עומדים עד כי צדיקים נמזרים אינם יכולים לעמוד בו, ומדוע זה אמר הכתוב כי גם אחרי אשר יתודו על עונם וישיבו בתשובה שלימה יוסף ה' ללכת עמם בקרי, ולהכותם מכה רבה, כאלו ח"ו הדלת סגורה לחוטאים ואין תרופה למכתם. — אולם הוא הדבר אשר דברנו, כי חטאי בני האדם ופשעיהם יתחלקו וה' לשיני סוגים שונים, לחטאים נגד ה' ולחטאים נגד האנשים, לראשונים תועיל תשובה ובשוב ישע מדרכו ה' יחי, וכעב ימחו פשעיו וכענן חטאתיו, אולם לאחזונים לא תספיק תשובת דברים לבד, כי אם ההכרה לתקנם בפועל ובמעשה וכדברי הו"ל המובאים למעלה. — ואם יחטא האדם בשיני מיני החטאים האלה, ואשם גם נגד ה' וגם נגד האנשים, וישיב ויתודה אך על החטאים אשר חטא לאלהים, וידוי תהינה גם להלאה מנואלות בעונות ופשעים נגד האנשים, או לא עשה דבר וכבראשונה כן גם עתה חוטא ופושע יקרא — ופה יספר לנו הכתוב, כי אחרי אשר ישלח ה' כל מנפתיו על ישראל עם בחירו על אשר חטא ועשה הרע, יתעורר אמנם לשוב אל ה' ולהציב את מעשיו, אולם האם תהי' התשובה הזאת במדה היאותה והנדרשה? האם תהי' מכונת לעומת שיני סוגי החטאים אשר חשבנו, הכל אחד כפי ערכו ותכונתו? והתודו את עונם ואת עון אבותם במעלם אשר מעלו בי ואת אשר הלכו עמי בקרי" המה יתודו אמנם וישיבו בתשובה, אכן לא יעשו זאת אך "על אשר מעלו בי ועל אשר הלכו עמי בקרי" כי יתחרטו ויתנחמו רק על אשר חטאו נגד ה' ולא מקאו אחרי מצותיו, אולם בנוגע לחטאים אשר חטאו נגד האנשים, לא הטיבו את מעלליהם, וכאז כן עתה יפדו רוש ולענה, ויעשו הרע בעיני ה' להכעיסו במעשי ידיהם — הגה אם כה יעשו, עוד לא נודכנו כל צדכם ועוד לא באו לידי הכרה אמיתית, לדעת ולהבין מה ה' הורש מהם ולכן "אף אני אלך עמם בקרי" עד אשר יכנע לבבם הערל וירצו את כל עונם.

ואחרי החטא תבוא — ההרשעה. אם יחטא האדם למען מלא תאות נפשו אשר לא תתן לו מנוח, הנה ברנע עשותו המזימתה או ינעם ויערב לו, וימצא

עצמו מכל חלצה וסיג או „אומרים לו אתה קדמת למעשה בראשית“ כי יגדל מאד במעלתו והי' למבחר היוצרים, אשר שת אותם הי' כלם תחת יגלו לשלוש עליהם ולהשתמש בהם כפי רצונו ויכלתו „ואם לאו“ אם לא ישים האדם זאת אל לבו, רק יטה אונן קטבת לקול האית חומדיות אשר תשפכנה ממשלתן עליו ותאסרנה אותו בעבותות ובוזקים או „אומרים לו יהיש קדמך“ כי לפיז אין לו שום קדימה במעלה על יתר הנבראים, ונהפוך הוא כי המה יעלו עליו עשרת מונים, אחרי כי בחומרי גם ליתוש הקטן היטורין על פני הארץ, ואשר כל יגל תהרוק עליו בגאווה ובוז, גם לבריאה שפלה כזאת טוב ממנו, אשר אם גם חי' אלף שנה פעמים בטובה לא ראה.

ופרי התאוה ותוצאתי הוא—החטא. כי בעל התאוה בחפצו העו להגיע אל המטרה ולמלא תאות נפשו לא ישים פדות בין האסור והמותר, בין שלו ושל אחרים, יעלה הרים יד תהומות עד אשר ישיג הדבר אשר נכספה וגם בלתה נפשו אליה, אם גם עיזו יחטא ואישם. — יש אשר ידע עוד האדם כי יסור מדרך הטוב, וירגיש בנפשו כי יעשה המזימתה, אפס חסר כה ואין אונים הוא לשלוט ברוחו ולעצור בהמון רגשותיו, אשר כהמון גלים יחמו וקבולות מים רבים קולם. וזה יהי' בעתים הראשונות, כאשר תתחיל התאוה להתפתח בו, כי אז אמנם עוד מלחמה בקרב, מלחמת התאוה והשכל הישר, אשר יתגדו זה לזה מן הקצה אל הקצה. ויש אשר כבר חדל כל רגש קודש שלחבת זה בלב האדם, כי הגיעה התאוה למרום קצה, ואז לא ידע עוד בלד אם יעשה בזה עון אשר חטא, וכמאמר חז"ל „אם עבר אדם עבירה ושנה נעשית לו כהיתר“ (6) — יש אשר בדרך האדם אחרי תאות נפשו, חטא אך לאלהים לבד, כי ביד רמה וכשואט נפש יעבור על מצות הי' הקדוה ותהותו ויעשה דברים אשר לא יעשה, ואז עוד נכון לפניו הדרך לבקש מלפני הי' כי יסלח לו על אשר חטא, וסר עינו וחטאתו תכופר. ויש גם אשר התאוה תגיע את האדם לחטוא נגד הבריה, יגנוב יגזל אף ישים בכפו, למען הפק זממו הרע אשר חשב לעשות, ואז גדול עונו מנישוא ולא יאבה הי' סלוח לו עד אשר ישוב ויתקן את אשר עוה וכמאמר חז"ל „מכל חטאתיכם לפני הי' תטהרו עבירות שבין אדם למקום יחזיב מכפר, עבירות שבין אדם לחבירו אין יחזיב מכפר עד שירצה את הבריה“ (3)—ואמר הכתוב „והתודו את

(6) יונה פ"ו ע"ב.

(3) עס פ"ה ע"ב.

ולו רצון עצמי בלתי מוגבל, ובידו הכה והעוה לעצור בעד נטיותיו הטבעיות ולעשות בהן כטוב בעיניו. — „ומותר האדם מן הבהמה אין” (6) יתרון האדם מן הבהמה הוא „אין” כה השלילה והמעצור אשר נתנו ה' אך זה לבדו, ואין לנבראים אחרים חלק בו — כי הבהמה בהתעורר בקרבה אחת מנטיותי הפנימיות, לא תוכל עוד למרות את פיה ורק באות נפשה שאפה להניע אל המטרה, תטרוף, תרמוס תדרוס, וגם תשים בכלי למען מדא את אשר נטל עלי, אולם האדם ידיו רב לו להגבית עוף ולשום במרום קנו, להכניע כה הנטיות הטבעיות אשר בתוכו, ולכלי שמוע בקולו, כי ורועו מושלה בכל ועל במותימו ידהך. — ומעתה אם האדם גם הוא תקצר ידו לעצור בעד נטיותיו, ולא לבד כי לא יכניען תחת ממשלתו, כי אם גם יתן להן לעשות חיל ולהרבות כה ועוה, עד כי תהיינה לתאות נבונות ונשחתות, הנה בעשותו כן ירד עשר מעלות אהורנית, כי ה' כבהמת ארץ וכחיתו מדבר, אשר כמוהו כמוהן נלאה ידו מלמשיג על תאותיו, אשר תקהנה אותו שבי ותהיינה לו למכשול ולפוקה.

ומה נאמנו דברי חז"ל: „אם זכה אדם אומרים לו אתה קדמת למעשה בראשית, ואם לאו אומרים לו יתוש קדמך” (3) — אם ממצב החומרי נשפוט, הלא בהרבה דברים ייטב יותר לבהמה מאשר לאדם. הבהמה לא תדע מחסור ודאגה, וכל צרכי תספיק לה הטבע מוכנים ומוזמנים, מבלי אשר תהי' מוכיחת להוסיף עוד עבודה מצדה. לא כן גורל האדם אשר יעבוד בויעת אפו כל היום, ומצאוהו צרות רבות ותלאות יגונות, לא ינח ולא ישקוט, עד אשר יעלה בידו לכלכל נפשו ולתת לה די מחסורה, וכמאמר חז"ל (4) „ראית מימך ה' ועוף וכו' והן מתפרנסין שלא בצער וכו' ואני אינו דין שאתפנים שלא בצער” אכן בעבור זה נעלה הוא האדם במעלותיו ההיגיוניות, כי חננו ה' בתכונות נכבדות ובכחות נשגבים אשר ממקום קדוש יחלבו, וכלם אומרים כבוד ויקר תהלה ותפארת. — וזה יתכן אם האדם מכיר את מעלותיו אלה וידע להוקירן כפי ערכן וסגולתן או אמנם נכבד הוא ויתרון רב לו. — אולם אם כבהמה ילך גם הוא אחרי שרירות לבו ואחרי תאות נפשו, וכל מחשבות לבו רק יע כל היום, הלא מראה הוא לדעת כי קטן בעיניו וכמה נחשב הוא החלק הרוחני אשר בו, ונותן הוא משפט הקדומה להקני החומרי, ובאופן הזה, אם אחרי המעלות החומריות נלך והנה תהיינה לנו לקו, להגביל ערך כל בריאה ובריאה, מה יתרון לו לאדם הלא טוב לבהמה ממנו: — „אם זכה אדם” אמרו חז"ל ועולה במעלות הקודש לטהר

(6) קהלת ג' י"ט. (3) בראשית רבה ס' א. (4) קידושין פ"ג ע"א

בקרבים איש אהבה וכבוד לעמנו, הנה ברבות הימים לא רז יהי והי' בך חטא.
 „צלוהית שר שמן המשהה" ימלא הרב בעיניו. — התורה נמשלה
 לשמן, כי כשמן תאיר גם היא השכת הבעיות וכלפיד איש כן תראה להוגי'
 ומכבדי' את הדרך הישרה, אשרי כל חולכי בה. ושמן התורה יפיין גם כל רב
 בעדתו להאיר לבני ישראל עוד בשחר ילדותם את הדרך בה ילכו, כי ילמדו
 אותם תורה ומצות חקים ומשפטים למען ידעו מה היהדות דרשת מהם, והי' לזרע
 בך ה', אשר כל הואיהם יכירו וידעום כי זרע קודש מחצבתם, ובהם יתפאר
 עמנו וגם יתהלל.

„ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך
 כתית למאור להעלות נר תמיד" (ה) ואתה מורה העם אשר בך בחר ה'
 מכל אחיך לעמוד ולשרת לפניו, אם באמת ובתמים יש את נפשך למלאות
 את תפקידך „צו את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך" שים מבט עיניך
 על בני ישראל, אהה צעירי הצאן אשר לבכם עוד זך ובידך להטותו לכל אשר
 תחפוין, כי יחונכו ויגודלו ברוח התורה הקדושה „להעלות נר תמיד" כי
 אז ואך אז תהי' בדינו ערובה מספקת, כי כאשר עד הנה כן גם להלאה עד
 אחרית הימים תהי' לנו התורה"ק לאור יומם, אשר יאיר לנו הישבת הקנאה
 והשנאה, יגרש העננים ויזרח העבים אשר יכסו שמי מטהרנו, ולכה בני ישראל
 יהי' אור במושבותם.

ג.

צלוהית המים — שומעים נכבדים! מכל מעשי האדם ופעולותיו
 פה על אדמות לא יתנגד שום דבר כל כך למעלתו האנושית כמו—התאוה. הן
 מכל ברואי תבל ושובני ארץ נעלה ונשגב הוא האדם ברוחו הגדול והכביר,
 ברוח הדעת וההישכלה אשר נפה ה' באפיו, כי בעלמו ברא אותו בצלם
 אלהים.—ואשר ע"כ בעוד אשר כל הנבראים כלם, בהיותם חסרי מדע ומשוללי
 הבנה יעשו מעשיהם אך ע"צ ההכרה, כאשר תצוניה עליהם הנטיות הטבעיות
 אשר בהם, המניעות והמכריחות אותם, ותקצר ידם מלשלוט עליהן שלטת
 ולהטותן לכל אשר יחפצו, הנה נעלה הוא האדם כי הוא בעל בחירה הפשיות,

בראותו את הדור החדש כי נעלה הוא, ומחכמות רבות ושונות לו עשר ידות ואך התורה הקדושה, אשר המענה שפכנו בכל עת דמנו כמים, ואשר עליה הורגנו כל היום ונחשבנו כצאן טבחה, התורה, אשר בעבודה עלו אלפי רבבות אחינו בחרדת קודש על גלי אש ומצבות לחבים ויקריבו כל אשר להם עד מזבח אהבתה— היא לבדה לפניו כספר החתום בשבע התימות, לא ידע דבר מקורות ישראל ותולדותיו בימים עברה, אשר היה גבורה ואמין הנפש מרחפת עליהן ואשר ישתאה וישתומם עליהן כל הזקר ומשביל, — לא אחד בראותו זאת יאנה בשברון מתנים ומנהמת לבו יקרא: „ויצא מבת ציון כל הדרה אלו התינוקות“ (א) אמנם יצאו מבת ציון כל הדרה, אשר אמרה בצלו תחי' בניו, כי התינוקות והבנים, תקותה ומשאת נפשה, הראו לה עורף ולא פנים. „בניך ובנותיך נתונים דעם אחר ועיניך רואות וכלות אליהם כל היום“ (ב) בניך, עם ישראל, ובנותיך הרבות והענוגות נתונים לעם אחר, ואלך יתנכרו ולא ידעו אותך. לישוא תפחיש ירך אליהם, לישוא תספוק כף על אבהן בניך ובנותיך אין שומע לך ואין פונה אליך כי גלה כבוד מישראל ונלקח ארון אלהים!

ולעורר את העם על מעלת הנוך הבנים וגידולם ברוח התורה הקדושה זאת הוא המקצוע השני— ואולי גם היותר חכם ומשתרג— אשר בחוג המעשה הנוער לכל רב ואב"ד. „הבנים בני“ (ג) ישים בכל עת לנגד עיניו, והוא הוא אשר קסם על שפתו הזהיר את העם בכל עת ולדבר אליהם השכם ודבר כי זרעו זרע אהבה לתורתה בלב בניהם בעודם רכים למען בבואם בימים יחי' ליהודים נאמנים שומרי תורה ועושי מצוה, אוהביעמם הרישי שלומם והפצים ביקרו. ע"כ אל יתדשל בעבודת הקודש הזאת, ובכל עת יחי' עיניו צופיות לעשות מלאכת ה' באמנה, ולמלא את תעודתו זאת באופן היותר נכבד ונעלה. „קומי שאי את הנער והחזיקי את ירך בו כי לגוי גדול אשימנו“ (ד) — „קום שא את הנער“ יקרא ה' לכל רב אשר הוקם על להיות מורה העם ומנהלו— והרם קרן הבנים לנחותם בדרך התורה והיראה, „החזיק את ירך בו“ להעלותם במעלות הקודש, אשר הלכו בהן אבותינו זה שנות אלפים — „כי לגוי גדול אשימנו“ זכור נא ואל תשכח, כי הבנים האלה יגדלו והי' לגוי גדול, והמה תקות עמנו ואליהם הוא נושא את נפשו בימים יבואו, ואם בעודם באבם לא תדאג כי יסוהו

(א) איכה רבה א ל"ג.

(ב) דברים כ"ח ל"ב. (ג) זרחיה ל"א ו"ג.

(ד) שם כ"א י"ח.

מתאימים עם דברי הש"ס (ה) „בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה ביה לילוד אושה בנינו אמר להם לקבל תורה בא, אמרו לפנינו המדה גנוזה שגנוזה לך התקע"ד דורות קודם שנברא העולם אתה מבקש ליתנה לבשר ודם מה אויש בני תוכרנו וכן אדם כי תפקדנו וכו'". כי נפלאות ה' בעיני המלאכים ולא יכלו להבין, כי זאת התורה הכתובה באצבע אלהים ואשר בשרם כל יצור נברא הכינה ה', הקרה גם יסדה, למען תעמוד לעולמי עד ולנצח נצחוב, תנתן לבשר ודם, קצת ימים ושבע יומי, אשר כבוך יציין וחלף ולעריב ימולל ויבש; הלא בזה תנתן התורה תחת גדי הזמן ומי יתקע לידנו כי לא יהי דור הולך ודור בא אשר יתנבר לאלהיו ויפנה עורף לתורת ה', והי' החמדה הגנוזה הזאת ח"ו לבית „עשה הקב"ה קלכטורין של משה חומה לאברהם אבינו", כי אברהם הי' הראשון אשר הראה הדרך לבאים אחריו להשיגה בעין פקודה על הנוך הבנים כמאמר הכתוב „כי ידעתיו למען אשר יצוה את בני ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט" (3) ואם הנוך רבנים יהי' ברוח התורה או נדע נאמנה כי תעמוד לדור אחרון.

הלא נראה כי הנוך הבנים ברוח התורה, הוא העמוד התיכון, הנושא עליו עתידת עמנו וגודלו בחיים, ומה מאד ראוי לתת לב לזה ביהוד בימינו אלה! לדאבון לבבנו הראו לנו המקרים בימים האחרונים, כי אך הלום שוא חלמנו בחשבנו, כי שמש החופש והדרור אשר האורה לבני חלוק בכל מקומות שהם, תביא גם לנו מרפא כנפיו, ותשלח קרני' להפיץ ענני הקנאה והשנאה, אשר זה שנת אלפים האפילו שמי מטהרנו. לא! השנאה הישנה עומדת עודנה בעצם תקפה, ובכל זום ויום תמציא לה דרכים חדשים להגיע אך המטרה אשר שתה לה, לאכול את יעקב ולהחשם את נהגו אולם מה אנו רואים ומה המחזות אשר הננו עיננו? תחת אשר לעתות כארה הי' לנו לדאוג על נפשנו, ולהקך בנינו ברוח ישראל סבא למען יהי' לנו כהם מעוה ומחסה בימים הבאים, הנה נהפוך הוא כי הבנים יגודלו ללא תורה, וזהו ישראל מורה דמו, ומה נעשה ליום פקודה עת שונאנו יסיפו לזרוק עלינו הצים ואבני קרע להעיר עלינו חמת רבים ולהמיר כבודנו בקלון, מי יעמוד לנו ומי יגוד לנו? הלא הבנים האלה אשר אליהם או עיננו תחינה נשואות, המה יתנכרו לנו לא יאבו ולא ידעו לחשיב חרפינו דבר, כי תחלוצות עם ישראל מורות תחינה לנו — לא אהד מאתנו

(ה) סנה פ"ח ע"ג.

(3) זרלשית י"ח ו"ט.

ובדברים נמרצים תארו לפנינו מעלת הרימוד של תינוקת של בית רבן, אשר עליו העולם־היהודי עומד. — ומה יקרו הדברים בניאור מאמר הז"ל (א) „כיון שהגיע מרדכי אצל התינוקת שאל לאחד מהם פסוק לוי פסוקך א"ל אך תירא מפחד פתאום ומשואת רשעים כי תבא וכו' כיון ששמע מרדכי כך שהק.והי' שמח שמחה גדולה א"ל המן מה זאת השמחה ששמחת לדברי התינוקת הללו אמר על בשורות טובות שבשרני שלא אפחד מן העצה הרעה שיעצת עלינו מיד כעס המן הרשע ואמר אין אני שולח יד אלא באלו התינוקות תחלה". בראות מרדכי הרעה העתידה לבא על עמך, כי קם עליו איש זר ובליעל ויאמר להשמדו ולהכזית את כל היקום אשר בגולה, הנה היתה ראשית עבודתו לפנות אל התינוקת למען דעת מה בפיהם, אם מצפצפים בקודם והגנים בתורת אל חי או ידע „כי אין יהודים ידי עישו" ולשווא כל עבודת האויב ועמלו. ואם גם לפי מראה העין הסבכה גדולה ואנושה, תקנה טובה ונעימה תשעשהו כי יצאו מן המביכה ויזשעו תשועת עולמים. וכאשר הגיע מרדכי אל התינוקת, הנה ראה כי אמנם בן הוא, נתונים המה לתורת ה' ולמצותיו וישמע את הקול מדבר אליו. „אל תירא מפחד פתאום ומשואת רשעים כי תבא", „עוצו עצה ותופר, דביו דבר ולא יקום כי עמנו אל" וכהנה עוד דברי נחם אשר הזקין את לבבו ואמצו את יוחו לבל ירא ולבל יחת וכיון שישמע כך שמח שמחה גדולה כי נוכח לדעת כי יד האויב לא תגע בו לרעה אחרי אשר מפי עוללים וזנקים ישמע כי „לא יפחד מן העצה אשר יעין ערו המן". אולם המן גם הוא ידע והבין עד היכן הדברים מניעים, רבן כשמעו את דברי מרדכי כעס ואמר „אין אני שולח יד אלא באלו התינוקות תחלה" כי בהכותו את התינוקות, הנה השחית את היסוד אשר עליו אדני העם כוננו ובנפול היסוד גם הבנין יפול והי' כלא הי'.

ואמרו הז"ל (ב) ומשה עלה למרום, באותה שעה בקשו מלאכי השרת לפגוע במשה, עשה הקב"ה קלסטורין של פניו דומה לאברהם וכו' אמר הקב"ה למשה לא נתנה לך תורה אלא בזכות אברהם שנאמר לקחת מתנות באדם ואין אדם אלא אברהם שנאמר האדם הגדול בענקים (יהושע י"ד) — הדברים

(א) אסתר רבה ז' י"ג.

(ב) שמואל רבה כ"ח א'.

מן הארון הזה יצאו ניצוצות של אש, אשר ישרפו את הנחשים והעקרבים אשר נצבו לנגדינו בכל מדרך כף הנליו, כי אש אוכלה אש, ואש התוה"ק אכלה את אש הקנאה והשנאה אשר בלב העמים עלינו מאז ועד עתה, לבל תנע בנו לדעה „הארון היי נושא את נושאי" (ב) התוה"ק הרימה את נושאי ומעריצי ותשם אותם ממעל להצרות והתלאות אשר שבנו למכבדי, וכאשר ישא האומן את היונק בן נשאה אותם במשך שנות אלפים, לבל יעשו כלה, וזכרם לא ימח מעל פני האדמה.

ואמרו חז"ל „ויתיצבו בתחתית ההר מלמד שכפה הקב"ה עליהם הר כנגיגית ואמר להם אם אתם מקבלים את התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם" (ג) הנה רצו חז"ל בדבריהם אלה לעורר אותנו על הקשר הנפלא אשר בין ישראל ואורייתא ולהניד לנו כי ישראל ואורייתא חד הוא, ומבלעדי התורה מהנמנע הי' לנו לחיות ולקום. „אם לא תקבלו את התורה" דבר הי' לישראל עם בחירו או „שם תהא קבורתכם" כי לא תוכלו עמוד בתבל, ויחסר לכם הכח והעוז הנחוצים להיים קשים הנועדים לכם — אולם כאשר קבלנו את התורה או „אל תקרא חרות אלא חירות ממלאך המות, אם יבא מה"מ ויאמר לפני הקב"ה על הנם בראתני בעולם, הוא אומר על כל אומה ולשון השלטתך הוין מאומה זו שנתתי לה חירות" אם גם יניף המות חרבו על עמים רבים, וישם קץ לחייהם המאוישים לאבד להם שם ושארית, בעמינו עם ישראל קצרה ידו מנוע בו לדעה כי „אני הוומה זה תורה" (ד) וכחומה גבוה ובצורה וחוקה בן היתה התורה עלינו סתרה בכל עת, — מחסה ומסתור מורם העת והי' ימינו כימי השמים על הארץ „כי אני הי' לא שניתי ואתם בני יעקב לא כליתם" (ה).

ומיכן איפוא מאליו כי חוב קדוש ונעלה רובין עלינו לדאוג בעד קיום התורה הזאת ושמידתה, לבל ימוטו חיי אשור" בדבות הימים. הזאת לא תהי' כי אם עיי' הויןך הבנים בזה התורה. האבות יספרו לבנים מעשי הי' כי גדלו בתבל ארצה ודור לדור יגדלו וישבחו תהלתו וצדקתו, או נדע כי עשינו את המוטל עלינו וכלב בטוח נשקיף על השבת הרילה הפרושה על הימים הבאים הקראתנו, כי תורתנו תהי' לנו לאור יומם, וננע לא יקרב באחלנו. — ועיי' מצאנו להז"ל כי הפלינו מאד לעורר את האבות על תעודתם זאת הנשגבה

(ה) סוטה ל"ה ע"ב. (ג) שבת פ"ח ע"ב

(ד) פסחים פ"ז ע"ב (ד) מלאכי ג' ו'.

אלפי ורבבות אחינו, אשר שפך כמים בראש כל הוצות למען יתן עדותו, כי כנים הדברים. „לולא תורתך שעשועי או אבדתי בעיני“ (א) יאמר נא בצדק ישראל סבא, לזכר התיבה הזאת, אשר שמרנוה מכל משמה, ואשר בכל עת היתה כחותם על לבנו, או הסיריכה והסיריחה היינו לשאת את אשר נטל עלינו מידי אויבינו ומנדנו. כל אשר לנו לקחו ממנו, הרגנו פצענו, גזרו חמסו אף לא המלה, אפס את התוח"ק הזה אפינו ומחמד עיננו, לא יכלו לקחת ממנו, והיא היתה לנו למעין ישועה, אשר נתן לנו כח ועזו לעמוד כנגד נגד מיטביו וגלי העת הסוערים להפיצנו, וכמאמר הו"ל: „והמכתב מכתב אלהים הוא חרות על הלוחות אל תקרא חרות אלא חירות ממלאך המות אם יבא מלאך המות ויאמר לפני הקב"ה על הנם בראתני בעולם הוא אומר על כל אומה ולשון שבעולם השלטתיך הוין מאומה זו שנתתי לה חירות“ (ב) היא נפלאה היא ותהי לאות כי עמנו גוי קן ומבוסה, ממשך וממורט, אשר משחר ילדותו הקיפוהו והשגוהו תלאות גדולות ועצומות, עוד חי יחי עד עתה ולא נפל יסודו ליגלי בכור מות. הן גוים גדולים ועצומים מאתנו, אשר פחדם ומוראם היו על ממלכות רבות ומחדד גאונם יראה כל הארץ, נטו ועברו, ואך הרבות ומפולות אשר הוקרו קדמוניות לבד ישימו עליהן עין יספרו ויגידו דודי אחרון מעשיהם כי גדלו בימים עברו, ועמנו עם ישראל, אשר יד כל בו למדי את הוין, ולהשביעיהו יגון ומכאובים אך הוא לבדו יעשה קציר כמונטע ויף בגדלו על שונאיו ומנדיו ישחק וילעג למו. במה הוא איפוא כחו הגדול של עם-עולם הזה? — התורה הקדושה היא היא היתה לו למגן ולמחסה בכל עת ובעת אשר מחוץ ישכלה הרב, המונים המונים הובלו לטבח ונפשם יצאה בדברים — הנה בחדרים היו אור לנו, אור התורה הקדושה כי יהל, אשר קרנים היו מידו להאיר השבת הלילה, לחזק את לבבנו ולאמצו לכל ידן ולבל ימסו. „ויקוקין של איש היו יוצאין מבין בדי הארון והיו שורפין לפניהם את הנחשים ואת העקרבים“ (ג) — רעיון יקר ונכבד צפון בדברי הו"ל אלה. מן הארון הנושא בתוכו האוצר היקר סגלת כל כלי המדה התורה הקדושה, אשר עוד לפני שנות אלפים, בעת כל ייטבי תבל ושוכני ארץ הלכו אחרי ההבל וההבל, ועליהם לא זכה אור הדעת והתבונה, הביאה לנו הקים טובים ומשפטים ישרים אשר היו אה"כ נחלת מין האדם כלה,

(א) תהלים קי"ט ל"ב. (ב) שמות רבה פי מ"א ז'.

(ג) דברים רבה פי ז' ט"ו.

שומעים נכבדים! אם התואר „מורה העם“ הניתן לכל רב ואב"ד כבר מורה לנו באצבע, מה משמרתו משמרת הקודש דורשת ממנו, כי ילמד את העם הקי האלהים ותורתו, וכי יהי להם דבר בא אליו, הנה רבה החוב הזה עליו ויגדל עשרת מונים בנוגע לחינוך הבנים, להשיגה עליהם, כי יגדלו ברוח התורה וברוח האמונה כאשר הפין ה'. הבנים המה תקנתו ומשאת נפשנו לימים יבואו, כי עליהם כוננו קורות העתיד ויגדלו. וע"כ אם באמת ובתמים יש את נפשנו להעמיד את עמנו על בסיס נכון וחזק, לא יפול ולא ימוט ברבות הימים, עלינו לדאוג בעד חינוך הבנים, לזרוע זרע אהבה לתורת ה' על תלמי לבבם הרך, ואז נלך לבטח הרבנו לא נירא ולא נפחד, כמאמר הכתוב „מפי עוללים ויונקים יסדת עוז“ (ט). — ומה יקרו דברי הו"ל אשר הלבישו את הרעיון הזה מחלצות וכה דבריהם: „לא עמדו פילוסופין לאומות העולם כבל עם בן בעור וכאבנימוס הגרדי, אמרו להם יכולין אנו להודווג לאומה זו אמרו להם לכו וחזרו על בתי כנסיות שלהם אם התינוקת מצפצפים בקולם אי אתם יכולין להם, ואם לאו אתם יכולין להן שכן הבטיחן אביהן ואמר להן הקול קוד יעקב והידים ידי עשו, כל זמן שקודו של יעקב בבתי כנסיות ובבתי מדרשות אין הידים ידי עשו, וכל זמן שאין קולו מצפצף בבתי כנסיות ובבתי מדרשות הידים ידי עשו (ז). — בלעם שתים העין, אשר למרות דבריו הרבים משמן המלאים אהבה לעמנו, ה' בקרבו עמל ואן, ויחמוס מוימות כל היום להרע לנו ולהשתות, הוא הוא עמד עד הקר הדבר וידע והבין כי לשוא יעמלו העמים להכרית לנו שם ושארית, אם הבנים יגדלו ברוח התורה, והאמונה תכה שורש בקרב לבותם, כי את אשר יסתרו מצד אחד ישיבו הבנים מצד השני רבנות, וכל רעה אלינו לא יאונה. „בזמן שהתינוקת מצפצפים בקולם“ — אמר לאלה השואלים אותו— והגויים בתורת ה' בבתי כנסיות ובבתי מדרשות אין אתם יומדים רנווע בהם לרעה, אולם אם בתי כנסיות ובתי מדרשות שוממים, ודרכיהם אבלות, אם אין איש שם על לב להקך הילדים, למען ידעו לעמוד על נפשם בימים יבואו, אז „יבולים אתם“ כי אז ידי עשו תעשינה ה' חזק, לבצע את אשר יזמו ולגמור את אשר אמרו.

ועל אמתת הדברים האלה אין מהצורך להרבות באזהרות ומופתיים, ותספיק לנו אך סקירה אחת בספר תולדות עמנו — זה ספר מלחמות ה', הנכתב בדמו

שאמרו הו"ל יותר מה שבעה"ב עושה עם העני, העני עושה עם בעה"ב, כי בזה יאסוף בחפניו רכוש נצח, אשר יעמוד לדור אחרון כי יבא וכל הרוחות שבעולם לא יקחהו ממנו.

ולהעיר את העם על המדה היקרה הזאת, — מדת החסד, — אשר הרבינו עד כה לדבר בשבחה, זאת הוא הובת כל רב בעדתו. „שמני נוטרה את הכרמים“ (א) יאמר נא בכל עת לנפשו, והי' הפקדני לשומר על גן נחמד ונעים, לשמור בתוכו נטיעות יקרות ונכבדות — אלה המדות הטובות והישרות, אשר תגדלנה על שדי התוה"ק, ואשר פתוהיחותם הנה למעריצי' כי שם הי' נקרא עריהם. וע"כ בקול הי' יקרא בכח: „שמרו משפט ועשו צדקה“ (ב) אהבו איש את אחיו ואת גרו, אל תאמצו את לבבכם ואל תקפצו את ידכם מתת ברכה לכל עני וקשה יום, כי אז תשכילו ואז תצליחו. — „צנצנת המן“ ישא בבואו אל הקודש, לעורר את אחיו כי מפתם יתנו לאביון ומלחמם לדל, לכבד את הי' מהונם, אל יקראו מהונם אלא מנרוגם ואז יהי' מחניהם קדוש ועד פני כל העם יכבדו.

מהמן יסופר לנו בתוה"ק „כי לא העדיף המרבה והממעייט לא החסיר“ (ג) והמראה הנפלא הזה מלמד אותנו ומרמז לנו את אשר אמרנו בפתח דברינו, כי רוח עמנו לא תשא ולא תשים פדות בין האנשים, והקה אחת ומשפט אחד תתן לעשיר ולעני. המרבה לאסוף הון ועושר לא העדיף בזה את ערכו, והממעייט להביא לא החסיר ע"כ מאומה ממעלתו. — מהמן מספרים לנו הו"ל כי „ירדו אתו בכל יום ויום אבנים טובות ומרגליות“ (ד) ולא הפריוז אמנם על המדה: כי הלימוד הנשגב והנעלה הזה אשר מהמן מוצאו, עוד יקר הוא מפנינים, והי' לאבן יקר, עדי זהב והלי כתם בידי כל איש אשר יקיימו ויוציאו לפעורת אדם.

ב.

אולם ביחד את „צנצנת המן“ מוכרה הרב למלאות ולהביא לעדתו גם „צלוהית של שמן המשחה“.

(א) שה"ש ח' י"א.

(ב) ישעי כ"ו א.

(ג) שמו"ט ע"ז י"ח. (ד) מדרש פי' צלח.

מגיד הרקיע" (6) ובאשר דברנו בזה ארזות וקצרות בדרשותנו. — "המשכילים יהיו כוהר הרקיע אלו גבאי צדקה", כרקיע הזה אשר בזהו יגיד לנו מפלאות תמים דעים, ואשר קרנים מידו להפיץ אור עלי תבל ומלואה, אור האמונה השתורה בה ברא שמים וארץ, כן גם גבאי צדקה בעוה"ב את העם לעשות הטוב והישר ולחזק דרך צדקה וחסד, הנה יאירו עיני רבים ויטעו בקרבם נטע נאמן, אשר יצא פרו קודש הילולים, פרו האמונה בה, אשר יהי' לנאמן ולתפארת.

ולעומת זה אמרו חז"ל "כל המעלים עין מן הצדקה כאלו עובד ע"ז" — האיש אשר יחטוף ידו מעשיית צדקה וחסד, ויאטים אוני משמוע זעקת העני ושועתו, אין זה כי אם דע לב, ואם גם בפני יכבד את אלהי ישראל ובשפתו יערוצוהו, הנה לבו בל עמו ובמסתרים יכחוש לאל ממעל, ולכן יקשה בעיניו לקחת מכספו לצדקה, והי' אפוא "כאלו עובד ע"ז".

"ואיש את קדשיו לו יהי' (3) אל יעלה על לבנו לחשוב כי ע"י הצדקה חסד יבואנו, ובחלקה מצויר כספנו לתמוך יד עני ואביון, או נעשהו הצור נקוב, אשר לאט לאט ילך הלך וחסור עד כי לא יסאר לנו מאומה מן הטוב אשר הי' לנו למנהל! מהפך הוא הצדקה הזאת לא לבד כי לא תהי' לנו למכסול ולפוקה, כי אם גם תביא לנו מרפא כנפשי ובריכה רבה עד בלי די, כי בזכותה יסקוף הי' עלינו לטובה ומלא לנו שבועות את אשר חסדנו ובעוד אשר מכל איש יש לאדם פה עלי אדמות, אין לו כי אם זכות זמני ועובר, אשר בן לילה הי' וכן לילה אבה, הנה זה המעט אשר יתן לצדקה יהי' לו לצמיחות הקנין עולם, אשר גם בכלות ימיו לא יעובהו, וכמאמר חז"ל (4) "אין מלוין לו לאדם זכו" — ואיש את קדשיו לו יהי' — הקדשים האלה, אשר יקדיש האדם תרומה לה' לעשות צדקה וחסד להטיב ולהיטיב, המה לבדם יהי' לנחלתו האמיתית, ואך עליהם יאמר בעדק ובמלא מובן המלה, כי ישלו המה העולמי עד ואין לזדים חלק במו, — "ויקהו לי תרומה" (7) יאמר הכתוב, הנה קרא לנתינת התרומה בשם לקחה לזמן לנו הדברים שאמרנו כי את אשר יתן האדם מהזנו לעניים, לוקח הוא את הדבר הזה לו לעצמו ע"ד

(6) תהלים י"ט 3.

(3) במדבר ה' י"ג.

(4) לכות ו' י"ג.

(7) שמואל כ"ה 3.

ולב טהור ברא לו אלהים, אשר האמונה בה' תחיהו, ולכן לא
 יטה מן הדרך הנכון ללכת עקלקלות, כי „גדולה הכנסת אורחים כקבלת
 פני השכינה” (א) הכנסת אורחים, המצוה היקרה הזאת, אשר עני ורש בה
 נפשו, כי לשניהם כאחד תביא רב ברכה ומרפא בנפש” אם יקיים אותה האדם
 בנפש עליוה ובלב שמח ולא יפנה ולא ישים לבו להתנצאות והטרה, אשר
 יגרום לו במעשהו זה, ואשר לפעמים אמנם יהי למשא כבדה, ילאה האדם
 מנשוא אותה, הנה או המעשה הזה גדל בערכו, ודמה במעלתו „לקבלת
 פני השכינה” אחרי אשר העושה אותו מראה לנו באצבע, כי האמונה בה'
 לו לקח, ולכן לא יחוס על עמלו, ויעשה הטוב והישר בעיני אלהים ואנשים.
 ומה יקרו הדברים האלה בביאור מאמר הו"ל: „זה משכילים יזהירו
 כזוהר הדקיע אלו גבאי צדקה” (ב) — „גדול המעשה מן העושה” (ג)
 אמרו הו"ל, והמעורר ומניע אחרים לעשות צדקה והסד ירכה שכרו ויגדל משכרו
 העושה עצמו. אולם גם פה נשאל נפשנו, איך יחזן איש לגשת אל
 יעהו ולאמר לו, קח מהונך ומרבושך, אשר רבות עמלת ורבות יצת עד אספתו
 לך, והקדישתי תרומה לך, הלא זה בשמעו החצעה הזאת ימלא על” פיו
 שחוק ויאמר, האם בעבור זה עמלתי ולילות כימים שמתי, לא נחתי ולא שלותי
 ולא שקטתי לרכוש לי חן ועושר למען אחלק ממני לעניים והמה יאכלו
 פרי עבודתי? — אין זאת כי אם ישען על האמונה הטהורה והקדושה,
 וידבר דבריו בשם ה' לאמר, לא מהכמתך כי רבה ועבודתך כי גדלה וקית לכה
 הכבוד והיקר הזה, כי אם בחמלת ה' עליך הנה הרים קרנך בכבוד וישימך
 לגניד ומצוה, ולכן הטה אוון קשבת קול ה' הקורא אליך ודורש ממך לתמוך
 בידו עני ואביון, ולא לכה כי לא תגרום לך נזק, כי אם גם תקח תמורתו
 שבעתים, אחרי אשר ברכת ה' תשיגך על כל מדריך כף רגלך ותאיר אליך
 פנים להוננך. — ואנו חואים איפוא כי „גבאי צדקה” מבלי משים יהיו למורי
 העם ומדריכו בדרך יקר, אשר ירחיבו דעת ה' בארץ, ואשר יעוררו להטות
 שכם אחד ולעבוד את ה' באמונה. והיתה בזה פעולתם כפעולת הטבע והבריאה
 כלה אשר ממנה מופיעה והדירה נקה לעבוד את ה' כי כמו בקול תקרא מה
 אדיר שם ה' בארץ כמאמר הכתוב „השמים מספרים כבוד אל ומעשה ידיו

(א) שבת קכ"ז ט"א.

(ב) צ"ב ז' ט"ב.

(ג) שם ד' ט"א.

כה לעשות חיל, וא"כ יד ה' לא תקצר לשלם לו גמולו שבעתים, ואף אם יפור ויסקף עוד, כי תשיגהו ברכת ה' ממעל, יודע וימצא מאה שערים. — ואם האדם לא יתן הדברים האלה אל לבו, ורק באמת יקפזין את ידו, מדאנה פן ע"י הצדקה חסר יבואנו, הדבר לאות כי האיש הזה משחתו בו, ובראשו ננעו, כי האורב יושב לו בקרבנו, לתת תהלה בהשגחת ה' לאמר, כי ה"ו אין אלהים בקרב הארץ אשר ישגיה על מעשה האדם, להטותו לכל אשר יחפזין וכל איש כטוב בעיניו יעשה. — ונאמנו הדברים האלה בניאור מאמר הכתוב: „השמר לך פן יהי דבר עם לבבך בליעל לאמר קרבה שנת השבע שנת השמטה ודעה עינך באחיך האביון ולא תתן לו וקרא עליך אל ה' והי' בך הטא" (א) כי כבוא שנת השמטה, הנה או בנקל ימנע האדם את ידו מעשות צדקה וחסד, באמרו הלא כעת תשובת הארץ שבת לה, ואדם אין לעבוד את האדמה, אין חריש ואין קציר ואין דע, יבשו כל מעינות ההכנסה ושדמות לא עשו אוכל ומי זה איפוא וכל לדריש ממנו, כי לעת כזאת עוד יעלה זכר העני על לבו, בעוד אשר גם לי רע ומר, וראשי כבד עלי ככרמל, מדאנות ישונות ותלאות עצומות אשר לא תתננה לי מנוח כל היום, אולם אם כה יאמר האדם הנה הראה לדעת כי כחש לאל ממעל ואין אלהים כל מוימותיו, כי לו הכתה האמונה שורש בקרב לבבו, או יזה אחרת היתה אתו כי הכיר וידע כי מאת ה' לא יבצר לכלכל צרכי האדם גם מבלי כל טולה ועבודה מצדו, ושבתת המלאכה בשנת השביעית לא כבד כי לא תזיק לנו מאומה כי אם גם תביא לנו ברכה בכנפי, כאשר הכטיחנו ה' בתורתו: „וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית ועשתה התבואה לשליש השנים" (ב) ע"כ יענה הכתוב אמריו ויקרא אלינו בכה: הלילה כך מהעלות עה לבך מחשבות אי טהורות כאלה לאמר, הנה קרבה שנת השבע שנת השמטה ותרע עינך באחיך האביון לבלי תתמוך בידו, כי בעשותך כן, הנה „וקרא עליך אל ה'" העני הזה בקול יקרא כי אין אלהים בקרבך, ולא דהעני לבד כי אם גם לאלהים תהטא ואישם, ואז יגדל עונך מניטוא „והי' בך הטא".

„אדם נותן פרוטה לעני זוכה ומקבל פני השכינה" (ג) אם יתן האדם ברכה לעני, ולא יקשה בעיניו לקחת מכספו אשר אסף בניע כפו וכוזיעת אפים ולהאציל לאחרים, הנה במעשהו זה יתן עדהו ויצדק כי מקבל הוא פני השכינה

(א) דברים ט"ו ט"ז. (ב) ויקרא כ"ה כ"ה

(ג) ז"כ י" ט"ה.

ללב האדם, וישלם לכל איש כגמולו וכפועל ידיו, העשיר לא ירבה והדל לא ימעט" (א) העושר לא ירבה בעיני ערך האדם, והדלות לא תמעטנו. אולם אינכה הגיע עמנו למעלה גדולה כזאת, כי רוח כביר ונאור תחיהנו, רוח צדק ורחמים? "כמין מטבע של איש הראה הקב"ה למשה ואמר זה יתנו" המטבע הזאת סמל מדת החסד, אשר ה' דורש מאתנו, ואשר עלי' יזמו לפי דברנו המלות השתים, "זה יתנו" — המטבע הזאת באש מוצאה, באש הצרות והתלאות, אשר מצאו את עמנו בכל ימי היותנו מפורד ומפורד בין העמים, והאיש הזה טיהרו וקדשו, ויצרף כבור סגור, והי' ישראל קודש לה' וכל רואיו ידעו והכירו, כי ברכה בו, להטיב ולהושיע.

צדקת פזרונו נודע בישראל צדקה עשה הקב"ה בישראל שפזרן בין האומות (ב) בזה שפזר הקב"ה את ישראל בין האומות הנה זרע בתוכו זרע צדקה אהבה וחסד, אשר יפדה כשושנה ויתן ריה טוב כלבנון. כי בהיותנו בכור הברזל לחוצים ודהוקים תחת יד מענינו ונוגשינו, הנה הכרנו וידענו גורל איש מוכה וקשה יום, וע"כ שמנו אל לבנו להתקרב איש אל רעהו במיתרי אהבה אהבה וריעות, ובהלו נר ההצלחה על ראשנו לא נאמין את לבבנו ולא נקפויין את ידינו מאחינו האביון, ונחזיק בו עת מטה ידו.

ובהיות מדת החסד, לפי דברינו, אחת מהתכונות היותר נכבדות, אשר על עמנו להיות מצוין בהן, הנה עמלו וגם יגעו הו"ל לדבר בכל מקום בשבחה, ודבריהם הקדושים כגהלי איש בוערים מלאים זיו האהבה ומפיקים נוגה החמלה אלה השושנים הנחמדות, אשר תשימנה את האדם לאדם, ותשיתנה עליו הוד והדר. ומספר המאמרים האלה ירבה ויגדל מאד ולמנותם פה תקצר המצע. וע"כ נקטוף הפעם לדוגמא, אך פרחים אחדים מבין הערוגות היפות האלה והמה יספיקו להובילנו אל המטרה אשר שמנו לנו.

"כל המעלים עינו מן הצדקה כאדו עובד ע"ז" (ג) דבר גדול דברו בזה הו"ל. — בהישקפה הראשונה הלא יקשה לאדם לעשות צדקה וחסד כי בתתו מכספו לעני הלא יחסר לו הכסף הזה ומי ימלאנו. אכן כאשר תעלינה על לב האדם מהשבות כארה, הנה עד מהרה ייגיע, אם יתן אל לבו כי כל אשר לו מאת ה' הטוב היתה לו למנה, ואך הוא י"ת לבדו נתן לו

(א) שנות לי טי.

(ב) פסמים פ"ז ע"ב.

(ג) כתובות ס"ח ע"א.

הראשיות, אשר בהוגי-המעשה הנוער לכל רב ואב"ד, ולכן על כל רב להביאם לעדתו, לנוטרם ולשמרם כבבת עינו.

א.

צנצנת המן! — אחים יקרים! בין המדות הישונות והטובות, אשר הצטיין בהן עמנו עם ישראל, מעת ה' לנוי עד היום הזה, תעמוד בשורה הראשונה מדת החסד והרחמים. היא המדה היקרה מורשת אבותנו ונחלתם מימות עולם, אשר בכל עת היתה נר לנגלנו ואור לנתיבותנו. ולא נפלא הוא הדבר ולא רחוק להבינו: עם אשר משחר ילדותו, רבים קמו עליו רבים עמדו עליו, וימרדוהו ורובו בעלי חצים, עם אשר מראשית התפתחותו כתבל עד היום הזה, מצאוהו צרות רבות ותלאות נוראות עד לאין מספר, וכמעט לא עבר עליו יום שלא ה' בו קלחתו מרובה מחבירו—עם כזה האם לא ידע עוד מפאת הנסיון הרב אשר לו כי תגדל מעלת החסד וכי חוב קדוש על כל אדם לרכוש אותה לו ולקיימה בפי אשר תשיג ידו? אמנם כן, "הנסיון מחכים" יאמר המישל, והפתגם הזה ימצא מקום כן אצל איש פרטי וכן אצל עם כללי. כי גם המדות היותר טובות והיותר נעדרות, אשר תפארת הנה לכל עם ועם, ותפארת הנה לו מן האדם, גם הנה לא תגדל לנה בכל יופין והדרך, כי אם על שדה הנסיון, אשר יכמד לדעת ולהוקיר ערכן כי רבות הנה ויתנו יקר לבעליהן. ומי כעמנו עם ישראל גוי אחד בארץ, אשר הדרת זקנה שוכנת עליו, וגם שיבה זרקה בו, כי זה ישנות אלפים ה' יח' בגוים, מורדף ומכה בידי צורריו ומגדויו.

"במין מטבע של איש הוציא הקב"ה מתחת כסא כבודו והראהו למשה ואמר לו זה יתנו" (ה) יאמרו חז"ל ומדיצה נכבדה צפונה בדבריהם אלה, "זה יתנו" המלות השתיים האלה יפיצו לנו אור על תכונת עמנו, אשר זה דרכו מאז לערב בשמחתו ודים, ובתת ה' לו משל השמים ומשמני הארץ, לא יקה הטוב לו לבדו ואין לאחריים חלק בו, כי אם שתוח יפתח את ידו לעני ואביון, להעניק לו מטובו ולתת לו די מחסוהו. כי רחב היהדות האמיתית הא תשא ולא תסבור שום מחיצה המפסקת בין עשיר ועני, בין ישר ועבד, בין שוע ודיש. כלנו בני אב אחד אנחנו, בני אל ה', אשר יראה

(ה) שקלים די ע"ב (ועיין תוס' ננחות כ"ט ע"א ד"ה שלשה).

והבינני מה שאדבר, ובתפלת הו"ל בעת כניסתם לבית המדרש (ח) הנני מתחנן ומעתיר לפניך: "יהי רצון שלא יארע תקלה על ידי ולא אכשר בדבר הלכה". הן לא דבר נקל הוא להורות לעם את האסור ואת המותר, כי כאשר ירבה מספר הכוכבים בשמים כן ירבה גם מספר הדיעות השונות בכל דבר ודבר, זה אומר בכה וזה אומר בכה והענינים כהררים התלויים בשערה, עד כי קשה מאד לכוון האמת לאמתו, ולאסוקי שמעתתא אליבא דהילכתא. יהי רצון כי אתה ה' תאיר נר, למען אלך לבטח דרכי, ולבל יצא ה'י מתחת ידי דבר שאינו מתוקן — "יהי רצון שישמהו בי חבירי", ברנשי אהבה וכבוד, בתרועת שישון וקול שמחה, קבדה העדה הנכבדה הזאת את פני לאות כי לכה שלם אתה, והפצה היא ביקרי, מי יתן ואהבתה זאת אל תסיר ממני לעודמים, וכל עוד יהי מרצון ה' כי אשכון בתוכה, ישמחו בי חבירי הנכבדים! וכאשר ישישו עלי כן תשיש ה' עליהם להטיב להם ולהרבות אותם. "יהי רצון שלא יאמר פי דבר שלא כרצונו" ובכל עת אתיצב פה במקום הקודש הזה להגיד דבר חוק ומשפט, ולהודיע חקי האלהים ותורותיו, יהי דברי נאמרים ברוח תורתנו הקדושה והטהורה למען יבואו כמים בלב השומע וכשמן בעצמותיו, לעורר אותו לאהבה את השם הנכבד והנורא, וירא ממנו, כי אז ואך אז "יהי לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי". —

ואחרי אשר הקדמתי לגלות לפניכם שומעים נכבדים! רחשי לבני ומצפוננו לעת הזאת הנני הוטיב למשפט, כאשר נפל לי הפעם חבל בנעימים להגיד לכם בפעם הראשונה דבר ה', לתאר בקוצר אמרים וכפי אשר תשיג ידי את החובות העיקרים העמוסים לפי דעתי על כל איש אשר ימלא ידו, לכהן פאר בתור רב ואב"ד בישראל, ונישען בזה במשענת עוז על מאמר אחד ממאמרי הו"ל, אשר יתאם מאד לעניננו, ואשר ע"כ יהי לנו ליסוד מוסד לבנות עליו השקפתנו זאת, וכה דברי המאמר הזה: "ג' דברים עתיד אכיהו להעמיד להן לישראל, צנצנת המן, צלוחית של שמן המשחה וצלוחית המים וי"א אף מקלו של אהרן." (ב)

צנצנת המן, צלוחית שמן המשחה, צלוחית המים ומקלו שר אהרן, המה ארבע הדברים, אשר יתארו לנו בדרך הרמו ארבע המקצועות

(ח) זרכות כ"ח ע"ב.

(ב) תמונא פרשת בשלח.

שומעים נכבדים! — במקרה אחרן בעת הנוכח המישכן בן קרני גם אנכי היום. הן בהמלת ה' עלי הרים קרני למעלה ראש ויתן הני בעיניכם, להובילני אחרי כבוד, ולשום אותי אלוף לראשכם, ועתה בא היום שקויתי, ואשר אליו הייתי נושא את נפשי, בו אקרב אל הקודש פנימה, לעמוד לשרת בהיכר ה' מקדש מעט הזה, ובו אתחיל מעשה העבודה, עבודת הקודש, אשר העמסתם על שכמי, להורות לעם הדרך בה ילכו והמעשה אשר יעשו — וחנה נפשי עדי תשתוחח ולבבי יהגה אימה ופחד. רבים גדולים ועצומים חמה החובות, אשר ישתרגו יעלו על ראש כל איש מדרם מעם, אשר הוקם על להיות מורה העם ומדריכו בדרך ילך, בשגם בימינו אלה, אשר צרכי הקהלות מרובים, וחוגגהמעשה הנועד לרב אבי"ד ירבה ויגדל מאד, ומכלי משים תתעורר איפוא בקרבי השאלה: האם יהי בכחי למלא את החובות האלה, אשר הנני לוקה בזם הזה על שכמי? האם יעלה בידו למלאותם, במדה אשר העדה הקדושה הזאת הדרשת ממני, למען תפיק רצון מבחירה רצתה נפשה בו, ואל יבושנו בי שולחי? צעיר ורך אנכי, וזה מעט הייתי לאיש, ויצאתי לעמוד בקשרי מלחמת החיים, והעיר הזאת אשר נקראתי אלי לשבת לכסא לה, רבתי עם גדולה לאלקים (כן תרבה) וכחני מעולם ה' אנשי השם, גדולי ישראל וחכמי, אשר שמם יתנוסס כאבני נזר, כי הגדילו לעשות, והשאלה הזאת לא תתן לי מנוח ותכה את לבבי כהולם פעם. — אולם גם אנכי אשמע לעת כזאת קול פנימי מדבר אלי לאמר: „אחרן קרב אל המזבח“ ותן אוזן קשבת לקול העדה הקדושה הזאת אשר קראתך אחרי כבוד. „אחרן למה אתה בוש“ — מדבר הקול הזה אלי — „לכך נבחרת“ מדוע זה תעמוד מנגד וחדרי לבבך מראים פחד ורעדה, הרא לכך נוצרת להיות יזעה לעדת ה' ומישהר ילדותך הנה נתנוך והקדישוך הדיך הגאונים שיחי דעמוד לשרת לפני ה'. כל ימך גדלת בין החכמים, והיית מתאבק בעפר רגליהם. קום איפוא קה המשרה עך שכמך. זה הדועה אותך מעורך ועד היום הזה הוא יהי עמך לא ירפך ולא יעזבך, הדברים האלה נתנו לי בה ועוז ואתחזק.

וכה אפיוש כפי אליך ה' הוישבי בשמים, ולפניך מרום אשפך הפעם שיחיו קטנתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עמך, כי הביאתני עד הלום, לעשרני בור תפארה ולשות לאישי עטרת פז, ה' נא מצליח דרכי אשר אנכי הולך עדי! גר עיני ואביטה נפלאות בתורתך, הורני מה שאומר

ג' דברים עתיד אליהו להעמיד להן לישראל, צנצנת
המן צלוחית של שמן המשחה וצלוחית המים
ו"א אף מקלו של אהרן (תנחומא פ' בשלח).

אחי בני עמי! — — — ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן.
כמו גם התנוסס בארץ צ"י ותלאובות בנין נחמד ונעים בנוי לתלפיות, אשר
הפליא עין רואיו, ואשר ממסד עד הטפחות כבוד ה"י אמר כלו, כי רבות עמלו
בו בוניו, לא נהו ולא שקמו לפארו, להדרו וליוממו. והנה הגיעה העת הנועדה
לחנכו בתרועת שישון ובקור המון חונג ע"י אהרן הכהן הגדול מאחיו, קדוש ה'
מכבוד, אשר בו בחר מכל אחיו לעמוד לשרת לפניו בהיכל קדשו — ויהי
אך נגש אהרן אל הקודש, להתחיל מעשה העבודה, וכל העם ה"י נצב עליו
נכסף ומצפה בעינים כלות, לראות את כבוד ה' אשר יראה על פעלו, לאות
כי רצה את מעשיו, והנה פתאום העדה אחזתהו, ותפול עליו אימתה ופחד. "מי
אנכי" — שאל לנפשו — "ומי ביתי כי הביאתני עד הלום" — גדול כבוד
הבית הזה וכבוד ה' מרא אותך, ובמה זה יזכה ילוד-אשה את ארצו, לשרת
בו לפני ה', אשר השמים כסאו והארץ הדום להגלו. — ובהיות אהרן תפוש
בשרעפיו, נרעש ונפחד מפחד יושב תהלות ישראל, ובכרו מחשבות כאלה אשר
כנחל שוטף הסתערו בקרבו והדרוכוהו מנוחה, נגש אליו משה רבינו ע"ה,
וקסם על יפתינו לעוהר, לחזקו וקאמנו. "אהרן" (ב) — קרא אליו — "קרב
אל המזבח" אל ידך לבכך אל תירא ואל תחת. "למה אתה בוש לכך
נבחרת" (ג) הן מרחם הוקדשת להיות כהן לאל עליון, ומשחר ילדותך, נתנד
ה' עליון על בני גילך, לשם לתהלה ותפארת, שמה איפוא בחלקך אשר
נפל לך חבל בנעימים, ויישב לבך בגורלך אשר ה"י לך למנה. כשמוע אהרן
את הדברים האלה התחזק ויחפש רוח (ג) ויקרב אל המזבח.

(ב) ויקרא ט"ז ז'.

(ג) תורת כהנים ט"ז.

(ג) ויקרא ט"ז.

מאמר ראשון
דרשת הכניסה.

הקדושה והטהרה, זה אפינו ומשאת נפשינו, ולהתחמם באור הגדול הנוצא מבין דברי הו"ל, ללמוד וללמד, לשמור ולעשות.

ובראש המחברת, זאת אומרת, תהלה ותפארת, לכבוד הורי הקרים אהובי החי, אשר אליהם אני נושא את נפשי ה"ה אאמ"ד הרב הגאון המובהק, רבים ילכו לאורה, איש האשכולות, תורה וחכמה בו משולבות, המפורסים לשם ולתהלה מאד נעלה מזה"ד נתן שליט"א אבד"ק ר' יושא יצ"ו ואמי מרתו הדבנית הצדקת והצנועה, החוק מפנינים מכרה, טובת לב ובעלת חסד מרת הדסה החי, והי נועם הי עליהם, להארץ ימיהם בטוב ושנותיהם בנעימים, שוד ושבר לא ישמע בגבולם, וכל דעה אליהם לא יאונה, אך טוב וחסד ירדפו אותם כל ימי חייהם, ששון ושמחה ישינו אותם, ונסו יגון ואנחה.

וברכתי תעלה כראש מיטב, מהולל ומוליד צדיק כביר, הוא אדוני זקני אבי אמי, אבי אבי רב ישראל ופדיוני, רבינו ומאורנו הגאון הגדול, מאוהב ורשבי, שמעו הולך בכל המדינות עה"י פה"ה, צדיק נשגב מרנא ורנא בקש"ת מו"ה יצחק שמעלקיש שדיט"א אבד"ק לבוב בירת המדינה יצ"ו, בעהמ"ה ספדי בית יצחק על די חלקי הש"ע. — הוא האדם הגדול בענקי התורה, אשר לשמו ולזכרו תאות נפשי, כי מאז באתי לכלל דעה, לבחור בטוב ולמאוס בדע, על כפים נשאני, בימינו תמכני, ובדויע עוזו חבקני, לחנות בתורת הי בכל עת ולשקוד על דלתותי — הי יחדש כניטי נעוריו וימים על ימיו יוסף, ועד עמד כהן לאורים ותמים יעמיד לנס עמו ורתפארת דורה, להאיר פני תבך באור תורתו הך והבהיר, המיטמה אלקים ואנשים, כמנוחה ושלוה השקט ובטה עד העולם, ואחר אחרון אני בא, להזכיר פה במקום הזה לטובה ולכריכה, את כבוד הותני היקר והאהוב, איש חסדי ומטיב, יושב סדר לבני, הגביר הנכבד המרומם, איש המדות, אין גומרין עליו את ההלל, החים ומוקיר רבנן, שיש לעשות צדקה וחסד, שמו הטוב מו"ה אלי' צבי פרידמאן שיח"י מויעלישטקא — ברגשי אהבה כבוד ויקר המו מעי לו, כי מאז באתי אל ביתו, אדם אחד מאלף מצאתיו, ומקרב ולב פנימה אכבדהו ואהבהו. הי יצוה את ברכתו לו ובכל אשר יפנה יצליח, תורה וגדולה בכיתו תחינה תמיד צמודות, תתאחדנה ולא תתפרדנה, שמש הצלחתו תלך הולך וגדול לא תכבה לנצח, והי לשם ולכריכה בקרב עמו אבי"ה.

סאמבור, כהודש ניסן שנת תרס"ה לפ"ט.

המחבר.

שיל"ת:

עזרי מעם ה' עשה שמים וארץ.

(תהלים קמ"א ז')

הפעם אודה ה' בכל לבב, ובסוד ישרים אהללנו, כי נבר עלי הסוד, להוציא לאור המחברת הזאת, לחלקה ביעקב ולהפיצה בישראל. בה חברתי אל אחד שני מאמרים גדולים והחבידיים בפלפול ואגדה, אשר הגדתי בעזרי בתוך קהל ועדה, בהתאסף עם רב הבינים המקשיבים לקולי, ה' יחיים וישמרם. — והנה בתחלה עלה במחשבה לפני להדפיס אך את המאמר הראשון לבד, הוא הנאום אשר נשאתי בבחי"ג הגדול הפ"ק סאמכוד יצ"ו בש"ק פ' חקת י"ב להודיש תמוז שנת תרס"ה, בכואי הנה לחון את פני העית, ולשרת בקודש במשמרת רב ואב"ה, הנתנה על שכמי לעת הזאת. כי אך את הנאום הזה, בתור מאמר מקרי נכבד ורב הערך, מצאתי בעת נכון לפני לחקוק בעט ביזל ועופרת, למען יעמוד ימים רבים, וה' לזכרון היום, אשר בו בהמלת ה' עלי, נכנסתי אל הקודש פנימה, להיות נניד ומצוה בעדה קדושה ומפוארה, ה' יכוננה עליון, — אכן הלום ראיתי אחרי רואי, כי זוטרו מלוי וקטן הוא בכמותו מלהיות חוברת שלימה בפני עצמה, לזאת אמרתי להגדיל מדתו, ולספח אליו עוד מאמר אחד ממאמרי הרבים הנמצאים באמתה, לעשות שניהם אמודה אחת, וטובים השנים מן האחד. — הנני מקוה כי חכמי לב יקבלו ברצון את המנחה הקטנה הזאת החולכת לפני, וכאשר בעתם בהגידו הדברים במקהלות, עשו רושם נמרץ על אוזן שומעיהם, כן גם הפעם יבואו כמים בלב קוראיהם, וכשמן בעצמותיהם, ויברכו גם אותי. — אני תפלה לנרא עלילה, כי כאשר ה' ה' עמדי עד בתי, כן יוסף להראות לי בכל עת הסוד וטובו הגדול, להטות לפני אליו וללכת בדרך הסלולה לנו מאת רבותינו נ"ע, וכאשר זכיתי לראות החוברת הזאת כלולה בהדחה, כן יזכני ה' ברוב רחמי להדפיס גם את החוברות הבאות, אשר בהן יופיעו בפעם בפעם לנגד השמש מאמרי השונים אשר הניח ה' אותי בהם, וגם לרבות להוציא לאור שאר היהישי אשר טפחתי ואשר רביתי כיד ה' הטובה עלי ולחוסף עוד עליהם כהנה וכנהנה, כי זה כל הפצי לשבת בבית ה' כל ימי חיי, לחוות בנועם תורתנו

EM
740
L495
1905

מטה אהרן

חוברת ראשונה

בה נקבעו ובאו שני מאמרים בהלכה ואגדה

אשר

הכינותי וגם הקרתי, יסדתי וגם עשיתי, בעזרת השם יתברך ויתעלה

אנא ועידא דמן הבריא

אהרן לעווין

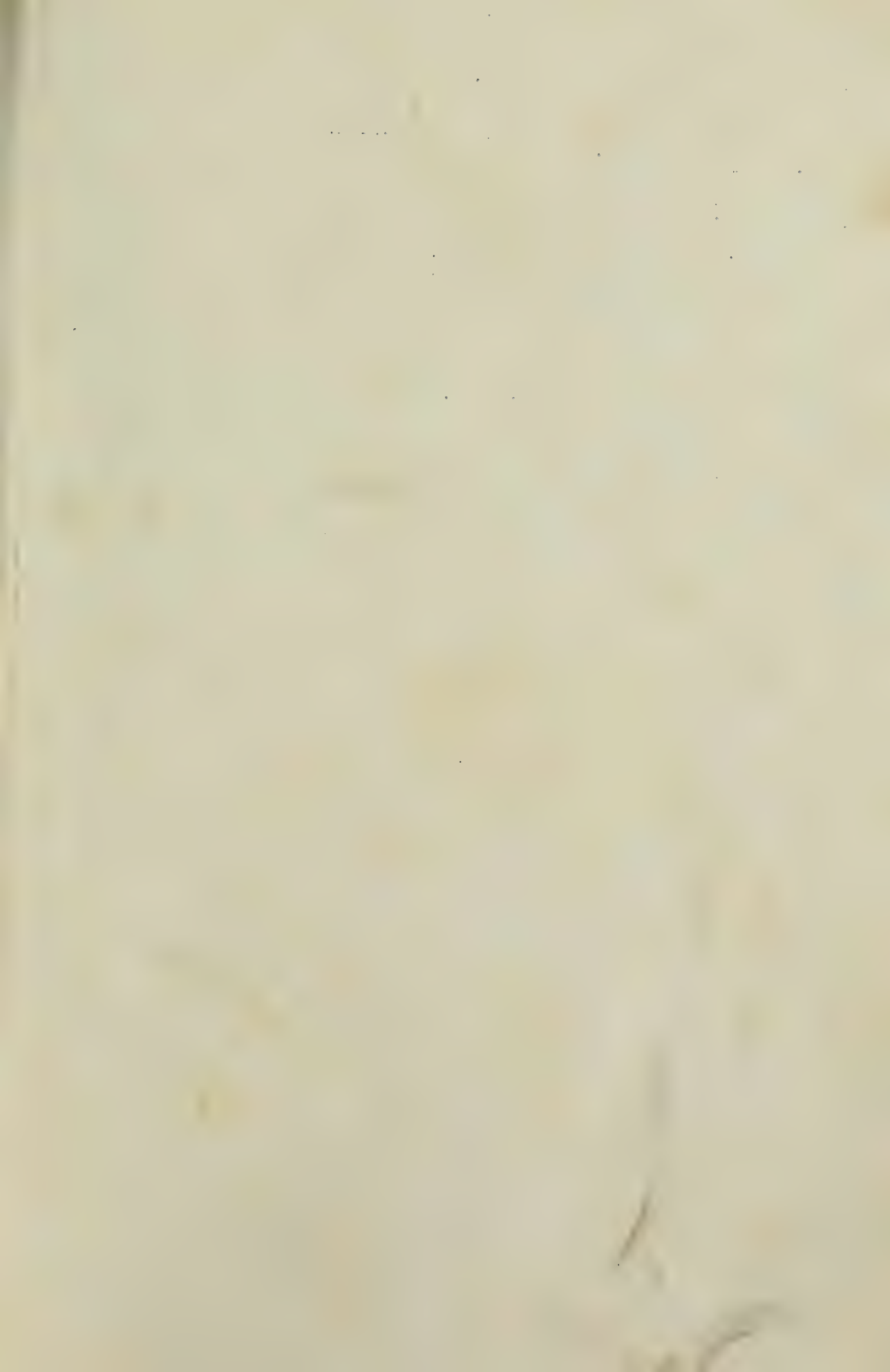
אבד"ק

סאמבור והגליל יצ"ו.

בדפוס של יוסף פלעסנר ושותפו פאדגורווע-קראקא.

1905.

מטה אהרן

חוברת ראשונה

בה נקבעו ובאו שני מאמרים בהלכה ובאגדה

מאת

אהרן לעווין

אבדיק סאטמר והגליל ישיבה

פאדגוגיזע-קראקא

בדפוס החדש של יוסף פלעסנר ושותפיו

תרס"ה. 1905.

**PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET**

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

BM
740
L495
1905
C.1
ROBA

